

# ZRADA

STAN TELCHIN



KARMEITÁNSKÉ  
NAKLADATELSTVÍ  
KOSTELNÍ VÝDRŽÍ

Copyright © 1981 by Stan Telchin

© Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996

ISBN 80-71 92– 152-2

## VĚNOVÁNÍ

*Pro slávu Boží.*

*Pro Ethel, Juditu a Annu.*

*Pro věřící, kteří potřebují znát.*

*Pro hledající s lačnými srdci.*

*Pro zvědavé.*

## PŘEDMLUVA

Kdesi mezi výroky, které jsem slyšel na univerzitě, byl i tento: „Odpovědí v životě je na tucty. Každý má nějakou lepší odpověď. Ve skutečnosti je problém v tom, najít správné otázky.”

Když hledáte odpověď na správné otázky, může to změnit váš život. V následujících kapitolách se chci s vámi podělit o některé otázky, které jsem si kladl, a o odpovědi, které jsem objevil. Ty změnily dramaticky můj život.

## ÚVOD

Jestliže jsem se jako redaktor knih a časopisů ve svých 35 letech něco naučil, pak to je zavěřit dobrou povídku, když se objeví. Které jsou hlavní rysy dobré povídky? Střet, konfrontace, napětí. Když jsem poprvé listoval rukopisem Stana Telchina, věděl jsem, že všechny tyto prvky má. Napětí začíná, když Stan, padesátiletý židovský pojišťovatel, člen klubu milionářů, slyší rozechvělý telefonát své dcery Judity. Má pro něho nepřijemnou novinku.

„To je zrada!“ zoufal si Stan, když zavěsil telefon.

ZRADA se pak stala tím, čemu říkáme „kniha o hledání“.

Začíná rozhodnutím Stana Telchina dokázat, že jeho dcera, Židovka, udělala hroznou chybu, když uznala Ježíše za Mesiáše. Proto přijímá Juditinu výzvu, aby si přečetl Bibli a našel pro sebe odpověď. Jeho objevy jej přivedou k hlubšímu hledání podstaty jeho židovství. Vrcholí to konfliktem, když Stan, jeho manželka Ethel a dcery Judita a Anna hájí v rodině svou víru a ukazují, co pro ně znamená.

Není to pouze dramatická rodinná historie, protože zkoumá i kořeny víry a také podává fascinující zprávu o tom, co prožívali křesťané ze židovství v prvních staletích. Proč jich tolik odpadlo od víry? Dnes, jak se zdá, spočívá problém spíše v tom, zda může Žid přijmout Ježíše za Mesiáše a zůstat Židem?

Když jsem připravoval knihu ZRADA k vydání, poznal jsem všechny nadané, tvůrčí členy Telchinovy rodiny a vážím si jich jakožto dobrých přátel. Jsem přesvědčen, že jejich příběh má v našem divokém a zmateném světě zvláštní význam pro lidi všech vyznání.

*Leonard E. LeSourd*

# Telefonát

Telefonát, který obrátil úplně naruby život všech členů mé rodiny, přišel v neděli o půl jedenácté večer.

Volala naše starší dcera Judita, 21 let, studentka bostonské univerzity. Když se ozval telefon, moje žena Ethel se sprchovala. Sedmnáctiletá Anna, naše druhá dcera, studentka střední školy Walt Whitmana v Bethesdě v Marylandu, psala ve svém pokoji domácí úkol.

„Ahoj, tati. Tady Judita. Máš chvíli čas?“

„To víš, že ano, Juditko. Všechno je v pořádku?“

„Mám se dobře, tati. Ale musím ti říct něco moc důležitého.“ Její hlas zněl podivně ostře. Ve mně se ozval varovný signál. Così tady nehrálo.

„Co je, Judit? Co se stalo?“

„Neznepokojuj se, tati. Jsem v pořádku. Jen se celý den chystám s tebou promluvit. Může jít mamka k druhému telefonu?“

„Máma se sprchuje.“

„Dobrá. Tak jí to řekneš později.“

„Poslouchám, Judi.“

„Táto, napsala jsem ti velmi dlouhý dopis. Strávila jsem nad tím celé dny. Dopsala jsem ho dnes ráno a celý den jsem si ho znovu a znovu četla. Ale nemůžu ti ho poslat.“

Nechci, aby se tě to dotklo. Je to ta nejtěžší věc, kterou jsem se kdy snažila udělat. Chtěla bych ti ten dopis teď přečíst.

Můžu, tati?“

Odehnal jsem od sebe řadu negativních myšlenek, které mi vířily hlavou: je těhotná... utekla a vdala se ...má potíže s policií... vyhodili ji ze školy. Ale protože byla Judit taková báječná dcera – taková dospělá a citlivá – žádná z těch myšlenek nedávala smysl. Přinutil jsem se zachovat klid.

„Judi, počkej chvílku, než začneš číst. Vezmu si papír a tužku, abych si mohl dělat poznámky.”

Ethel byla ještě v koupelně, tak jsem si vzal tužku a blok a vrátil jsem se k telefonu čelit Juditině novince.

„Jsem připraven, Judi.”

Má dcera zaváhala a pak se opět omlouvala za to, co mi hodlá říct. Ted' mluvila docela rychle a já jsem cítil, jak se mi nad tou její horlivostí svírá hrdlo.

Věděl jsem, že moje napětí pramení z toho, že jsme taková úzce spjatá rodina, která otevřeně sdílí dobré i zlé. Byli jsme s Ethel na své dcery vždycky hrdí. Anna byla dobrá studentka a projevovala neobvyklé nadání v oblasti umění.

Judit studovala speciální pedagogiku na bostonské univerzitě, kde se učila pracovat s postiženými dětmi.

Judit začala studovat na univerzitě v Marylandu, která byla pouze půl hodiny jízdy od domova. Půldruhého roku bydlela v areálu univerzity na hlučných kolejích, ale připadala si tam stísněná. Následujícího ledna přestoupila na bostonskou univerzitu, kde získala vlastní malý byt. Tvrdila nám, že se jí v Bostonu vede mnohem lépe.

V této době, v předjaří roku 1975, jsem si připadal na vrcholu života. V padesáti letech jsem měl prosperující pojišťovací agenturu, báječnou ženu, dvě roztomilé dcery a krásný domov. Všechno se ve mně náhle vzpíralo vzrušujícím zprávám, které jsem očekával od své dcery.

„Milá mamko a tati”, začala. „Je pro mě těžké psát tento dopis, protože mám vás i Aničku moc ráda. Nikdy jsem nepoznala rodinu, kde by si byli lidé tak blízcí, jako jsme si my...”

Strnule jsem poslouchal, jak Judita podrobně popisuje všechno, co se jí na naší rodině líbí: že u nás, rodičů, vidí soulad mezi tím, co říkáme a děláme, jak jsme k sobě navzájem upřímní, jak je ráda, že vyrůstala v domově, kde byla láska a klid, a jak je vděčná zato, jak jsme ji vychovali.

Když pak dále popisovala nedávné období osamělosti, sevřel jsem pevněji telefon. Překonala osamělost tím, že si našla práci na lince důvěry, kde mohla prostřednictvím telefonu pomáhat potřebným lidem. Následoval dlouhý příběh o muži, který málem spáchal sebevraždu, a o tom, jak si nevěděla s jeho telefonátem rady. Ale pracovali s ní lidé, kteří měli více zkušeností a jiné názory. Ti měli také více odpovědí než ona.

Pak mi začala vyprávět o Dickovi. Dick „věřil v Bibli“, říkala. Také pracoval na lince důvěry. Spřátelili se. Dick chtěl Judit obšírně vyprávět o Bibli, a když mu Judit vysvětlila, že Bibli nikdy nečetla a že ani žádnou nemá, Dick jí Bibli přinesl. V následujících měsících ji Dick upozorňoval na věci, které by si měla přečíst a ona si je hledala.

„Dlouho jsme si s Dickem povídali, tati, a díky tomu, co jsem se v těchto rozhovorech dozvěděla, a díky tomu, co jsem četla v Bibli, a díky spoustě jiných věcí...”

Zatajil jsem dech a ona se odmlčela, aby se uklidnila.

„Prostě jsem také uvěřila.”

Následovalo dlouhé ticho.

„Co to znamená, Judit?”

„To znamená, že věřím v Boha. Věřím, že Bible je Slovo Boží, a (dlouhá pomlka) věřím, že Ježíš je Mesiáš!”

Nebyl jsem schopen slova.

Mnoho rodičů by Juditina slova uvítalo, ale mě dokonale zdrtila.

Víte, my jsme Židé!

Už samo vyslovení jména Ježíš je dost nepříjemné. A rozhodně ho neuznáváme za Mesiáše. Pro některé z nás věřit, že Ježíš je Mesiáš, znamená zradit náš národ, přidat se k nepřátelům a znesvětit památku všech našich předků za posledních 2000 let.

Jak nám to mohla Judit udělat?

Začalo to ve mně vřít. Nejprve jsem jí chtěl do telefonu vynadat. Už jsem měl slova na jazyku, když mi jiný hlas



uvnitř řekl: *Nedělej to! Pokračuj v rozhovoru. Judit pobláznili. Je to jen pošetilost. Má tě ráda a ty ji také. Neukončuj rozhovor ve zlosti! Měj ji rád i přes tu ztřeštěnost a ona zase dostane rozum.*

A to jsem také udělal. Ačkoliv mě to uvnitř zasáhlo, pokračoval jsem v rozhovoru, kladl jsem otázky, aniž bych něco odsuzoval. „Podívej, Judi,” řekl jsem nakonec, „to dneska stejně nevyřešíme. Za pár týdnů přijedeš domů na jarní prázdniny. Slibuji ti, že budeme mít spoustu času na povídání. Řekneš nám o tom víc. Teď už to necháme odpočinout a uležet, ano?”

Slyšel jsem povzdech, následovala dlouhá odmlka, pak si oddechla.

„Dobrá, tati, seš prima. Dobrou noc.”

Položil jsem telefon a byl jsem úplně vyčerpaný.

Už dlouho před tím byla Ethel hotová se sprchováním.

Přišla do pokoje, když už jsem asi deset minut mluvil s Judit, a slyšela většinu z toho, co jsem říkal. Když jsem zavěsil, byla velmi bledá a velmi rozzlobená.

Když jsem jí začal vyprávět, co říkala Judit, náhle vyskočila a spěchala do kuchyně. Slyšel jsem, jak si pro sebe povídá a rozčileně tříská hrnci. Musím jít za ní a zkusit ji uklidnit.

Když jsem vkročil do kuchyně, dívala se na mě zkroušeně. „Kam jsme se to dostali? Cožpak by mohla nějaká matka nebo otec milovat dítě víc, než jsme my milovali Judit? Jak nám to mohla udělat?”

Pak začala Ethel plakat. Nemohu vidět svou ženu plakat.

Za 27 let našeho manželství se to stávalo jen velmi zřídka.

Vždycky mě to opravdu zničilo. Znovu to ve mně začalo vřít a já jsem věděl, že jí nebudu schopen v její bolesti pomoci.

V mnohém ohledu bylo to, co Judit udělala, ještě horší pro Ethel než pro mě. Jakkoli těsný byl můj vztah k Judit, pro Ethel byl ještě těsnější. Jestliže jste někdy milovali

opravdově milovali – a byli na oplátku milováni, porozumíte hloubce toho vztahu. Ethel se Judit a Anně darovala beze zbytku. A Judit se jí takto odvděčila. Jak se smíříte s tím, že se vaše dítě otočí zády nejen k vám, ale k celému svému národu?

Té noci jsme toho u nás doma moc nenaspali.

Příštího rána jsem z kanceláře zavolał rabbimu, kterého jsem znal, a chrlil jsem do telefonu, co se přihodilo předcházející noci. Jeho odpověď zmírnila napětí a dávala naději.

„No tak, Stane, zabrzdí. To není tak zlé. Judit měla nějaký citový zážitek. Ale za pár týdnů přijede domů a ty si to s ní budeš moci vypovídat přímo z očí do očí. Je to dobré židovské děvče. Máš ji rád. Ona má ráda tebe. Ona zas přijde k rozumu. Jen s ní musíš rozumně. Mohlo by to být mnohem horší, víš. Mohla se dát na drogy nebo něco takového. Je poblázněná. Zas bude v pořádku.”

Po tomto ujištění jsem si trochu oddechl a zavolał jsem

Ethel, abych se s ní podělil o jeho radu. On se už jistě s podobnými případy setkal dříve a ví mnohem lépe než my, jak se zachovat. Možná že až Judit přijede domů, bude už zase normální. Proč se znepokojovat? *Na to bude později dost času*, řekl jsem si.

V následujících dvou týdnech jsem se ze všech sil snažil soustředit na práci; potom byl čas přivítat Judit na letišti.

## *Co se stalo s Judit?*

Když jsme jeli na letiště, plánovali jsme s Ethel strategii. „Musíme být velmi klidní,” řekl jsem. „Snad už přišla Judit k rozumu.”

„A co když to prožívá ještě více než dřív?” zeptala se žena.

„Pak s ní musíme jednat s logikou a s rozumem. Pozná, jak je vedle. Ale my musíme být klidní a dělat, jako by se nic vážného nestalo.”

Letadlo mělo zpoždění. Během čekání jsem určitě vykouřil aspoň půl krabičky cigaret.

Když Judit procházela brankou, pohlédl jsem na ni. Obličej jí zářil, byla upravená jako vždycky. Měla v sobě jiskru, jakou jsem u ní nikdy neviděl. Objala nás tak láskyplně, že jsem cítil, jak mi do očí stoupají slzy. Vrátil jsem se pro její zavazadla, protože jsem nechtěl, aby mě viděla tak rozrušeného.

Během čtyřicetiminutové cesty domů jsme lehce konverzovali, ale když jsme se uvelebili v pokoji, pronikla do našeho rozhovoru strnulost. Konečně jsem přešel k jádru věci.

„Dobrá, Judit, myslím, že je načase, abychom si promluvili.

Chceme vědět, co se s tebou stalo. Řekneš nám to?”

„Ano, tati, ráda.”

Když to řekla, vyšla ze svého pokoje Anna a sedla si za námi. Rozdíl mezi těmi dvěma děvčaty mě náhle znepokojil.

Judit seděla na pohovce a byla velmi nervózní, velké ořechové oči jí barevně zářily a při řeči neustále gestikulovala.

Anna seděla nehybně schoulená v rohu našeho gauče, dívala se zachmuřeně a odmítavě, byla bledá a odhodlaná. Na Juditinu novinku reagovala mnohem ostřeji než já nebo Ethel, snad že se cítila opuštěná a odstrčená. Děvčata si byla

vždycky velmi blízká. Úplně mě zbolelo, když jsem si představil, že by se kvůli této věci měly odcizit. Judit musela vidět, co vnášela do naší rodiny.

Ethel seděla vedle Judit na pohovce a ve tváři se jí střídaly emoce: láska a mateřská něha, nesouhlas, zmatek.

Abych se vyhnul přímé konfrontaci, požádal jsem Judit, aby nám znovu podrobně vyprávěla, co se stalo.

„Když jsem byla sama ve svém malém bytě, měla jsem možnost přemýšlet. Poprvé v životě doopravdy přemýšlet,” začala.

„Zjistila jsem, že mi není dobře samotné. Když jsem se ocitla bez vás, ztratil můj život málem smysl. Většina kamarádů, co jsem znala, se různě zapletla. Poprvé v životě jsem cítila potřebu najít sama sebe, abych našla cestu k druhým.” Odmlčela se. Napjatě jsem sáhl po cigaretě.

„Proto jsem si našla práci na lince důvěry,” pokračovala.

„Vysvětli nám to, Judi.”

„Jmenuje se to ‚Projekt’”. Je to krizové centrum. Lidé tam volají, co potřebují a jaké mají problémy, a my se jim snažíme pomáhat.”

„Spravují to křesťané?”

„Ne. Není to spojené s žádnou organizací. Mají sanitku, pár placených zaměstnanců, nějaké dobrovolníky.”

„Co tam děláš?”

„Jsem u telefonu. Odpovídám na otázky, pokud můžu.

Když nevím, předávám dotazy odborníkům. Když zavolal Ronnie, měla jsem zrovna noční.”

„Kdo je ten Ronnie?” zeptala se moje žena.

„Neznala jsem ho, až když zavolal. Když jsem se ohlásila, představil se, řekl, že je veterán a že už nechce žít. Oznámil mi, že právě spolkl 52 tablet Alnagonu.”

„Cos udělala?” zeptal jsem se.

„Málem jsem se zbláznila. Ptala jsem se ho, kde bydlí, řekla jsem mu, že pošleme sanitku, aby ho odvezla do nemocnice. Nejprve to odmítl. Žadonila jsem a žadonila o adresu. Konečně mi ji dal. Pak jsem porušila pravidla.”

„Jak?“

„Sanitka s řidičem nebyla k dispozici, tak jsem přemluvila muže, který měl také službu, aby se mnou jel svým autem pro Ronniho, že ho odvezeme do nemocnice.

„Co na tom bylo špatného?“

„Takové případy mají řešit jedině kvalifikovaní zdravotníci. Kdybychom ho vzali do auta a on zemřel, nesli bychom za to odpovědnost.“

„To je jasné.“

„Je a není. Kdybychom čekali na sanitku, bylo by už pozdě. Vždyť i takto jsme Ronniho dovezli do nemocnice za pět minut dvanáct. Dalo jim to tam pořádně zabrat, než ho z toho dostali.“

Netrpělivě jsem si odkašlal. „Do telefonu jsi mi povídala o Ronnim a jeho bratru Charlesovi. Jaký máš k nim vztah?“

„Jsou to jen kamarádi. Než vám ale povím o Charlesovi, ráda bych vám něco řekla o Dickovi.“

Podle slzí, které se jí draly do očí, jsem poznal, že napětí situace teď ovládlo Judit. Umínil jsem si, že ji nebudu přerušovat, pokud se tomu ubráním, aby mohla dokončit vyprávění. Znovu vyprávěla o svém vztahu k Dickovi, se kterým pracovala a který měl velmi rád Židy a který jí dal Bibli, aby si ji přečetla. „Opravdu miluje Bibli. Někdy přišel celý rozrušený z toho, co četl, a řekl mi, abych si to pro jistotu vyhledala. Poznamenala jsem si verše a když jsem přišla domů, četla jsem si je. Naprosto jsem ale nechápala, co ho na tom tak vzrušuje. Hrozně mě to deptalo. Pokračovala jsem ale ve čtení a pokoušela jsem se to pochopit.“

Pak začala Judit zase povídat o Ronnim a obrátila se na Annu: „Pamatuješ, jak jsem tehdy v noci mluvila s Ronnim? Bylas u mě v Bostonu a sedělas se mnou u telefonů. Převzala jsi telefon a mluvilas na Ronniho, když jsme pro něj odjeli. Vzpomínáš?“

Anna pokývala hlavou, ale neřekla ani slovo.

„Zachránili Ronniho a on mě pořád prosil, abych ho přišla navštívit. Párkrát jsem za ním zašla do nemocnice, ale nemohli jsme najít společnou řeč. Nemohla jsem s ním mluvit o tom, co bylo. Povídala jsem mu o lásce, ale on mluvil o nenávisti. Bylo to, jako by každý z nás byl z jiného světa.”

Zatímco Judit vyprávěla, bylo na ní vidět, jak se do svých slov emočně vkládá.

„Bylo mi z toho zle. Byl úplně vedle. Strašně potřeboval pomoc, ale já jsem mu nebyla s to pomoci. Pak ho pustili z nemocnice. O pár týdnů později se znovu předávkoval práškama a znovu ho odvezli do nemocnice. Když jsem se to doslechla, šla jsem za Dickem a poprosila ho, aby se za Ronniho modlil. A Dick udělal něco zvláštního.”

„Copak?” zeptala se Ethel.

„Vzal si mě stranou, podíval se na mě otcovsky přísně a řekl: ‚Zapomeň na chvíli na Ronniho. Podívej se sama na sebe.‘ Nechápala jsem, jak to myslí, a na rovinu jsem mu to řekla. Dick pak vytáhl svou Bibli a přečetl mi pasáž, kde stálo, proč vidím třísku v oku svého bratra, když nevidím ve svém vlastním oku trám. Jako obvykle jsem nerozuměla, co tím chce říct, tak mi vysvětlil, že se moc soustřeďuji na Ronniho a málo na sebe.”

„Jak to myslel?” zeptal jsem se.

„Chtěl tím říct, že jsem tak zaujatá potřebami druhých, že své vlastní nevidím. Řekl mi, že bych se měla za Ronniho modlit já, ale že bych měla začít tím, že budu hledat Boha pro sebe. Řekl mi to velmi jemně, nicméně jsem začala přemýšlet. Celý další den jsem zůstala sama ve svém bytě. Četla jsem si v Bibli. Myslela jsem na Boha. Zkoušela jsem k němu mluvit. Pak jsem se rozbrečela.”

Na tomto místě se Judit zlomil hlas. Oči měla plné slz a snažila se uklidnit. Ethel začala k Judit natahovat ruku, ale všiml jsem si, že ji zase stáhla zpět.

*Co se děje?* pomyslel jsem si.

„Brečela jsem, myslím, několik hodin a nemohla jsem přestat,” pokračovala Judit. „Byl to nejzvláštnější zážitek v mém životě. Pořád mi tekly slzy a já jsem stále znovu volala k Bohu o pomoc. Prosila jsem ho, aby se mi zjevil a ukázal mi pravdu. Byla jsem zmatená a strašně rozrušená.

V srdci už jsem začínala věřit některým věcem, které jsem četla v Bibli, a tomu, co mi Dick říkal o Mesiáši, ale rozum mi pořád říkal: *To není možné! Tomu přece nemůžeš věřit!*

*Jsi Židovka. Nemůžeš věřit v Ježíše.* Brečela jsem celé hodiny, až jsem z toho usnula.”

Když se Judit uklidnila, pokračovala.

„Následujícího dne jsem věděla, že se se mnou něco stalo, ale nechápala jsem, co. Byla jsem ztuhlá a oči jsem měla rudé od pláče. Však víte, jak se mi to někdy stává. Ale já jsem se musela sebrat. Měla jsem totiž schůzku s Charlesem.”

„Ronnihovo bratr?”

„Ano. Jednou jsem se s Charlesem setkala, když jsem byla za Ronnim v nemocnici. Zrovna se vrátil z vězení, kde byl dlouho, a já jsem z něho měla hrůzu. Je to obrovský muž s potetovanými rukama. Hned jsem si představovala, že je mafián nebo něco podobného a že to byl určitě on, kdo první dostal Ronniho do malém. Charles mi jednou zavolal na linku důvěry a zeptal se mě, jestli bych mu nepomohla dostat Ronniho do vojenské nemocnice v Bedfordu ve státě Massachusetts. Mají tam dobrý program pro léčbu drogové závislosti. Poprosil mě, abych tam s ním jela a promluvila s někým, kdo rozhoduje o přijetí.”

„Tys tam ale nejela, že?”

„Samozřejmě jsem nechtěla. Ale když jsem chtěla říci ne, slyšela jsem se, jak říkám ano. Dali jsme si schůzku za několik dní.”

Když jsme všichni kroutili hlavami, Judit se zasmála a řekla: „Já vím, asi si říkáte, že jsem se zbláznila, ale

počkejte, povím vám, co se stalo. Požádal mě, abych za ním přijela k jeho matce; jednou jsem ji viděla v nemocnici.

Když jsem tam přijela, Charles mě hned vedl ke svému autu.

Neochotně jsem si sedla na přední sedadlo a tlačila jsem se na dveře, jak jen to šlo. Když jsme pak jeli do vojenské nemocnice, uviděla jsem v přední přihrádce auta něco, co mě překvapilo – černou knížku. Byla to Bible.”

Seděl jsem a zděšeně jsem se na ni díval. Jak to, že zapomněla na moje rady, jak se má v takové situaci zachovat?

„Zeptala jsem se Charlese, jestli je to Bible a on přisvědčil. A pak se stalo něco zvláštního. Najednou jsem věděla, že se s ním nemusím bát. Oddechla jsem si a začali jsme si povídat. Když jsem se ho ptala na Bibli, začal mi o ní vyprávět. Najednou jsem zjistila, že se ho ptám na něco, na co by mě nikdy nenapadlo se ho ptát. Svěřila jsem se mu, že mi jeden můj přítel řekl, že můžu věřit v Ježíše, i když jsem Židovka. Tak jsem se ho zeptala, jestli je to pravda.”

„Řekl mi na to, že Ježíš byl Žid a že v něho věřily tisíce židovských mužů a žen, když byl na zemi. Pak mi Charles začal vyprávět, jak Ježíš vstoupil do jeho života, když byl zavřený na samotce. Je to úžasný příběh. Dali ho na samotku, protože byl strašně vzteklý a nemohli ho zvládnout. Jednou si tam náhodou vzal z pojízdné knihovny Bibli a četl ji.

Změnilo to jeho život. Vyšel jako úplně jiný muž – plný lásky. Dokonce se mu podařilo dát do pořádku i svoje manželství.”

Už jsem nechtěl o Charlesovi nic slyšet. „A co Ronnie?” zeptal jsem se.

„V nemocnici jsme se domluvili, že ho přijmou do léčení.

Cestou domů mi Charles řekl, že to nejlepší, co pro Ronniho můžu udělat, je, že se za něj budu modlit. Později, když jsme dojeli k mému autu, mě Charles pozval, abych šla



s ním a s jeho ženou příští neděli do kostela. Poděkovala jsem mu, ale odmítla jsem. Připadalo mi, že je to to poslední, co bych ještě potřebovala.”

„V následujících týdnech mi Charles volal každých pár dní, aby mi řekl, co se děje s Ronnim. Jednou mě opět požádal, abych s nimi šla do kostela. Asi ze zvědavosti jsem řekla, že půjdu. Bylo to velmi zvláštní, úplně jiné než v naší synagoze. Ale lidé mě přijali. Byli plní lásky, vstřícní a vyrovnaní. Bylo v nich tolik radosti. Na konci každé bohoslužby zval pastor lidi dopředu, aby přijali spásu.”

„Aby se stali křesťany, že?” ujišťoval jsem se. „Oni chtějí, abys přestala být Židovkou a stala se křesťankou.”

„Ne, tati, tak to nevysvětlovali. Řekli, že se vrátím k Bohu Abrahámovu, Izákovu a Jákobovu. Že se vrátím k Bohu svých otců.”

„Tak to tedy dělají!” řekla Ethel.

„Kolikrát jsi šla do toho kostela?” zeptal jsem se.

„Třikrát,” odpověděla Judit. „Poprvé a podruhé jsem si jen prohlížela lidi, poslouchala bohoslužbu a snažila se jí porozumět. Nikdo na mě nenaléhal. Přijali mě. Opravdově se o mě zajímali. Když jsem byla zase ve svém bytě, snažila jsem se číst Bibli a přemýšlet o tom, co se v ní píše. Rozhodla jsem se pro Ježíše, když jsem byla v sobotu večer sama. Když jsem to udělala, nemohla jsem se dočkat, až půjdu ráno do kostela. Ani jsem neslyšela pastorovo kázání.

Myslela jsem jen na to, že zvednu ruku, až se zeptá, kdo chce přijmout Ježíše za Pána. A to jsem taky udělala. Požádal mě, abych šla dopředu, aby se se mnou mohl modlit.”

Když jsme se snažili vstřebat význam a důležitost Juditinych slov, vládlo v našem pokoji dlouhé, tísnivé ticho.

„Ale Judit, ty jsi Židovka,” řekl jsem jemně. „Židé nevěří v Ježíše. Jak můžeš být Židovka a věřit v Ježíše? To je přece nemožné!”

„V tom nemáš pravdu, tati. Divil by ses, kolik Židů dnes věří v Ježíše.”

„To je nesmysl.“

Judit se podívala po pokoji a viděla na nás všech zklamání. Povzdechla si. „Tati, musíš se o tom dozvědět více. Nemusíš věřit tomu, čemu věřím já, ani věřit mně, ty jsi inteligentní člověk. Čti si Bibli a zjisti, jestli je to pravda, nebo ne. Všichni to udělejte. Buďto je to pravda, nebo lež. Jestliže není Mesiáš, poznáte to. A jestli je, poznáte to taky. Ale přečtete si Bibli a udělejte si vlastní úsudek.“

Tím skončila naše diskuse a šli jsme spát. Ethel vypadala příliš zničená, než aby o tom mohla mluvit. Jenom kroutila hlavou. Zhasnul jsem světla a snažil jsem se spát, ale usnout nemohl ani jeden z nás. Tiše jsme se otáčeli a neklidně převraceli.

„Co budeme dělat?“ zeptala se nakonec Ethel.

„Asi udělám to, o co mě požádala.“

„Jak to myslíš?“

„Judith chce, abych četl Bibli. Dobrá. Buduji číst. A až ji budu číst, budu ji moci dokázat, že nemá vůbec pravdu. Vsadím se, že je to vlastně to, co ode mě chce.“

„Já nevím,“ povzdechla si Ethel. „Zdá se, že si je sama sebou moc jistá.“

„To ona jen tak dělá.“

Chvilí bylo ticho.

„Stane...“

„Co je, miláčku?“

„Judith vypadá dobře, že?“

„Ano, to vypadá.“

„Myslíš, že všechna ta radost a záře souvisí s její novou vírou?“

„Možná,“ řekl jsem netrpělivě. „Je teď šťastná, protože poznala nové přátele. Ale to nevydrží. Je Židovka. To se ničím nedá změnit. U křesťanů nenajde trvalé štěstí.“

„Asi máš pravdu.“

Věděl jsem, že mám pravdu. A nemohl jsem se dočkat, až začnu číst Bibli a dokážu to.

## *Dědictví otců*

Proč mě to tak rozrušilo? Protože znám naši historii!

Moje matka a otec byli z malého městského ghetta v Rusku, které se jmenovalo Stullen. Každý, kdo viděl *Houslistu na střeše*, by poznal Stullen. Moji rodiče čelili všem těžkostem Tevyovy rodiny popisovaným v „Houslistovi” a mnohým dalším. Hrůza pogromů, zvrhlé útoky na Židy, to všechno zaselo do jejich srdcí strach, který už nikdy nezmizel. Lidé, kteří to Židům dělali, byli „křesťané”. A my jsme věřili, že každý, kdo nebyl Žid, byl automaticky křesťan.

Můj otec přišel do Států v roce 1904 s dědečkem a několika mými strýčky. Když odjížděl, nevěděl, že je matka těhotná. Po dvou letech vydělali dostatek peněz na to, aby sem mohli dopravit zbytek rodiny. Tehdy se můj otec úplně poprvé setkal se svým synem. Ten měl židovské jméno Zelig Hirsch. Anglicky by mu říkali Charles.

Rodiče se usadili na východní straně New Yorku, kde byl táta krejčím, stejně jako hrdina v „Houslistovi”. Angličtina pro ně představovala obrovský problém a nesnadné bylo také zvyknout si na život v Americe, ale během let se přizpůsobili.

Časem se narodily další děti. Nejprve Joe, po něm Frances, pak Sam. Po desetileté přestávce se narodila Dorris a o dva roky později přišlo poslední překvapení, když jsem se narodil já.

Z těchto prvních let svého života si toho moc nepamatuji, ale zato si dobře vzpomínám na to, jak mě poprvé nazvali „Kristovým vrahem”. Tehdy mi jistě nebylo více než pět nebo šest let. Běžel jsem domů s pláčem, ne že bych chápal, co to je „Kristův vrah”, ale proto, že jsem se bál nenávisti, kterou jsem z toho hlasu cítil.

Později, když mi bylo osm, jsem si hrál o jedné červencové neděli na školním dvoře s balónem. Na sobě

jsem měl jenom trenýrky a tenisky. Když jsem šel domů k obědu, měl jsem velkou, zamračenou ženu, která šla ulicí dolů. Postavila se mi přímo do cesty, vrazila mi pravou rukou do prsou, srazila mě na zem a řekla: „Jdi mi z cesty, ty malej iciku!”

Znovu ta zlost – ta nenávist, kterou jsem nechápal. Rozbrečel jsem se. Běžel jsem domů za maminkou a ta mě utěšovala a utírala mi slzy. Tehdy mi máma začala povídat o tom, jaké to je vyrůstat v ghettu a o tom, jak nás Nežidé nenávidí. Během let to pokračovalo, učil jsem se o rytířích na křížových výpravách, kteří táhli na Židy s křížem v jedné ruce a s mečem ve druhé. Vraždili, loupili a drancovali, a to všechno ve jménu křesťanství.

Pak tu byla v roce 1492 španělská inkvizice, kdy odmítnutí konverze ke křesťanství stálo Žida život. Tehdy bylo asi dobovým heslem: „Dobří Židé jsou jen ti pokřtění, nebo mrtví.”

Učil jsem se o Moriscích. To byli španělští Židé, kteří veřejně konvertovali ke katolicismu, aby zachránili život sobě a svým blízkým. V soukromí svých domů však žili dále jako Židé a vychovávali svoje děti v židovství.

Mezitím se naše rodina přestěhovala z ghetta na východním předměstí New Yorku do ghetta ve Williamsburgu a nakonec do ghetta v Borough Park v Brooklynu ve státě New

York, kde žilo 40 procent Židů, 40 procent tvořili katolíci a 20 procent ostatní. Ale všichni moji opravdoví přátelé byli Židé. Vzpomínám si, jak jsme se bili v ulicích, když gangy z 37. street nebo z 8. avenue vytáhly „proti Židům” a vstoupily na naše území na 43. street (1). Bydleli jsme v bloku, který se skládal ze spousty činžáků, které byly postaveny jeden vedle druhého. Bydlely tam stovky dětí. Moji kamarádi se jmenovali „Velký Hy”, „Malý Hy”, Sid a Al. Všichni naši rodiče pocházeli z Ruska nebo z Polska, nás to k sobě zvláštním způsobem přitahovalo a měli jsme k sobě zvláštní úctu.

1/ V USA nemají ulice zpravidla jména, ale jsou číslovány. Ulice vedoucí jedním směrem se nazývají „street“, kolmo k nim vedou tzv. „avenue“

Velmi živě si vzpomínám, že jsem při našich pouličních bojích úplně zapomínal na svou nenávist k Bennymu nebo

Solovi odnaproti. V tu chvíli jsme zapomněli na všechny rozepře a bránili jsme se spojenými silami proti společnému nepříteli, gójům, což je hebrejské slovo pro Nežidy.

Byl jsem Žid, protože jsem se Židem narodil. Pro mě nebylo jiné cesty, jak se stát Židem, a kromě smrti nebyla žádná jiná možnost, jak přestat být Židem.

Všichni moji příbuzní na obou stranách byli ortodoxní Židé. Když ještě žili v Rusku, byl jejich život spjat s ghettem, náboženským vzděláváním a životem v synagoze. To však neplatilo pro nás v Americe. My jsme se o judaismu, formální náboženské součásti židovství, bavili jen zřídka a také jsme na něj málokdy mysleli. Prošel jsem se svými bratry sice přípravou na bar micva (2), ale to bylo všechno.

Pak už jsme měli jenom „existovat“. Každé ráno jsem si pilně nasazoval modlitební řemínky (Deuteronomium 6,8; 11,18), protože jsem věděl, že tím potěším dědečka. Byla to malá kožená pouzdra, kde byly výňatky z Písma; nosila se na levé paži a na čele. Dal mi modlitební řemínky, které mu věnoval jeho dědeček u příležitosti bar micva. Abych mu udělal radost, bylo velmi důležité ho následovat. Já jsem však nechápal, proč to my, Židé, máme dělat. Třebaže to bylo v Bibli. Nikdo jiný to nedělal. Ani můj otec. Ani moji bratři. Proč bych to měl dělat já? Tak jsem modlitební řemínky svému dědečkovi vrátil. Víím, že se ho to dotklo, ale nechtěl jsem na sebe uvázat pro celý zbytek života tuto povinnost a lhát jsem mu také nechtěl. Vzpomínám si, jak se

na mě dědeček podíval, pokrčil rameny, povzdechl si a pak si je vzal nazpět.

Dědeček chodil dvakrát denně do synagogy, kde si ho velmi vážili, ale otec, bratři a já jsme tam chodili zřídka. Ta formální náboženská část židovství se nám nezdála důležitá.

Z období přípravy na bar micva jsem uměl trochu číst hebrejsky a znal jsem hlavní modlitby, ale jejich odříkávání bylo pro mě formou bez obsahu. Neměl jsem téměř žádný pojem Boha Abraháмова, Izákova a Jákobova.

2/ bar micva – slavnostní obřad, při kterém přijímají dospělí členové obce mezi sebe mladé chlapce ve věku 13 let. U děvčat se tento svátek nazývá bat micva

Příležitostně jsem se pomodlil, když jsem měl problémy nebo zármutek, ale nepoznal jsem, co je to vyslyšená modlitba, ani jsem nevěřil, že moje modlitby vůbec někdo slyší.

Židem jsem však byl rád. Měl jsem rád židovské svátky, jídla a řeč, která je velmi expresivní. Někdy se v angličtině těžko hledají slova, která by odpovídala židovským idiomům.

K židovským svátkům se vztahují některé moje nejmilejší vzpomínky: jak velebné byly oslavy Roš ha-šana (3) a Jom kipur (4); jak radostně jsme slavili Pesach (5), rád vzpomínám na dárky o svátku Chanuka (6). Ze všech těch svátků mám, myslím, nejraději Pesach. Vzpomínám si, jak jsme ho slavili u dědečka. Během Pesachu jsme jedli pouze nekvašené chleby, abychom si připomněli vyjití z Egypta, když naši předkové utíkali a nemohli čekat, až jim vykyne chléb. Všechno, co mělo něco společného s kvašením, jsme odstranili z domu. Mísy, rendlíky, sklenice, stříbrné příbory, všechno se vyměnilo. Pak babička odešla do kuchyně. Když jsme se usadili kolem stolu, její tvář zářila, jako kdyby vyzařovala lásku a spokojenost na nás šestnáct nebo dvacet,

kteří jsme se shromáždili k večeři séderu a ke čtení hagady, ve které se vypravuje o vyjití Židů, když je Bůh vysvobodil ze zajetí.

Zajímal jsem se především o život Židů, o židovské otázky a o židovské organizace. Ve dvanácti letech jsem vstoupil do mládežnické sionistické skupiny, ve které jsem zůstal do patnácti let. V newyorském metru jsem sbíral peníze pro Židovský národní fond. Chodil jsem na shromáždění a debatiní kroužky.

Když jsem v únoru 1943 v 18 letech narukoval, moc se toho nezměnilo. Příležitostně jsem navštěvoval bohoslužby, abych se setkal s ostatními židovskými chlapci, a chodil jsem na největší svátky. Ale Bůh nebyl ani v našich boho službách, ani v našich rozhovorech.

3/ Nový rok

4/ Den smíření

5/ Veliká noc, připomínka vyvedení Židů z egyptského otroctví

6/ Posvěcení chrámu

Nevzpomínám si, že by někdo z mých kamarádů mluvil o Bohu. Můj cynismus v tomto období by se dal vyjádřit asi takto: Ty opravdu čekáš, že při tom všem, co se děje v Německu budu věřit, že je Bůh? Že jsme jeho „vyvolený národ”? K čemu vyvolený?

Do plynových komor? *Bud' tak hodný*, říkal jsem si, *a vyvol si pro změnu zase někoho jiného!*

S Ethel Davidovou jsem se seznámil, když jsme oba studovali na stejné střední škole. Protože jsem byl o rok starší, měli jsme společné jen to, že jsme oba pracovali jako reportéři školních novin a že jsme oba byli muzikanti. Ethel hrála na flétnu a já na trubku. Díky tomu, že Ethel kamarádila s několika děvčaty od nás, jsme se příležitostně vídali.

Ze setrvačnosti jsem pozval Ethel na svůj bar micva jako jednu z naší party, ale ona mě nepozvala mezi svých šestnáct oblíbených. To se mě dotklo. Vetřel jsem se do skupinky, což Ethel rozzlobilo. Chtěla mě vykázat, ale její sestra Bess ji zadržela.

Potom jsem si Ethel všímal velmi málo až do vypuknutí Druhé světové války. Byl jsem právě na dovolence před odjezdem z Ameriky, když jsem se s Ethel náhodou setkal u přátel. Překvapila mě svým půvabem a inteligencí; vlasy měla vyčesané nahoru, měla pěkný kostým, boty na podpatku a byla vkusně nalíčená. Zeptal jsem se Ethel, zda bych ji mohl doprovodit domů. Více než hodinu jsme si pak povídali před jejich domem. Cítil jsem se osamělý, a protože jsem byl velmi nesvůj z toho, co nás čeká v zámoří, rychle jsem přijal její nabídku, že mi napíše.

V následujícím půldruhém roce mi Ethel nejen psala dlouhé dopisy, ale posílala mi též podivuhodně vynalézavé balíčky dobrot. Když válka skončila a já se po třech a půl letech služby vrátil domů, šel jsem nejprve k ní. Bylo to v sobotu večer. Zazvonil jsem u vchodových dveří a čekal jsem. Otevřela mi její matka a řekla: „Pojď dál, synku.“ Jak prorocká slova!

Ethel však nebyla doma. Pracovala v obchodě na Páté avenue v Brooklynu. Aby mi to rychleji uteklo, šel jsem těch osm bloků k obchodu pěšky.

Když jsem vstoupil do obchodu, Ethel právě obsluhovala nějakého zákazníka. Chvilí jsem tam stál, díval jsem se na ni a znovu jsem myslel na to, jak vypadá inteligentně. Když mě uviděla, rozzářil se jí obličej a ve mně něco zazvonilo.

Když skončila s prací, dlouho jsme si povídali, a dali jsme si schůzku na druhý den v parku Prospect, kam chodívala jezdit na koni. Následujícího rána jsem dorazil na jízďárnu ve své uniformě, protože jsem nic jiného neměl. Ethel se objevila ve světle hnědém sáčku, tmavých jezdeckých kalhotách a ve vysokých hnědých botách.



Vypadala ohromně, když přivazovala koně ke kůlu. Připadal jsem si jako nemehlo.

S hřejivým úsměvem mě Ethel vedla za ruku k černobílému koni nedaleko. Jakmile jsem se přiblížil, zvíře začalo frkat a hrabat kopyty.

„To je Frisky, že?“ řekl jsem a snažil jsem se skrýt rozpaky. Ve skutečnosti jsem neuměl moc jezdit.

„Bude hodný, až na něj vyskočíš,“ řekla Ethel a pozorně se na mě dívala.

„Hmmm.“ Chvíli jsem si koně prohlížel. „Zdá se, že se mu nelíbím; možná je to tou uniformou. Pojďme si chvíli povídat, než se uklidní.“

Ethel přikývla, a tak jsme si sedli na nedalekou lavičku.

Během hovoru jsem si zase znovu všimal, jak je Ethel inteligentní, výmluvná, jistá, důvěrná a velmi ženská. Byla také vnímavá. Asi po hodině, když vycítila, že se mi nechce jezdit, navrhla, že vrátíme mého „nepřátelsky naladěného“ koně do stáje.

Rychle jsem souhlasil. Ethel oba koně vrátila. Trval jsem na tom, že zaplatím za vypůjčení, a šťasten jsem za ní šel na lavičku v parku, kde jsme pokračovali v hovoru.

Za pár měsíců, v době, kdy jsem odešel na Univerzitu George Washingtona, jsme spolu již vážně chodili. V následujících dvou letech měl náš románec hezké i těžké chvíle, ale byli jsme zamilovaní a věděli jsme, že se vezmeme. Na konci druhého ročníku jsem začal shánět byt a tak se připravovat na zářiovou svatbu. V těchto dnech byly propuštěny ze služby milióny vojáků a o dobré byty byla nouze.

Když jsem konečně jeden našel na ulici P, v severozápadním Washingtonu, zavolal jsem jí pln divokého vzrušení: „Proč bychom čekali do zří? Vezměme se hned!“ Tři týdny nato končil semestr a tři dny poté, 26. května 1948, se z Ethel Davidové stala choť Stanley S. Telchina.

Když jsem ukončil studium dramatu na Univerzitě George Washingtona a získal titul bakaláře, přestoupil jsem na Katolickou univerzitu, abych pokračoval v magisterském studiu. Těsně před koncem studia jsem dostal nabídku od „Ztělesněných herců“, hostujícího souboru absolventů univerzity, abych s nimi hrál *Macbetha* v *Macbethovi* a *Leonata* ve hře *Mnoho povyku pro nic*.

Ethel nabídli, aby v souboru pracovala jako garderobiérka a asistentka režie. Za devět měsíců jsme projeli 29 států a Kanadu a navštívili více než 122 měst. Na konci turné, povzbuzeni svým úspěchem, jsme se s Ethel vydali do New Yorku zkusit své štěstí na Broadwayi.

Následovaly těžké časy. Ethel musela brzy přijmout práci nákupčí v obchodním domě Stern. Já jsem se o několik měsíců dále ucházel o role a pak jsem skončil jako prodáváč kravat v obchodě s módním pánským zbožím. Odtud jsem odešel na místo u Spojeného židovského odvolacího soudu pro New York a okolí.

V červnu 1952 jsme s Ethel už věděli, že naše budoucnost není ani u divadla, ani v New Yorku. Vrátili jsme se do Washingtonu, kde jsem začal pod Harrym Bragerem pracovat na celním programu Státu Izrael. Díky tomu se zjistilo, že mám opravdové schopnosti pro práci s veřejností. Když Hany rozjel vlastní firmu, nabídl mi v ní vedoucí postavení.

V následujících dvou letech jsem hodně cestoval, protože jsme vedli kampaně pro Brandeis University, pro B'nai Brith a pro jiné židovské organizace.

V této době se narodila Judit a my jsme si koupili svůj první dům. Když začalo být zřejmé, že se moje cestování čtyři dny v týdnu nedá dost dobře skloubit s budováním rodinného života, přešel jsem do pojišťovnictví, kde jsem se specializoval na životní pojistky. Za dva roky, v roce 1957 se narodila Anna. V té době jsem začal dělat kariéru.

Jak plynuly roky a rozvíjely se naše rodinné vztahy, dbal jsem na to, aby naše děti navštěvovaly náboženské školy.

Judit studovala židovskou kulturu až do konfirmace, kdy jí bylo už skoro 16. Anna prošla bat micva těsně před 13. rokem.

Děvčata se učila hodně o židovském národě a o našich dějinách, ale věděla toho velmi málo o Tóře nebo o Bohu.

O obojím se v Reformované kongregaci, kam jsme chodili, a u nás doma mluvilo málo. Sociální problematika? Ano.

Židovské otázky? Ano. Ale Bůh? To bohužel ne. Nemohli jsme dát děvčatům to, co jsme sami neměli.

Časem jsem se stal uznávaným odborníkem na životní pojistky a doživotním členem „Kulatého stolu milionářů”.

Měli jsme v Bethesdě veliký dům ve tvaru L s bazénem a krásným okolím. Uvnitř byla obrovská moderní kuchyně, přijímací pokoj, jídelna, prostorný obývací pokoj, čtyři ložnice, čtyři koupelny. V suterénu byla pracovna, herna a prostorná rekreační místnost.

Práce v židovské komunitě mi vysloužila ocenění „Muž roku” od jedné organizace, zvolení do výboru ředitelů v druhé organizaci a poručnictví ve dvou dalších. Byl jsem považován za spolehlivého člena židovské společnosti.

Pak Judit svrhla bombu.

## *Začíná hledání*

V neděli večer jsme s Ethel vezli Judit na letadlo do Bostonu, které odlétá v půl osmé. Když jsme se v našem novém BMW Bavaria vraceli domů, mlčeli jsme. Poslouchal jsem bzučení motoru. Čím delší bylo ticho, tím hlasitěji motor bzučel. Mlčení nám není vlastní, ačkoli musím říct, že běžná konverzace jde lépe Ethel než mně. Tu neděli večer byl každý z nás zahloubán do vlastních myšlenek.

Myslel jsem na to, jak se Judit změnila. Před půl rokem nám oznámila, že nechce jít do naší synagogy slavit Roš ha-šana. Trval jsem na tom, že musí jít. Judit našpulila rty, oblékla si exotickou volnou pestrobarevnou košili a namalovala se způsobem, který rozhodně nepatří k mým oblíbeným: silná vrstva bílých očních stínů s tlustými černými linkami a pleť zbavená vší barvy. Zatímco my s Ethel a s Annou jsme byli oblečeni decentně, Juditina vizáž byla provokativně výstřední.

Judit, se kterou jsme jeli dnes, se ani zdaleka nepodobala Judit z minulého podzimu. Nemalovala se, ale oči jí zářily nadšením a odhodláním. Měla zdravě svěží pleť. Nosila sukně, halenky a šaty, jak se to běžně nosilo za mého mládí, místo extravagantních oděvů „dnešní“ generace. Byla také mnohem klidnější, než jsme si ji pamatovali, navzdory sporům s námi.

Zatímco jsem byl zahloubán do svých myšlenek, Ethel mi položila velmi prostou otázku: „Stane, co budeme dělat s Judit?”

„Nech to na mně. Budu číst Písmo, jak jsem slíbil. Tam najdu zbraň, kterou potřebuji k tomu, abych dokázal nesmyslnost toho, čemu Judit uvěřila.”

„Jak dlouho to potrvá?”

„Myslím, že jsem schopen přečíst Bibli za 10 až 12 hodin, nebo za čtyři až pět večerů. Když si nebudu vědět rady, zajdu za rabbim.“

Když jsme dojeli domů, začal jsem shromažďovat materiál, o kterém jsem se domníval, že ho budu potřebovat. Až jsem se divil, kolik jsem toho sehnal. V první řadě jsem objevil Soncinovo vydání Tóry. Věděl jsem, že ji budu potřebovat, abych mohl paralyzovat všechny ostatní Bible, které mi Judit dala. Měl jsem kapesní vydání Nového zákona, které osvětlovalo vyplněná mesiánská proroctví a udávalo odkazy na Starý zákon, stejně jako překlad krále Jakuba a americkou standardní verzi. Položil jsem si to vedle křesla v obývacím pokoji a přinesl jsem si nějaké bloky a ořezané tužky. Toho večera jsem byl příliš unaven, abych se do toho pustil, ale byl jsem odhodlán dát se do toho hned příští večer.

V pondělí jsem z práce spěchal domů. Po večeři jsem vrhl na Ethel odhodlaný pohled a odešel jsem z kuchyně do obývacího pokoje. Ještě zbývala jedna příprava: dobrá zásoba cigaret.

Uvelebil jsem se ve svém oblíbeném křesle, zapálil jsem si cigaretu a sáhl jsem po prorockém vydání Bible. Bylo to poprvé, co jsem hodlal číst Nový zákon, a nevěděl jsem, co od toho mám očekávat. Měl jsem z toho trochu strach a byl jsem vnitřně zaujatý proti knize nenávisti k Židům. Jak by se ostatně dalo jinak vysvětlit posledních 2000 let?

Otevřel jsem knihu a na úvodní straně jsem četl vepsaná tato slova:

Z vděčnosti za dar budu tuto knihu číst a modlit se k Bohu, aby mi ukázal Pravdu, o které budu číst.

## RADY

1. Každý den si přečti z knihy jednu nebo více kapitol.
2. Po četbě popros Boha, aby ti ukázal pravdu, o které jsi četl.

3. Vyhledej si odkazy na Starý zákon.

4. Tuto knihu nos všude s sebou.

Chvíli jsem se na ten nápis díval a říkal jsem si: *Kdo to tam asi napsal?*

Na další straně jsem četl toto:

*Bože Abrahámův, Izákův a Jákobův, ukaž mi pravdu, až budu číst tuto knihu; pomoz, mi, abych šel za světlem, které mi dáváš Ty. Amen.*

Pod tím bylo pár řádků v hebrejštině, zjevně šlo o překlad modlitby, kterou jsem právě četl. Připadalo mi zvláštní, že vidím tyto pokyny a modlitbu v křesťanské knize. Rychleji jsem prolistoval následující stránky a začal jsem číst Matoušovo evangelium.

Poprvé jsem se zarazil v první kapitole, kde je popisováno narození Ježíše z panny. Byl tu odkaz na Izaiáše 7,14.

Vzal jsem si Soncinovo vydání Tóry a hledal jsem to. Nebylo to tam. Bylo to však v překladu King James (Version z roku 1611): *Sám Bůh ti dá znamení: hle, panna počne a porodí syna a dá mu jméno Immanuel.*

Vždycky jsem si myslel, že jsou tyto verše, které jsem celá léta vídal na vánočních pohlednicích, z Nového zákona.

Byl to pro mě šok, když jsem je našel ve Starém!

Ježíšovo narození z panny bylo pro mě tak nepochopitelné, že jsem si je nechal na někdy jindy.

Když se ve čtvrté kapitole objevil d'ábel, začal jsem se nervózně vrtět. Samozřejmě jsem v d'ábly nevěřil a vždycky mi bylo líto lidí, kteří v ně věřili.

Dále byl v této kapitole odkaz na Deuteronomium 6,13.

Našel jsem si to: *Hospodina, svého Boha se budeš bát, jemu budeš sloužit, při jeho jménu přísahat. Nesmíte chodit za jinými bohy z božstev těch národů, které jsou kolem vás, neboť uprostřed tebe je Bůh žárlivě milující, Hospodin, tvůj*

*Bůh. Ať Hospodin, tvůj Bůh, nevzplane proti tobě hněvem a nevyhladí tě z povrchu země.*

No né, pomyslel jsem si. *To je tvrdé. Udělala to Judit?*

*Mám jí právě v tomto zabránit?* Pak jsem očima přeletěl stránku a četl jsem: *Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný.* (Dt 6,4)

Shema! (7) Nárožní kámen naše víry. Základní heslo Židů. Náš Bůh je jenom jeden. Je jenom jeden Bůh. Jak mohla Judit naletět a uvěřit, že jsou tři bohové? Udělal jsem si do bloku poznámku, abych prodiskutoval narození z panny a Boží Trojici s někým, kdo by mi o tom mohl říci více.

Když jsem si tak psal poznámku, vrátil jsem se v myšlenkách k verši, který jsem právě přečetl u Matouše. Ježíš řekl: „Jdi mi z cesty, Satane; neboť je psáno: Hospodinu, svému Bohu se budeš klanět a jenom jemu sloužit.” Sám Ježíš řekl, že je jen jeden Bůh! Položil jsem blok, vzal jsem si Bibli a pokračoval ve čtení.

O několik stránek dále, v Matoušově 15. kapitole, jsem se začel do příběhu o kananejské ženě, která přišla za Ježíšem a prosila ho o pomoc. Odpověděl jí na to, že nebyl poslán, aby pomáhal jí, ale že má pomáhat *ztraceným ovčím z lidu izraelského*. Ohromilo mě to, protože jsem si znovu uvědomil, jak málo toho vím o tomto muži. A přesto říkal, že přišel pomáhat Židům.

V tomto místě jsem odložil malou prorockou edici, kterou jsem četl, a sáhl jsem po větším překladu krále Jakuba.

Nalistoval jsem si 16. kapitolu u Matouše a dal jsem se do čtení. U 13. verše jsem si poznamenal Ježíšovu otázku: „Za koho lidé pokládají Syna člověka? A Šimon Petr odpověděl:

„Ty jsi Mesiáš, Syn Boha živého.” Ježíš mu nato odpověděl:

„Blaze tobě, Simone Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj Otec v nebesích.”

Znovu jsem musel zastavit a zamyslet se: *Za koho ho lidé pokládají? A za koho ho pokládám já? Mohl by být Mesiáš?*

*Je možné, aby měl Bůh Syna?*

Udělal jsem si do bloku pár poznámek a spokojil jsem se s tím, že jsem si otázky zapsal. Pak jsem se po zbytek večera soustředil na čtení. Možná to bylo díky mé lásce k divadlu a díky znalosti alžbětinské angličtiny nebo i kvůli mému židovskému původu, ale dokázal jsem si představit většinu scén, lidí a situací, které se odvíjely před mýma očima v překladu krále Jakuba.

## 7) Shema je židovské vyznání víry

O tři hodiny později jsem měl za sebou Matouše a krabičku cigaret. Opřel jsem si hlavu o křeslo, zavřel jsem oči a znovu jsem si promítal všechno, co jsem právě přečetl.

Připravoval jsem se na to, že budu číst antisemitskou knihu

– knihu o nenávisti vůči Židům. Knihu plnou jedu a lži. Místo toho jsem však našel velmi vážnou knihu, kterou psal Žid pro ostatní Židy, knihu o Bohu Abrahámovu, Izákovu a Jákobovu a o muži, kterému se říká Mesiáš Izraele.

To jsem vůbec nečekal.

Když jsem skončil, odešel jsem do kuchyně, abych si s Ethel vypil šálek čaje. Dívala se na mě tázavě.

„Začal jsem dobře,” řekl jsem jí.

„Kam ses dostal?”

„Pročetl jsem Matouše.”

„Je to špatné...myslím antisemitské?”

Zamyslel jsem se a pokoušel jsem se uspořádat si myšlenky. „Ne, není v tom nic antisemitského. Je to příběh o tom muži, Ježíšovi, o tom, co dělal a co říkal.”

„Takže jsi nenašel nic, čím bys popřel to, čemu věří Judit?”



„Ještě ne. Ale já jsem teprve začal. Získal jsem dobrý přehled.”

„Jaký máš z toho, cos četl, dojem?”

Podíval jsem se na Ethel zaraženě. „Jak to myslíš?”

„Myslím, jestli bylo to, cos četl, vůbec přesvědčivé.”

Prudce jsem zavrtěl hlavou a zkrotil jsem své vnitřní uvažování. Když jsem si představil, že tomu všemu Judit uvěřila, okamžitě mi stoupla hladina adrenalinu. „Až toho přečtu více, jistě najdu, co potřebuju. Pak už nebude problém získat Judit zpět.”

Když jsem následujícího dne jel do své kanceláře, hlavou mi vířily myšlenky. *Jak nám to Judit mohla udělat? Copak jsme jí nedali všechno?* Vyrůstala v krásném domově, chodila do těch nejlepších škol, měla všechno, co chtěla a co potřebovala. Dědictví našich otců je krásné. Jak se k němu mohla obrátit zády?

Z našeho domu v Bethesdě to bylo do kanceláře na Connecticutské třídě ve Washingtonu jen čtvrt hodiny jízdy. Měl jsem kancelář v pátém patře s okny na západ, na takzvaném „Zlatém pobřeží”, jak to nazývali mladší agenti kvůli tomu, že na této straně budovy úřadovala spousta agentů-multimilionářů. Ještě než jsem tam dojel, věděl jsem, že si musím promluvit s Georgem.

George byl můj nežidovský kolega v pojišťovací agentuře. Zdravě jsme spolu soupeřili, ale nebyli jsme opravdoví přátelé. Asi před rokem konvertoval ke křesťanství. Věděl jsem, že byl členem episkopální církve, a nechápal jsem, co myslí tím, že konvertoval ke křesťanství. Nejenže jsem se ho na to nechtěl vyptávat, ale dokonce jsem se mu chtěl vyhýbat, protože byl jedním z těch až příliš horlivých křesťanů. Každému chtěl povídat o své víře a vždycky rozdával knihy, brožurky a kazety.

Když se někdy náhodou stalo, že jsi měl bolesti v zádech, nařídil ti, aby sis sedl, zatímco on se bude modlit u

tvých nohou, dokud nebudeš v pořádku. Jednou, když Ethel bolela záda tak, že musela ulehnout, mě George požádal, jestli k nám může přijít a vložit na Ethel ruce. Nevěděl jsem, o čem mluví, a dal jsem mu nezdvořilou odpověď, která byla asi v tomto smyslu: „Podívej se, Georgi, já vím, že to myslíš dobře, ale opravdu ti nemůžu předem říct, co by se stalo, kdybys na Ethel vložil ruce. Já jen vím, co se stane, když se jí dotkneš třeba jen jednou rukou! Dej mi pokoj, buď tak hodný!”

Tato rozmlůvka mezi nás vnesla trochu hořkosti, nicméně jsem věděl, že s Georgem musím mluvit, protože byl jediným křesťanem, kterého jsem znal a se kterým jsem si mohl promluvit o Judit. Kromě toho se George poslední dobou dosti zklidnil.

Když jsem přišel do jeho kanceláře, Georg právě telefonoval. Kývl na mě, abych šel dál a posadil se. Sedl jsem si.

Po chvíli zavěsil a přivítal mě. Snažil jsem se chvíli lehce konverzovat, ale nešlo mi to. Konečně jsem se do toho pustil.

„Moje dcera Judit uvěřila v Ježíše.”

„Bohu díky...“ Georg se v půli věty zarazil a snažil se, aby na něm nebylo vidět, jak ho novinka potěšila. Pozorně se na mě díval. „Asi tě to dost vzalo, že?”

„To teda jo, Georgi. Abych byl upřímný, cítíme se s Ethel zrazení vlastní krví.”

Na Georgově tváři se objevil záblesk upřímného soucitu.

Vstal od psacího stolu, šel ke dveřím a zavřel je. Pak si přitáhl křeslo a sedl si vedle mě. „Můžeme si o tom promluvit.”

Cítil jsem se trochu jako v pasti, ale všechno jsem mu pověděl. George je upřímný člověk, a tak se mu v tváři střídala zvědavost, obrovský zájem a vřelá účast.

„Umím si představit, Stane, jak ti je. Jak ti můžu pomoci?”

„To právě moc nevím, Georgi. Dokonce ani nevím, proč jsem za tebou dnes ráno přišel, protože jsem vždycky nelibě nesl tvoje snahy obrátit mě z judaismu ke křesťanství.”

„Ale já tě nechci obracet na svou víru,” řekl rychle. „Respektuji tvoje židovství. Jen bych byl rád, kdybys uvěřil, že je Ježíš Mesiáš. Znáám spoustu Židů, kteří věří v Ježíše.

A jsou pořád Židé.”

„To ale není možné!”

„Dovol, abych ti to vysvětlil takto. Židé se budou vždycky lišit od nás, Nežidů. Máte jiné dějiny, kulturu, zvyky, způsob života. Ne všichni, kdo nejsou Židé, věří v Ježíše. Aby se z tebe stal věřící člověk – ať už jsi Žid nebo ne, musíš navázat osobní vztah s Ježíšem. Když použiju tvých slov, musíš ho přijmout za Mesiáše. Když tomu uvěříš, úplně to změní tvůj život, ale nepřestaneš proto být Židem.”

Pomalů jsem zavrtěl hlavou a nevěděl jsem, co nato mám říct.

„Podívej, Stane, dám ti o tom nějaké knížky. Ty psali zrovna lidi jako ty, co měli podobné problémy.”

„Ne! Ne, díky, Charlesi. Už nechci žádné knížky.”

George se na mě pozorně zadíval a pak přikývl. „Kdybys ti v něčem mohl pomoci, dej mi vědět.”

Toho večera jsem se ponořil do Markova evangelia. Začal jsem je číst v prorocké verzi, ale protože měla moc malá písmenka, rozhodl jsem se, že si to přečtu v americké standardní verzi. To bylo ze dvou důvodů jednodušší: jednak tam bylo větší písmo a modernější jazyk, jednak tam byla pokaždé u slova Kristus na okraji poznámka, kde bylo napsáno „to jest Mesiáš”. Kristus bylo slovo, na které jsem měl špatné vzpomínky, často jsem je slyšel jako součást nadávky. Příčilo se mi.

Během dospívání jsem slyšel jméno „Kristus” mnohokrát, a vždycky v negativním smyslu. Už jsem o něm opravdu nechtěl nic slyšet. Ale „Mesiáš” – to bylo něco jiného.

Chtěl jsem toho o něm zjistit co nejvíce! Když jsem v americké verzi viděl odkazy na Mesiáše, bylo pro mě čtení mnohem jednodušší.

V úterý večer jsem dočetl Marka. Ve středu jsem začal Lukáše. Můj blok se plnil poznámkami a pořád jsem se vracel ke Starému zákonu. Říkal jsem si, že se nemůžu spolehnout na nežidovskou verzi Starého zákona.

Šel jsem do židovského knihkupectví a koupil jsem si tam Tanach, židovskou Bibli. Úplnou a nezkrácenou. Začal jsem v ní kontrolovat starozákonní odkazy a zjistil jsem, že se téměř shoduje s překladem krále Jakuba. Byly tam jen nevýznamné rozdíly ve slovech.

Ve čtvrtek večer jsem se pustil do Janova evangelia a byl jsem jím okouzlen. Četl jsem pomalu a představoval si scény, které tam byly zobrazené. V pátek večer jsem dočetl Jana a pak jsem první čtyři knihy Nového zákona reflektoval.

Nemohl jsem přijít na to, proč tito čtyři muži napsali každý svou verzi toho, co se stalo. Alespoň jsem však skončil pročítání. A teď to vyvrátit.

Snad hodiny jsem si prohlížel svůj blok. Byla tam spousta otázek. Ale co z toho?

Ethel na mě čekala v kuchyni s hotovou kávou. „Jak to jde?“ zeptala se.

Nalil jsem si šálek a pomalu jsem upíjel černou tekutinu.

„Dočetl jsem první čtyři knihy. Všechny píší o tom samém, ale každá to říká jinak. Nejlépe napsaná je Janova kniha.”

„Taky jsem si to říkala.”

Podíval jsem se ostře na Ethel. „Tys četla Bibli?”

Přikývla. „Musím si najít pravdu sama.”

Povzdechl jsem si: „Myslím, že musíš. Našla jsi při čtení něco, co by nám mohlo u Judit pomoci?”

„To opravdu ne.”

„Co na to říkáš?”

„Zhruba to, co ty. Tento Ježíš byl dobrý člověk, ale jestliže tvrdí, že ho nepřijali židovští starší té doby a když ho dosud nepřijali ani rabíni, proč bychom ho měli přijímat my?“

„Máš pravdu, Eth. Musíme na to upozornit Judit.“

Po tomto rozhovoru jsem byl ještě více než jindy odhodlaný najít odpovědi, které jsem hledal. Protože se se mnou v tomto prvním týdnu cosi stalo.

Číst proto, abych věděl, „čemu uvěřila Judit,“ už nebylo hlavní motivací. Teď byl přede mnou jasně jiný problém. Ta otázka se pro mě stala osobní. Potřeboval jsem se dozvědět pravdu.

# Heidi

Je na čase, abych představil Heidi. V dubnu 1969 se stala naší hospodyní a teď byla téměř členem naší rodiny. Ve skutečnosti se jmenuje Heyde Carniero Martins de Souza. Protože je to moc dlouhé, říkáme jí Heidi. Je vysoká, tmavá, atraktivní a inteligentní a pochází z Recife v Brazílii.

Krátce před Anniným bat micva, na jaře roku 1969, jsme vystřídali celou řadu hospodyní, z nichž nám žádná nevyhovovala, a začali jsme být zoufalí. Protože jsme v červnu očekávali 150 lidí na hostinu u příležitosti Annina bat micva, Ethel se ptala našich sousedů a jejich služebných, jestli by jí někoho nemohli poradit.

Jedna sousedka nám řekla o ženě, která nedávno přijela z Brazílie, s níž se setkala a která by nám kratší dobu mohla být k dispozici. Domluvili jsme si s Heidi schůzku. Ethel zjistila, že má výborné vzdělání, že je z dobré rodiny z brazilského Recife, že přijela do Spojených států, aby se naučila anglicky, že pracovala jako hospodyně v Kalifornii a že teď přijela do Washingtonu navštívit svou sestřenicí, než se vrátí domů. Ethel se Heidi zeptala, zda by nám pomohla v červnu s přípravami na Annin bat micva. Heidi svolila.

Tak začalo přátelství mezi Heidi a celou naší rodinou.

Annin bat micva proběhl výborně a Heidi napomohla k jeho úspěchu. Po bat micva souhlasila, že zůstane, a byla u nás více než devět let.

Když nám Heidi řekla, že je baptistka, říkal jsem si, že to musí být těžké být baptistka v katolické zemi. Nikdy však o tom nepovídala, ledaže jsme se jí vyptávali. Měla nás ráda a my jsme měli rádi ji. Po Juditině traumatizující návštěvě jsem jednoho dne zaslechl v kuchyni docela důležitý rozhovor mezi Heidi a Annou.

„Myslím, že to, co Judit udělala, je strašné,“ začala Anna rezignovaně.

„Je to šok. Já s vámi se všemi cítím.“

„Proč to udělala?”

„Myslím, že cítila hlubokou touhu po Bohu,” řekla Heidi klidně.

„Ale my věříme v Boha.”

„Já vím. Ale Judit chtěla více než věřit v Boha.”

„Jak to myslíš?”

„Chtěla Ho poznat jako osobu.”

Anna chvíli mlčela. „Je mi, jako kdybych ztratila nejlepšího přítele.” Měla slzy na krajíčku.

„Zkus se na to podívat z Juditina hlediska.” Heidi objala Annu kolem ramen. „Našla něco, co ji naplňuje radostí. Obličej jí září, je hezčí než kdykoli jindy. Jestliže je šťastná, proč nemůžeš být šťastná s ní?”

„Ale Heidi! Ty to prostě nechápeš,” řekla Anna. Když se odvrátila od Heidi, uviděla mě a běžela mi s pláčem do náruče. Když se vyplakala, vzala si Anna můj kapesník a osušila si oči a nos.

„Tati,” pokračovala, „připadám si tak opuštěná. Judit byla moje nejlepší přítelkyně na celém světě. Tolik jsem se toho od ní naučila. Všichni mí kamarádi žárlili, že se máme tak rády. Ale teď mě opustila. Je úplně jiná. Mluví jinak. Když se s ní snažím promluvit, je to všechno jen – prostě jen konverzace. Taťko, co budeme dělat?”

Do očí se mi draly slzy, když jsem se snažil Annu utěšit. Musím Judit otevřít oči. Musím ji přimět, aby viděla, co její bláznovství udělalo s celou naší rodinou. Musí to dobrodružství s Ježíšem skoncovat!

Ve svých objemných poznámkách ke čtyřem evangeliím jsem považoval Ježíšovo narození z panny za úplnou „nehoráznost.” Jak mohl Josef uvěřit takovému nesmyslu?

Jednou večer, když jsem o tom v pokoji přemýšlel, jsem si vzpomněl na jednu událost, která se stala v roce 1949, když jsem studoval na Americké katolické univerzitě. Nikdy by mě ani nenapadlo, že získám diplom na katolické

univerzitě, a také bych tam nešel, kdyby byly předepsané přednášky z teologie, katolické filozofie, z latiny nebo z řečtiny.

Ale jediná povinná „katolická“ přednáška se jmenovala „Morální aspekty v umění a literatuře“. Říkal jsem si, že to nemůže nikomu uškodit, tak jsem se tam zapsal.

Na jaře v roce 1950 jsem hrál bratra Vavřince v univerzitním nastudování *Romea a Julie*. Bylo to velmi dobré nastudování a recenze byly velmi příznivé. Ta událost, na kterou jsem si vzpomněl, se však nepříhodila na jevišti, ale v zákulisí. Louis Camutti, skvělý herec a dobrý katolík, hrál roli Benvolia. Pokud si vzpomínám, hráli jsme spolu jen jednu větší scénu. Byla to scéna v hrobce, v pátém dějství, kdy Romeo spáchá sebevraždu, protože si myslí, že je Julie mrtvá.

Během této dlouhé scény jsme s Louisem čekali nahoře na velkém schodišti, abychom, až přijde náš čas, sestoupili do hrobky. Zatímco jsme čekali, povídali jsme si o všem možném. Právě toho večera mi Louis začal vyprávět o narození z panny. Vyslechl jsem ho a pak jsem zavtipkoval asi v tomto duchu: „Nepovídej, Louisi! Nesmírně si vážím tebe i toho, čemu věříš, ale ty opravdu věříš tomu o narození z panny? Jak tomu můžeš věřit? Nejsi přece blázen. Víš, jak to v životě chodí. Jak tomu, prosím tě, můžeš věřit?“

Louis se na mě velmi vážně podíval a řekl: „Věřím, protože mám dar víry.“

„No, to já zase ne,“ namítl jsem. „Já nemám ten dar.“

A to je celé. Louis už o tom nikdy nemluvil a já jsem se domníval, že jsem svou logikou překonal jeho pověřčivou víru.

Znovu jsem se zaměřil na pasáže z Písma, které jsem měl před sebou a pomyslel jsem si: *Hochu! Ted' by tě měl Louis vidět!*

Ta myšlenka mě tak znepokojila, že jsem zahasil cigaretu a vydal jsem se do kuchyně posílit se šálkem kávy. Našel jsem tam Heidi a svěřil jsem jí svůj skepticismus.



„Heidi, považuješ se za dobrou křesťanku?”

Zavrtěla hlavou. „Můžu se o to jen snažit.”

„Ale věříš v Ježíše?”

„Ano.”

„A věříš také, že se narodil z panny?”

Heidi se zamyslela: „Ano, je to pro mě naprosto logické.”

„Jak to můžeš říct?”

„Kdyby Boží Syn přišel na svět běžným způsobem, nebylo by to tak božské. Ježíš byl zcela výjimečný. Tak si Bůh sám vyvolil nevinnou dívku a vložil do jejího těla símě, z kterého vznikl Ježíš.”

„Nemohl jsem si odpustit lehkou ironii: „Proč by Bůh tohle všechno chtěl podstoupit? Proč by jednoduše neposlal Ježíše na svět jako muže, aby udělal, co se od něho žádá?”

Heidi právě dávala do myčky nádobí od oběda. Neodpověděla hned a já jsem si všiml, že se dívá rozpačitě. „Promiňte, pane Telchine, ale vím toho málo o velkých Božích věcech. Když něčemu nerozumím, tak se tím nějakou dobu nezabývám a důvěřuji Mu, že mi dá poznání, když bude chtít, abych je měla.”

Šel jsem zpátky do svého pokoje a myslel jsem na to, že je Heidi stejná jako tolik jiných křesťanů, kteří přijímají určité články víry prostě proto, že jim to řekl pastor nebo kněz.

Přesto na mě zapůsobila její upřímnost a otevřenost. To, co říkala, bylo průzračné jako horská voda protékající bílými skalami.

Ethel s Heidi také téměř denně mluvila o podobných věcech. Chudák Heidi. Všichni tři jsme ji zasypávali hněvivými otázkami. Ale nevzpomínám si, že bych ji někdy viděl rozčilenou; její láska k nám a dobrota se zdály nevyčerpatelné.

Poté, co jsem si přečetl a rozebral čtyři evangelia v Novém zákoně, probíral jsem se svými poznámkami a narazil jsem na pět základních otázek, které bych si rád vyřešil.

1. Věřím, že Bůh opravdu existuje?
2. Věřím, že je židovská Bible (Tanach) z nebe inspirované slovo Boží?
3. Předpovídá tato Bible příchod Mesiáše?
4. Je tím Mesiášem Ježíš?
5. Jestliže ano, co to pro mě znamená?

Četl jsem ty otázky znovu a znovu s rostoucími obavami.

Dobrá, hledám něco, co mi může trvat celé týdny, snad i měsíce. Kde na to vezmu čas?

Jakmile jsem si položil tuto otázku, věděl jsem, že ten problém nespočívá v nedostatku času. Spoustu práce v kanceláři jsem mohl svěřit své velmi schopné sekretářce, Jenny Bignellové.

Ve svém srdci a rozumu jsem totiž dospěl k nezvratnému rozhodnutí, že najít odpovědi na tyto otázky je ta nejdůležitější práce v mém životě.

## *Čemu věřím?*

První otázka, na kterou jsem si měl odpovědět, byla: „Věřím v Boha?”

To nebyla teoretická otázka. Už jsem se nemohl schovávat za filozofie velkých biologů a botaniků. Darwin měl sice právo na svůj názor, ale dnes už je to pasé. Sám jsem si položil otázku. Já sám si musím odpovědět.

Když jsem nad tím uvažoval, vzpomínal jsem na různé knihy a články, které prý dokazovaly, že se všichni ti, kdo věří v „nejvyššího tvůrce”, museli v jedné hlavní věci mýlit.

Každý objev, který ukazoval, že Země může být biliony let stará, poukazoval na to, že biblický Bůh je výplodem lidské fantazie.

Vzpomínám si, že jsem v době dospívání vždycky znovu slýchal tezi, že „Bůh je výtvozem lidské mysli”. Říkalo se, že člověk stvořil Boha ke svému vlastnímu obrazu, protože nebyl schopen čelit životní realitě.

A proto: „Bůh je útekem od reality.” „Náboženství je jen pro dobytek a pro katolíky.” Tato a další domněle vtipná rčení tu byla proto, aby povznesla řečníka nad stádo a aby ukázala světu, že je tu člověk, který je schopen stát na vlastních nohou a nemusí se na nikoho a na nic spoléhat. Byl tu dokonalý člověk, který věděl, že život je všechno, co má, a který každého varoval: „Užívej tohoto života, protože se z něj nikdy živý nedostaneš.”

Když jsem tak o tom ve svém pokoji uvažoval, náhle jsem si uvědomil, že vím, co mnozí řekli o Bohu, ale že jsem se sám nikdy opravdově nepokusil o to, abych vyslovil, co cítím k Bohu já. Ani si nevzpomínám, že bych byl o tom s někým mluvil: ani s rodiči, bratry, sestrami nebo s přáteli dokonce ani s Ethel. Z nějakého důvodu jsme se k tomuto tématu nedostali. A tak, zatímco jsem celý život slýchal o Bohu, nikdo mě nepřiměl či nedonutil udělat nějaké rozhodnutí ohledně mé víry v Boha.

Sice jsem občas volal k Bohu... Třeba jednou, když mi bylo asi sedm let. Bydleli jsme tehdy v brooklinské čtvrti Williamsburg, ve čtyřpatrovém činžáku na Pulaski Street, číslo 375. Vedle byl volný plácek, kam si chodila většina dětí hrát. Jednoho podzimního dne přišla skupina mužů dehtovat střechu našeho domu a složili si nářadí na našem plácku. Zapálili si oheň a pravidelně rozehrívali kbelíky s dehtem, které pak vytahovali po provaze na střechu.

Když toho dne muži z parcely odešli, objevili jsme, že tam jeden kbelík dehtu zapomněli. Ještě se vařil na ohni.

Benjy, jeden z větších chlapců, vzal násadu od smetáku a řekl nám, ať jdeme za ním. Protáhl násadu uchem kbelíku a zavolal na mě, abych to chytil za druhý konec. Poslechl jsem ho, protože byl starší. Zvedl jsem svůj konec násady, zvedli jsme kbelík s dehtem a nesli jsme ho pryč. Dehet byl těžký, a jak jsme tak šli, začal kbelík klouzat po násadě směrem ke mně. No, asi si dovedete představit, co se stalo. Čím blíže jsem měl kbelík, tím byl těžší. Pak jsem ucítil horko.

„Je to moc těžký!“ zakřičel jsem.

„Jen drž, kámo,” odsekl.

Ale já jsem to neudržel. Upustil jsem svůj konec násady, kbelík spadl na zem a z něj se mi na celé nohy vylil horký dehet. Když jsem řval bolestí, ostatní děti se na mě bezmocně dívaly.

Konečně mě dva chlapci chytili a nesli domů. Když mě nesli, vzpomínám si, že jsem volal k Bohu: „Bože, jak jsi to mohl dopustit? Co jsem udělal? Prosím, zbav mě té bolesti!”

Ale strašná bolest trvala a já jsem celé týdny ležel v posteli se strašnými popáleninami třetího stupně. Můj závěr: buď Bůh nevyslyšel mé modlitby, nebo snad ani žádný Bůh není.

Tak začalo dlouhé období pochybností. A nezájmu. Zjistil jsem však, že mi něco brání ujít celou tu cestu k ateismu.

Možná to byla zbožnost mé matky, která každý pátek večer rozžala svíčky a potom se vážně modlila k Bohu, nebo moji prarodiče, kteří se velmi snažili o to, aby rodina chodila do synagogy a držela se židovských zvyků.

Když jsem byl na střední škole, opravdově mě zaskočila evoluční teorie. Pak jsem usoudil, že když chci věřit v evoluci, musím odmítnout víru v Boha, který povolal Mojžiše, aby vedl „vyvolený národ“ do zaslíbené země. Vzdát se víry v tohoto Boha znamená vzdát se samého základu židovského národa. To jsem nemohl. Tak jsem to všechno pustil z hlavy.

Ted', po letech, se musím rozhodnout, jestli věřím v Boha nebo ne.

Když jsem tam tak seděl obklopen svými knihami a žlutými bloky, zasáhla mě ohromnost této otázky. Chvilí jsem se tomu bránil. Proč bych měl věřit v Boha, který nevyslyšel malého kluka, když ho prosil, aby ho zbavil bolesti? V Boha, který nechal svůj lid za ta léta vytrpět tolik příkoří a který dovolil, aby nacisté povraždili v Německu šest miliónů Židů.

Ale můj hluboký smysl pro poctivost mě přiměl podívat se na druhou stranu a vidět, že Bůh (nebo nějaká síla) byl hodný k mé rodině, ochraňoval nás během druhé světové války a po válce dal našim lidem domov v Izraeli. Všichni Židé se neměli tak zle.

Náhle se můj odpor zlomil. Hluboko v srdci jsem věděl, že věřím v Boha. Že jsem vždycky vnitřně věřil. Nevěděl jsem, jak je to možné nebo jaký bude důsledek tohoto rozhodnutí, ale věděl jsem, že Bůh je. Jak nebo proč si vyvolil židovský národ, jak mohl dopustit, aby se s ním dělo to, co se s ním dělo, to všechno přesahovalo moje chápání. Ale o to v tu chvíli nešlo. Věřil jsem, že Bůh, ať už má jakékoli jméno, tvar, sílu či moc, opravdu existuje.

Toto rozhodnutí mě vedlo posléze k další otázce: Opravdu věřím, že je Bible Bohem inspirované Slovo? Nebo věřím, že je Bible pouze historií židovského národa?

Když se teď na to zpětně dívám, uvědomuji si, jak byla odpověď na tuto otázku kritická.

Uvelebil jsem se ve svém křesle, abych si to promyslel.

Přitom jsem si vzpomněl na jednu událost, která se stala před 20 lety. Když byl Juditě jeden rok, koupili jsme si svůj první dům. Poté, co jsem se stal majitelem nového domu a otcem, myslel jsem na to, že je konečně načase, uplatnit se v náboženském životě. Protože pár bloků od našeho domu byla velká konzervativní synagoga, přihlásil jsem tam naši rodinu, bylo to právě před svátkem Roš ha-šana v roce 1955, aniž bych někdy předtím do synagogy zašel.

O týden později, po prvním svátečním večeru, jsem už věděl, že jsem udělal chybu. Zatímco byl rabbi – pokud nestál na kazatelně – zřejmě hodný člověk, jakmile mluvil ke shromáždění, měl jazyk jak důtky. Každého šlehal. To mi vadilo. Nehodlal jsem se nechat od nikoho napadat. Ještě rychleji, než jsem se rozhodl přihlásit se do toho shromáždění, jsem z něho vystoupil.

V několika následujících měsících jsme chodili do různých shromáždění, včetně našeho prvního Reformovaného shromáždění. Tam byl mladý a dynamický rabbi. Ačkoli v této synagoze nebylo to teplo a obřady, na které jsem si pamatoval z dětství, byly bohoslužby téměř výlučně v angličtině, tak jsem si říkal, že co pozbudu v nostalgii, získám v pochopení.

Líbilo se mi, jak se díval na různé věci. Když jsem úplně poprvé slyšel tohoto rabína mluvit, říkal:

„Někteří lidé jdou do chrámu, protože jsou sami, nebo protože si tam jdou vyřizovat svoje záležitosti, nebo že hledají porozumění, nebo že hledají manžela či ženu, nebo vlastní identitu. Je mi jedno, proč jste přišli, ale pojďte.

A modleme se a doufejme, že společně najdeme Boha.”

Toto byl chlapík pro mě. Byl inteligentní a všímavý. A také ještě nenašel Boha! Tak tedy pro mě byla naděje.

Abych získal lepší přehled o tom, jaké místo zaujímá judaismus, rozhodl jsem se, že se zúčastním prvního kursu srovnávacího studia náboženství, který rabbi pořádal. Když jsme se poprvé v pondělí večer sešli, bylo nás ve třídě asi 12. Rabbi nám položil zásadní otázku. Je tak zásadní, že jsem ji nikdy nezapomněl.

„Co by se asi stalo, kdyby náhle zmizely všechny připomínky organizovaného náboženství, kdyby přes noc zmizely z povrchu zemského všechny synagogy, kostely, Bible i modlitební knížky?”

Chvíli jsme nad tím přemýšleli, pak někdo namítl, že by bez jakékoli formy náboženství byl chaos. Nebylo by na čem stavět zákony, smlouvy, manželství a tak dále. Později by se lidé začínali ptát: Odkud jsem přišel? Odkud jsi přišel ty? Kdo stvořil vesmír? Existuje Bůh? Jak s Ním komunikuji – nebo On se mnou?

Rabbi upozornil na to, že by si tytéž otázky kladli lidé na celém světě a že by různí lidé po celém světě přicházeli s různými odpověďmi. A tak to má být!

„Každý má právo na svůj názor, že ano?”

A všechny hlavy v místnosti přikývly. „Správně. Tak to má být.”

A na tomto základu stavěl rabbi svoje srovnávací studium náboženství.

Bylo to už 20 let, co jsem navštěvoval tento kurs, ale dokud jsem si v klidu svého pokoje nepoložil těch pět otázek, neuvědomil jsem si, jak byla rabínova základní teze nepoctivá. Položil špatné základy. Postavil základní premisu, že neexistuje žádná připomínka organizovaného náboženství, zatímco samozřejmě existovala. Připomínka organizovaného náboženství ze zemského povrchu smetena nebyla. Vždyť byl dostupný zápis o tom, co Bůh udělal. Během času byli Židé známi jakožto „národ Knihy”. Proč toho dnes víme o té „Knize” tak málo?

Vydal jsem se do kuchyně v naději, že tam najdu Ethel.

Byla tam. „Tak co?“ zeptala se, když mi nalévala druhý šálek kávy.

„Nemůžu pochopit, že je mně padesát a že toho vím tak málo o Bibli.“

„A ty se snažíš dohnat, cos zameškal, ne?“

„No ovšem. Ale bolí mě, když si vzpomenu, že jsem nikdy s nikým nediskutoval o Tanachu – s rodiči, bratry, sestrami, přáteli, dokonce ani s rabíny. Četl jsem vždycky jen modlitební knížku. Kdo nám vzal Bibli? Jak to, že toho o ní nevím víc?“

Tiše jsme se s Ethel na sebe dívali. Na to nebyla odpověď.

Pak jsem se otočil a odešel zpět do svého pokoje.

Když jsem se usadil, vzal jsem si žlutý blok a snažil jsem se zapsat všechny své zážitky, které se vztahovaly k Bibli.

Byl tu náš výlet do Izraele v roce 1973, kdy byl Tzvika, náš průvodce, velmi nadšený archeologickými výzkumy, které se dělaly v Izraeli. Vzpomínám si, jak řekl, že archeologické vykopávky po celém Izraeli stále odkrývají věci, které potvrzují pravdivost Písma. Byl velmi hrdý na to, že, jak říkal,

„ožívá Bible přímo před našima očima“.

Nedávno jsem se dozvěděl, že Bible byla kolem roku 250 před Kristem přeložena do řečtiny, ale že nejstarší hebrejské rukopisy pocházely z doby kolem roku 916 po Kristu. Nebylo nic, co by je spojovalo až do roku 1948, kdy byly objeveny u Mrtvého moře pergamenové svitky. Vědci oznámili, že tyto pergamenové svitky pocházejí asi z roku 100 před Kristem a že jsou velmi významné pro určování přesnosti Písma a ověřování každého překladu.

Poznamenal jsem si, že svitky s knihou proroka Izaiáše byly ze všech pergamenových svitků od Mrtvého moře nejúplnější a že to je kniha, která obsahuje nejvíce mesiánských proroctví. Když vědci srovnávali 53. kapitolu



Izaiáše, zjistili, že ze 166 slov v textu bylo sporné pouze jedno slovo skládající se ze tří písmen, ale nemělo žádný vliv na význam textu.

Po několika týdnech jsem došel k závěru, že to, co jsem o Bibli četl, potvrzuje její historickou přesnost. Už jsem se musel jen rozhodnout, zda věřit, nebo nevěřit, že je Písmo inspirované Bohem, nebo zdaje to pouze přesné zachycení minulých událostí.

Celé dny jsem s tím zápolil. Jednou večer jsem formuloval tuto svoji otázku ve žlutém bloku takto: „Je pro mě snazší věřit, že je Bible pouze historií židovského národa, nebo věřit, že je Písmo inspirované Bohem?“ Z hloubi srdce jsem dostal odpověď. *Je pro mě snazší věřit, že psaní Bible inspiroval Bůh.*

Odpověděl jsem si na druhou otázku.

A teď otázka číslo tři. Předpovídá Bible (Tanach) příchod Mesiáše?

V té době jsem se seznámil – prostřednictvím knih, které napsali – se spoustou věřících. Někteří byli Židé, ale většina ne. Několik knih o proroctvích mě poprvé přimělo, abych se zabýval proroctvími obsaženými ve Starém zákoně – nikdy před tím jsem o nich neuvažoval.

V následujících dnech jsem diskutoval o některých z těchto proroctví s několika věřícími, které jsem znal. Stále upozorňovali na další specifická proroctví o Mesiáši, která byla v Tanachu, na proroctví, která jsem předtím nebral v úvahu.

Četl jsem je s rostoucím úžasem. Říkala, jak Mesiáš přijde, kde se narodí, za jakých okolností, co bude dělat, jak se na něj budou lidé dívat, jak zemře, kdy zemře, co se stane po jeho smrti.

Během mého pokračujícího studia proroctví mi začalo být jasné, že Mesiáš bude muset být z rodu Davidova. S tím souhlasili všichni, se kterými jsem se setkal.

Jednoho dne jsem hledal proroctví v knize Daniel, když mě zaskočily tyto verše:

„Sedmdesát týdnů let je stanoveno tvému lidu a tvému svatému městu... než dojde k zproštění viny, k uvedení věčné spravedlnosti,... Věz a pochop! Od vyjití slova o navrácení a vybudování Jeruzaléma až k pomazanému vévodovi uplyne sedm týdnů. Za šedesát dva týdny bude opět vybudováno prostranství a příkop... Po uplynutí šedesáti dvou týdnů bude Mesiáš zahlazen a nebude již. Město a svatyni uvrhne do zkázy lid vévody, který přijde.” (Daniel 9, 24.25.26)

Velmi mě to zaujalo a zároveň jsem z toho byl zmaten.

Proto jsem přinesl verše jednomu vzdělanému věřícímu, který mi vysvětlil, že sedmdesát týdnů let znamená 490 let (70 krát 7). Pak mi dal studii, která se zabývala obdobím po obnovení a znovuzbudování Jeruzaléma. Když se vezme v úvahu povolená odchylka mezi lunárním a solárním kalendářem, toto období se nebezpečně blíží době, kdy žil na zemi Ježíš.

Zajímavá byla i vyváženost toho verše. Říkalo se v něm, že bude Mesiáš „zahlazen” a že budou město i svatyně zničeny „vévodou, který přijde”. Mohlo k tomu dojít v roce 70 po Kristu, kdy Titus zničil chrám a město Jeruzalém?

Toto proroctví mi skutečně nasadilo brouka do hlavy.

Jestliže musel Mesiáš dokázat, že je z rodu Davidova, aby byl uznán za Mesiáše, a jestliže chrám se všemi rodokmeny byl zničen, nebylo by v budoucnosti pro každého nemožné dokázat, že je Mesiáš? Na tuto otázku by se dalo odpovědět následujícími způsoby:

Buď byl už samotný koncept Mesiáše v životě Židů mýtem a Bible není pravdivá, nebo přišel Mesiáš před rokem 70 našeho letopočtu.

## *Hledání pokračuje*

Abych se mohl zabývat otázkou mesiánských proroctví, musel jsem začít dělat výzkum v terénu, to znamená mluvit s rabíny, vyhledávat židovské a nežidovské spisovatele a učence.

Uprostřed května jsme s Ethel navštívili ve washingtonském divadle dobré představení *Dybuka*. Je to úžasný starý film o duchovním světě judaismu. Tamější rabbi zorganizoval představení pro svoje shromáždění a souhlasil s tím, že se v neděli po promítnutí filmu zúčastní diskusního kroužku.

Formální část rabínovy diskuse zahrnovala stručnou studii o démonech a duších v židovské literatuře. Když skončil, přihlásil jsem se a zeptal, zda by nebyl tak hodný a nepromluvil o konceptu „duše“ v židovském životě.

Rabbi vypadal poněkud překvapeně a pak se zeptal: „Co je to duše?”

Všichni se smáli.

Když smích ustal, znovu získal rovnováhu a řekl: „Jestliže duši rozumíte součást osoby, *je ne sais quoi*, která činí každého člověka jedinečným mezi ostatními, pak bude moje odpověď velmi krátká: nevím. Nevím, co nás na této úrovni vedle našeho genetického určení, dědičnosti a prostředí odlišuje.”

S tím přešel rabbi k další otázce.

O několik okamžiků později jsem se znovu přihlásil a zeptal jsem se rabbiho: „Mohli byste nám prosím říci o Mesiáš?”

„Co to je Mesiáš?” odpověděl.

Obecenstvo se opět rozesmálo.

To už jsem věděl, že bude lepší v těchto tématech na tomto fóru nepokračovat. Po skončení besedy jsem šel za ním.

Chvíli jsme si povídali a potom jsem mu řekl, jak jsem zklamaný jeho odpověďmi na moje otázky, že chci opravdu vědět více o duši a o Mesiáši.

Rabbi se na mě náhle na chvíli zahleděl a pak řekl: „Řekněte mi, proč si myslíte, že bych na to mohl znát odpovědi?“

„Jste přece rabín.“

Zavrtěl hlavou. „Zdá se mi, že čím déle žiju, tím méně toho vím. Ve skutečnosti mám asi více otázek než vy.“

Užasl jsem nad jeho odpovědí a jeho upřímnost mě odzbrojila.

Jak může něco takového tvrdit absolvent jednoho z hlavních konzervativních seminářů v zemi? Jestliže na to neumí odpovědět *on*, jak bych mohl ty odpovědi znát já?

V tomto období mi vyvstávaly samé otázky. Proč mi naši v období hospodářské krize, když jsem byl malý kluk a chtěl jsem, aby mi koupili něco, co si nemohli dovolit, říkali:

„Dostaneš to, až přijde Mesiáš“? Proč říkali mnozí v synagoze: „Brzy přijde Mesiáš“, když byli Židé ničeni v německých koncentračních táborech?

„Co je to vlastně Mesiáš?“

Pročítal jsem důležité knihy jako: *Dějiny Židů*, *Židé*, *Bůh a dějiny* a *Můj národ*, ale v žádné z nich jsem nenašel informace, které jsem hledal. Probíral jsem se knihou Gersona Scholema *Mesiánská myšlenka v judaismu*, dokud jsem nezjistil, že píše z humanistického hlediska.

Potom jsem našel *Mesiánskou myšlenku v Izraeli* od Josepha Klausnera a začal jsem ji s velkým očekáváním studovat. V autorově pojednání o konceptu Mesiáše jakožto osoby mě znepokojilo toto tvrzení:

„... díky proroctvím máme naději, že na konci tohoto času přijde mocný Vykupitel, který přinese svou silou a svým duchem úplné politické i duchovní vykoupení izraelskému lidu a zároveň s tím pozemské blaho a mravní dokonalost celému lidskému pokolení.“

Když jsem však četl dál, byl jsem čím dál tím zklamanější. Asi na 500 stránkách popisuje Klausner, co řekli různí lidé o biblických proroctvích a jak se tyto názory po celá staletí znovu a znovu rozebíraly. Někteří se přeli kvůli osobě Mesiáše, jiní kvůli době jeho příchodu. Během těchto vytrvalých sporů však zůstala jedna skutečnost neměnná: „Mesiánská myšlenka je nejjasnějším drahokamem ve slavné koruně judaismu.” Jestliže je toto tvrzení pravdivé, jak je možné, že dnes mezi Židy téměř nikdo o Mesiáši nemluví?

Jak je možné, že někdo může dokonce žertem říci: „Co je to Mesiáš?”

Proč je toho o tomto tématu tak málo napsáno?

Proč nemůžu najít nikoho, kdo by o tom se mnou diskutoval bez rozpaků a obav?

Cožpak je sen židovského národa opravdu jen snem?

To už nám došly teorie?

Byl jsem nesmírně zklamán, protože jsem na jedné straně hledal v Písmu a zabýval se proroctvími, zatímco na druhé straně jsem četl o rozporuplných názorech lidí. Když jsem srovnával jejich teorie napsané během staletí s otázkou, kterou položil Jan Křtitel, připadaly mi úplně neuspokojivé:

Jan poslal k Ježíšovi dva muže, aby se ho zeptali: „Jsi ten, který má přijít, nebo máme čekat jiného?”

Kdyby lidé neočekávali někoho, kdo byl znám jako Mesiáš, jak by se mohl Jan takhle ptát? A Ježíš odpověděl takto:

*„Jděte a zvěstujte Janovi, co jste viděli a slyšeli: Slepí vidí, chromí chodí, malomocní jsou očišťováni, hluší slyší, mrtví vstávají, chudým se zvěstuje evangelium.” (Lukáš 7, 22)*

Realita otázky a síla odpovědi na mě zapůsobily více než všechny ty různé teorie obsažené v Klausnerově knize, které byly napsány o několik staletí později.

Takovýmto způsobem pokračovaly dny mého studia a otázek. V té době jsem se téměř úplně přestal zabývat svou prací. Jenny, moje sekretářka, dostala pokyny, aby dělala vše, co bude v jejích silách, beze mne a aby mi zavolala jen tehdy, když by mě opravdu potřebovala. Měl jsem práci doma.

Pracoval jsem teď ve svém pokoji od časného rána do pozdního večera. Zatímco jsem po celá léta kouřil něco málo než krabičku cigaret denně, nyní jsem kouřil více než dvě krabičky denně. Měl jsem zarudlé oči a byl jsem si vědom, že se na mě Ethel dívá s obavami, když spolu mluvíme. Věděl jsem, že mě také pozoruje během mojí práce.

V tomto období se stala moje konverzace s druhými lidmi jednorozměrnou. Jestliže mi mohli vnést světlo do mého hloubání, tak jsem spolupracoval a chtěl jsem s nimi o tom mluvit. Na běžnou konverzaci jsem však neměl náladu. Zpočátku jsem vždycky, když jsem objevil něco nového, chodil za Ethel a ptal se jí, jestli to ví nebo jestli na to narazila.

Vysvětloval jsem jí, co si o tom, co jsem četl nebo objevil, myslím.

Jednoho dne jsem si však uvědomil, že s tím musím přestat. Protože jsme se měli navzájem velmi rádi, nechtěli jsme jeden druhého ničím zarmoutit. Tento problém byl však na to příliš důležitý. Tak jsme udělali dohodu: Ethel si bude dále studovat po svém a já také. Pokusíme se neovlivňovat jeden druhého. Budeme jen věřit a doufat, že na konci studia dojdeme oba ke stejnému závěru.

Když jsem hledal odpovědi na svoje otázky, učinil jsem zajímavé objevy. Jedním z nich byl Beth Messiah, shromáždění židovských a křesťanských věřících, které bylo v Rockville ve státě Maryland. Vzpomínám si, jak jsem reagoval, když jsem o této skupině slyšel poprvé. Nemohl jsem věřit svým uším. Musel jsem to vidět. Byla to pravda;

modlili se tam na společné bohoslužbě v pátek večer Židé a křesťané.

Potkal jsem tam židovské muže a ženy všech věkových kategorií, z různých vrstev, kteří si říkali „věřící“. Také se nazývali mesiánští Židé a se zápallem hovořili o „Yeshua Ha Mashiach“, což byl pojem, který jsem nikdy předtím neslyšel, ale vysvětlili mi, že to je hebrejský překlad Ježíš, Mesiáš.

Jednou večer mi jeden muž na setkání v Beth Messiah vyprávěl o rozhovoru, který měl před několika lety s jedním pastorem:

„Řekněte mi, mladý muži,“ zeptal se pastor, „co si myslíte o Ježíši?“

„Abych pravdu řekl, nic.“

„Jak to, že nic?“

„Nepřemýšlel jsem o Ježíšovi.“

„Pročpak?“

„Protože jsem Žid.“

Ticho. „Myslíte, že by Ježíš mohl být Mesiáš?“

„Ne, to ne!“

„Proč ne?“

„Řekl jsem vám, že jsem Žid.“

„Povězte mi, četl jste vůbec Nový zákon?“

„Ne, nečetl.“

„Četl jste vůbec někdy Starý zákon?“

„Ne, opravdu ne.“

„Počkejte, mladý muži, pokud vám správně rozumím, tak jste nikdy nečetl Starý zákon, nikdy jste nečetl Nový zákon, ale jste přesvědčen, že Ježíš není Mesiáš? Je to tak?“

„Správně.“

„Zřejmě si děláte hotové závěry, aniž byste pro to měl nějaké podklady, že?“

No tohle! Ten rozhovor mě zasáhl do živého, protože jsem byl také takový, než přišla Judit domů se svou bombou.

O několik pátečních večerů později jsme se seznámili s jedním nežidovským párem, Dickem a Meg, a časem jsme

se s nimi velmi spřátelili. Nejenže měli upřímně rádi Židy, ale také toho hodně věděli o Bibli. Poté, co jsme se s nimi na Beth Messiah poprvé setkali, pozvali nás s Ethel na kávu.

V blízké restauraci jsme jim vysvětlili, co se stalo s Judit a co právě prožíváme. Oni se s námi na oplátku podělili o některé svoje zážitky, a tak jsme cítili silné nutkání seznámit se navzájem blíže.

Dozvěděli jsme se, že Dick má pěkné místo na Capitol Hill, kde pracuje jako advokát, zatímco Meg tráví většinu času tím, že učí biblistiku. Měli dvě hezké děti a pěkný domov. Když jsme se začali navštěvovat, oddechli jsme si s Ethel, protože nás nikdy nenutili přijmout jejich názory a vždycky nás odkazovali na Bibli, kde najdeme bližší informace.

Jednou večer, když jsme od nich odjížděli, mi Meg řekla: Myslím, Stane, že by sis opravdu měl prostudovat tři specifické pasáže týkající se proroctví – Jeremiáš 31,31, Izaiáš 53 a Žalm 22.”

Zapsal jsem si čísla úryvků a řekl j sem Meg, že si je doma přečtu. Později večer jsem šel do svého pokoje a vyhledal jsem si, co mi Meg navrhla ke studiu. První byl Jeremiáš:

*„Hle, přicházejí dny, je výrok Hospodinův, kdy uzavřu s domem izraelským i s domem Judovým novou smlouvu. Ne takovou smlouvu, jakou jsem uzavřel s jejich otci v den, kdy jsem je uchopil za ruku, abych je vyvedl z egyptské země. Oni mou smlouvu porušili, ... Toto je smlouva, kterou uzavřu s domem izraelským v oněch dnech, je výrok Hospodinův: Svůj zákon jim dám do nitra, vepíši jim jej do srdce. Budu jim Bohem a oni budou mým lidem.” (Jeremiáš 31,31-33)*

Stěží jsem mohl uvěřit tomu, co jsem četl. Novou smlouvu? Cožpak Bůh řekl, že už nechce, abychom na něj vzpomínali jako na Boha, který nás vyvedl z egyptské země? Jak je to možné? Právě v Exodu, když nám dal Bůh



Zákon, jsme definitivně získali statut Bohem vyvoleného národa. Opravdu přichází čas, kdy už nemáme vzpomínat na Boha jako na toho, kdo udělal tyto věci? Kdy tady ta doba bude? Proč jsem to nikdy předtím neviděl? Proč jsme o tom u nás doma ani v synagoze nikdy nemluvili?

Vyběhl jsem z pokoje do ložnice, abych ty verše ukázal Ethel. Ale přišel jsem pozdě. Už spala. Vrátil jsem se do pokoje a našel jsem si 53. kapitolu Izaiáše. Počínaje třetím veršem jsem učinil nový objev:

*„Byl v opovržení, kdekdo se ho zřekl, muž plný bolesti, zkoušený nemocemi, jako ten, před nímž si člověk zakryje tvář, tak opovržený, že jsme si ho nevážili...”*

*Byly to však naše nemoci, jež nesl, naše bolesti na sebe vzal...*

*Trestání snášel pro náš pokoj, jeho jizvami jsme uzdraveni...*

*Byl trápen a pokořil se, ústa neotevřel; jako beránek vedený na porážku, jako ovce před střihači zůstal němý, ústa neotevřel.”*

*(Izaiáš 53,3-5.7)*

Nebyl to snad přesný popis Ježíše, o kterém jsem četl v Novém Zákoně, ale napsaný celá staletí před jeho narozením?

Pak jsem si přečetl tyto verše ze Žalmu 22, které byly napsány více než 500 let před Ježíšovým ukřižováním.

*„Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil? Daleko spása má, ač o pomoc volám. Bože můj, volám ve dne a neodpovídáš, nemohu se ztišit ani v noci...”*

*Všem, kdo mě vidí, jsem jenom pro smích, šklebí se na mě, potřásají hlavou: Svěř to Hospodinu! Ať mu dá vyváznout, ať ho vysvobodí, když si ho oblíbil...*

*Jako střep vyschla má síla, jazyk se mi přilepil k patru. Vrháš mě do prachu smrti!*

*Smečka psů mě kruhem svírá, zlovolná tlupa mě obkličuje, sápour se jako lev na mé ruce a nohy, mohu si spočítat všechny své kosti. Pasou se na mně svým zrakem. Dělí se o mé roucho, losují o můj oděv.” (Žalm 22, 2.8-9.16-19)*

Při četbě těchto slov jsem viděl muže visícího na kříži.

Ta prorocství mi byla čím dál tím jasnější.

Tu noc jsem téměř nespál. Zůstal jsem v pokoji nejméně do dvou hodin, přemýšlel jsem a už jsem znal odpověď i na třetí otázku: Tanach *obsahuje* četná prorocství, která se vztahují k očekávanému Mesiáši.

Pak mi vířily hlavou další otázky. „Naplnil Ježíš z Nazareta tato prorocství? Je Ježíš tím Mesiášem?”

Všechno se ve mně upínalo na tyto dvě otázky. Celá moje světská židovská identita volala: „Neodpovídej na ně! Vzpomeň si na křížové výpravy. Vzpomeň si na inkvizici. Vzpomeň si na pogromy. Vzpomeň si na všechny ty věci, které byly na Židech spáchány ve jménu Krista za posledních 2000 let.”

## *Smlouva*

V této době naší vnitřní revoluce jsme si s Judit i nadále pravidelně telefonovali, ale nebylo to stejné jako dříve. Snažili jsme se ze všech sil, aby naše konverzace byla lehká a věcná. Neřekli jsme jí, co opravdu prožíváme, ale věděli jsme, že jí to je jasné.

Nejsložitější vztahy byly mezi Judit a Annou. Před Juditinou konverzí si byly mimořádně blízké. Člověk by ani nevěřil, že jsou čtyři roky od sebe. Měly toho tolik společného.

Vždycky si povídaly vtipy a různé historky, smály se a dováděly spolu. Teď to ale bylo jiné. Anna s Judit dokonce ani nechtěla telefonovat. Pokaždé, když jsme se pokusili s Annou o tom promluvit, hned vstala od stolu nebo ze židle a odběhla do svého pokoje, oči plné slz.

Když Judit volala a chtěla s ní mluvit, Anna zavrtěla hlavou a zamumlala nepřesvědčivou výmluvu. Když se párkrát stalo, že Anna zvedla telefon a ozvala se Judit, mluvila v krátkých, úsečných větách a jakmile to bylo možné, předala rychle telefon někomu z nás.

Pro mě to bylo také těžké. Nemohl jsem Judit moc povzbuzovat, když jsem byl sám vnitřně rozháraný. A nemohl jsem schvalovat, co dělala. Mohl jsem ji jen milovat a věřit, že se to všechno vyřeší. Často, když si Ethel s Judit telefonovaly a Judit se po mně ptala, naznačoval jsem Ethel, že s Judit nemohu mluvit. Pak Ethel řekla téměř průhlednou výmluvu, že mám moc práce nebo že právě někam odcházím nebo že spěchám na nějakou schůzku.

Pokaždé, když se něco podobného stalo, byl jsem více a více motivován k tomu, abych dokončil svůj rozbor Bible a byl schopen Judit přesvědčit, jak se mýlí. Přerostlo to však v mnohem obtížnější projekt, než bych se byl kdy nadál. Ve skutečnosti se to stalo misí nejvyššího řádu.

Jednou ráno jsem se rozhodl, že zajdu do své kanceláře vyřídit nějaké záležitosti. Když jsem tam však dorazil, nemohl jsem nic dělat – nebyl jsem schopen se soustředit. Podrážděně jsem vstal od pracovního stolu, zavřel jsem dveře a sáhl po Bibli. Tehdy ráno jsem narazil u Jana na pasáž, která mě velmi oslovila:

*„Nedomnívejte se, že již budu na vás u Otce žalovat. Vaším žalobcem je Mojžíš, v něhož jste složili svou naději. Kdybyste opravdu věřili Mojžíšovi, věřili byste i mně, neboť on psal o mně.“ (Jan 5, 45,46)*

Náhle jsem si znovu uvědomil, že neznám dokonce ani svoji Bibli, Tanach, a že víceméně nic nevím o křesťanské Bibli. *Příznej si to, Stane*, řekl jsem si zachmuřeně. *V padesáti letech jsi skutečně duchovní žebrák.*

Znal jsem trochu Tóru, ale ne duchovní linii dějin našeho národa. Ani jsem neměl dobrý přehled o tom, co všechno v Bibli je. Tak jsem na čas opustil Nový zákon, abych začal úplně od začátku: Genesis.

Zpočátku jsem četl, že Bůh stvořil nebe a zemi. Pak Bůh stvořil Adama. Adam nebyl Žid, byl pohan. Četl jsem dále o hříchu Adama a Evy, o Božím mohutném nesouhlase a o těžkostech člověka, které pak nastaly. Usoudil jsem, že potomstvo Adama a Evy je nanicovaté až po Noema a očištění světa potopou. Pak přišel Abram. Abram byl pohan. Věděl jsem však, že se z Abrama stal Abrahám, otec židovského národa. Jak se to stalo?

*„I řekl Hospodin Abramovi: ‚Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu. Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnáním! Požehnám těm, kdo žehnají tobě, proklejí ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země.‘“*

*(Genesis 12, 1-3)*

To byl fantastický slib! Ještě úžasnější je, jestliže si uvědomíme, že to Bůh řekl, když bylo Abramovi už 75 let.

Když jsem četl dále, zjistil jsem, že Abram poslechl Boha a opustil domov a rodinu a šel do země Kanaán. A Bůh splnil svůj slib Abramovi:

*„Rozhlédni se z místa, na němž jsi, pohlédni na sever i na jih, na východ i na západ, neboť celou tu zemi, kterou vidíš, dám tobě a tvému potomstvu až navěky.” (Genesis 13; 14,15)*

Když jsem četl tyto verše, zaplavila mě vlna hrdosti. Sám Bůh dal tuto zemi mému národu. Mezitím uplynulo 24 let od doby, kdy Bůh promluvil k Abramovi poprvé.

*„Když bylo Abramovi devětaadvadesát let, ukázal se mu Hospodin a řekl: Já jsem Bůh všemohoucí, chod' stále přede mnou, bud' bezúhonný. Mezi sebe a tebe kladu svou smlouvu...”*

*(Genesis 17, 1-2a)*

Slovo „smlouva” jakoby vyskočilo z textu. Co to byla smlouva mezi Bohem a člověkem? Mezi lidmi?

Když jsem si to slovo vyhledal v komentářích, dozvěděl jsem se, že se v Abramově době a v předchozích a následujících staletích uzavíraly takzvané „krvavé smlouvy”. Byla to nejvyšší forma dohody, která se mohla uzavřít mezi dvěma lidmi. Byla určena pro tak závažné situace, jako například když chtěli dva kmenoví náčelníci uzavřít mírovou smlouvu, nebo když chtěli uzavřít smlouvu o vzájemné ochraně, nebo když chtěli demonstrovat svoji lásku a vzájemnou bratrskou důvěru. „Krvavá smlouva” mezi dvěma lidmi znamenala naprosté vzájemné odevzdání.

Uzavírání „krvavé smlouvy” bylo vždycky spojené s formálním obřadem. Partneri si vyměňovali zbraně, oděvy a jména. Tím chtěli ukázat, že vkládají jeden druhému do

rukou svoji sílu, podstatu a identitu. Potom vyslovovali požehnání, která budou plynout z dodržení smlouvy, a kletby, které přijdou, jestliže někdo z nich dohodu poruší. Pak přišla vlastní „krvavá smlouva“. Musela se prolít krev. Někdy si rozřezávali obličej nebo paže a pak si je přikládali k sobě, aby se jejich krev mohla smísit. Někdy nechali kapat krev do misky, kde se důkladně promísila na znamení, že teď mají všichni jednu krev. Pak se každý z partnerů té krve napil.

Aby se „zpečetilo“ uzavření smlouvy, vetřeli si do rány popel nebo něco podobného, aby po zahojení rány zůstala jizva. Po „zpečetění“ smlouvy se postavil „pomník“, aby každému, kdo ho uvidí, připomínal tu smlouvu. Pak spolu usedli partneři smlouvy k „smluvnímu jídlu“. Během této slavnosti přicházeli přátelé a příbuzní, aby s nimi sdíleli jejich radost tím, že budou formálně slavit smlouvu mezi nimi.

Vrátil jsem se k textu v Genezi. Když Bůh nabídl Abramovi, že s ním uzavře smlouvu, byl Abram tak pohnut, že padl na svou tvář. Abram si byl vědom, co znamená uzavření smlouvy s Bohem.

*„... a Bůh k němu mluvil*

*Já jsem! A toto je má smlouva s tebou: Staneš se praotcem hlučícího davu pronárodů. Nebudeš se už nazývat Abram; tvé jméno bude Abrahám. Určil jsem tě za otce hlučícího davu pronárodů.*

*Převelice tě rozplodím...” (Genesis 17, 4-6)*

*„...Ty i tvoje potomstvo budete mou smlouvu zachovávat ve všech pokoleních. Znamením mé smlouvy mezi mnou a vámi i tvým potomstvem, kterou budete zachovávat, bude toto: Každý mezi vámi, kdo je mužského pohlaví, bude obřezán. Dáte obřezat své neobřezané tělo a to bude znamením smlouvy mezi mnou a vámi.” (Genesis 17, 9-10)*

Když jsem četl tato slova, zaujalo mě slovo „znamení”.

Ano, byl jsem obřezán, a věděl jsem, že to musí podstoupit každý Žid mužského pohlaví, ale považoval jsem obřízku spíše za znamení příslušnosti k židovskému národu než za znamení naší „smlouvy s Bohem”. Bůh přislíbil, že bude Bohem Abrahámových potomků. A obřízka byla pečeti této smlouvy.

Bůh nařídil Abramovi obřezat nejen všechny své děti, ale všechny lidi mužského pohlaví, kteří se narodili v jeho domě. Toho dne, kdy se Abram stal Abrahámem, byl obřezán on a všichni muži v jeho domě.

Když jsem se pokusil představit si tuto scénu, zachvěl jsem se hrůzou. Za druhé světové války jsem byl nějakou dobu hospitalizován. Pacient na posteli vedle mě tam byl proto, že měl být obřezán. Vzpomínám si, co prožil: jak to bylo bolestivé a jak se potom cítil špatně. Mohl jsem se jen domýšlet, jakou bolest a nevolnost musel toho dne zakusit Abrahámov dům, zvláště pak proto, že neměli k dispozici lékařské pomůcky a léky proti bolesti, které máme dnes.

Pomyslel jsem si, že tito lidé museli zjevně mít silnou motivaci, když dopustili, aby jim byl proveden takový bolestivý zákrok. Zkoušel jsem si představit, že by se něco takového vyžadovalo od dnešních dospělých mužů, ale nedokázal jsem to. Lidé v Abrahámově době si museli být hluboce vědomi důležitosti této smlouvy.

Pro Abrama to znamenalo, že se mu Bůh nabízel jako štít, ochrana a síla. Bůh dal Abramovi své ujištění, že ho nejen bezpečně povede až do stáří, ale že Abram bude mít syny a dědice a že bude mimořádně plodný. Bude otcem mnoha národů. A Bůh slíbil dát Abramovi a jeho synům navěky celou zemi Kanaán do vlastnictví. A potom závěrečný slib: to všechno udělá Bůh nejen pro Abrama, ale Hospodin bude Bohem Abramovým potomkům po všechna pokolení.

Není divu, že Abram padl na svoji tvář!

Aby Bůh zdůraznil vážnost této smlouvy – toho definitivního aktu, který dal vzniknout židovskému národu – změnil Abramovi jméno. Přidal do Abramova jména hrdelní hlásku „h“ ze svého vlastního jména „Jahve“. Od onoho dne bude znám jako Abrahám.

Zjistil jsem ještě něco jiného. Když Bůh změnil Abramovo jméno, pozměnil i své vlastní. Od té doby bude světu znám jako Bůh Abrahámův. Později Bůh potvrdil svou smlouvu s Izákem a ještě později s Jákobem. Pak, o 35 00 let později, mi prarodiče řekli, že Bůh Abrahámův, Izákův a Jákobův je můj Bůh a Bůh mých otců.

Já jsem to však nepochopil. Ta slova byla pro mě pouhými slovy. A oni mi také nikdy nepověděli nic o té smlouvě.

Jak to bylo možné? Jak to, že jsem věděl, že musí být židovští chlapi obřezáni, a nevěděl jsem, proč? Proč jsme doma nikdy nemluvili o tom, co tím Bůh myslel, když řekl Abrahámovi, že bude Bohem Abrahámových potomků? Když jsem pročítal příběhy o Izákovi, Jákobovi a Josefovi, viděl jsem, že se mnozí Židé té doby moc nelišili od dnešních Židů. Nezajímali se o základní principy víry a přehlíželi je. Hrdinští vůdcové vytrvali, ale lidé kolísali. Mojžíšovi pravil Bůh toto:

*„Bůh promluvil k Mojžíšovi a ujistil ho: „Já jsem Hospodin.*

*Ukázal jsem se Abrahámovi, Izákovi a Jákobovi jako Bůh všemohoucí...” (Exodus 6, 2-3a)*

*„Ustavil jsem s nimi také svou smlouvu, že jim dám Kanaánskou zemi... (Exodus 6, 4a)*

*„Rovněž jsem uslyšel sténání Izraelců, které si Egypťané podrobili v otroctví a rozpomenul jsem se na svou smlouvu. Proto řekni Izraelcům: Já jsem Hospodin, vyvedu vás z*



*egyptské roboty, vysvobodím vás z vašeho otroctví... “*  
(Exodus 6, 5-6)

Jen vyvedl Mojžíš syny Izraele z Egypta, začalo reptání.  
Neustále musel svému lidu připomínat jejich smlouvu s Bohem:

*„Když Mojžíš přišel nazpět, vypravoval lidu všechna slova Hospodinova a předložil mu všechna právní ustanovení. Všechn lid odpovéděl jako jedněmi ústy. Řekli: „Budeme dělat všechno, o čem Hospodin mluvil.*

*Potom vzal knihu smlouvy a předčítal lidu. Prohlásili: „Poslušně budeme dělat všechno, o čem Hospodin mluvil.*

*Mojžíš vzal krev, pokropil lid a řekl: „Hle, krev smlouvy, kterou s vámi uzavírá Hospodin na základě všech těchto slov.”*

*(Exodus 24, 3;7;8)*

Když jsem se tak díval na tyto verše, vzpomínal jsem si, jak jsme každoročně prožívali Pesach, a uvědomil jsem si, že v našich bohoslužbách nebylo téměř nic, co by se týkalo smlouvy a toho, co od nás Bůh požaduje. Připomínali jsme si vyjití z Egypta, ale nemluvili jsme o smlouvě. To je zvláštní!

Mojžíš si uvědomil, že po uzavření smlouvy už nebude židovský národ jako dříve. Bůh jim teď přímo sdělil, jak mají žít. Nařídil jim, aby se drželi odděleně od všech ostatních národů světa. Měli být jedineční. Řekl jim, která jídla mají a nemají jíst. Ustanovil pravidla, podle kterých mají žít. Zakázal jim přejímat zvyky jiných národů. Měli poslouchat jen jeho.

Izraelité dostali tyto pokyny, slíbili, že se budou podle nich řídit, a pak je desetiletí za desetiletím porušovali a páchali všechny možné hříchy včetně toho, že uzavírali příbuzenské svazky s pohany. Boží pokyny byly jasné, a

přesto je neposlouchali. Jak by mohli páchat zlé skutky, které páchali, a znovu získat správný vztah k Bohu? Kněz Ezdráš na to odpověděl:

*„Zpronevěřili jste se, že jste si přivedli ženy cizinky. Rozmnožili jste provinění Izraele. Nyní vzdejte chválu Hospodinu, Bohu svých otců, ajednejte podle jeho vůle. Oddělte se od národů země a od žen cizinek!“ (Ezdráš 10, 10b-11 )*

Dokázal jsem si představit jejich bolest. Tisíce Židů si vzaly pohanské ženy. Měli děti a založili rodiny. Nyní dostali nařízení, aby opustili svoje ženy a děti. Zachvěl jsem se, když jsem se vžil do jejich situace.

Lidé, kteří slyšeli Ezdráše, poznali, že mluvil z Boha. Věděli, co znamená smlouva. Slyšeli, že jim Bůh slíbil požehnání a prokletí. Cítili, že nemají na vybranou. Opustili své ženy a děti a vrátili se, aby dodržovali Boží smlouvu.

Tak to bylo s Božím vyvoleným národem. Kdyby se měli držet Božích pokynů, museli by žít odděleně od všech ostatních národů světa. Tělesný kontakt byl zakázán. Společné stravování bylo zakázáno. Manželské svazky s pohany byly zakázány. Vždyť tu byly velké rozdíly.

1. Židé měli jednoho a jediného pravého Boha. Pohané neměli.
2. Židé měli smlouvu a Boží zaslíbení. Pohané je neměli.
3. Židé měli naději v Mesiáši. Pohané neměli.
4. Židé byli Bohem vyvolení. Pohané nebyli.

Pohané byli cizinci. Byli cizí Božímu lidu a cizí Boží smlouvě. Byli bez pomoci. Neměli naději. Byli bez Boha.

V následujících 1500 letech se stávala separace mezi Židy a pohany čím dál tím přísnější. Toto stranění se působilo nedůvěrou a podezřením, nepřátelství a strach, hněv a nenávisť.

Pak přišel Ježíš!

Když jsem seděl jednou pozdě večer ve svém pokoji a přemýšlel nad vším tím, co jsem se dozvěděl o smlouvě, uvědomil jsem si, že mě moje biblická revize židovských dějin neohrožuje. To byly skutečnosti. Ale co mám dělat s Ježíšem? Co ten měl společného se smlouvou?

V hlavě se mi honila jedna myšlenka. Jestliže se při uzavírání smlouvy mezi dvěma stranami obvykle prolévala krev a Bůh požádal svůj lid, aby se nechali obřezat na znamení jejich „prolití krve“, jaké pak bylo „prolití“ na Boží straně?

Před očima mi vyvstal obraz ukřižovaného Ježíše, jehož probodené údy krvácely. Snažil jsem se ho od sebe zahnat, ale on nechtěl zmizet.

Nemohl jsem se ho zbavit. Musel jsem se vrátit zpět k četbě Nového zákona a znovu čelit otázce, zda je Ježíš Mesiáš.

## *Napětí roste*

Čím více jsem se snažil být hotov, abych se mohl utkat s Judit, tím více se mi zdálo, že si s tím Ethel zdaleka už tak neláme hlavu. Často jsem slýchal, jak si s Heidi povídají a při tom se smějí. Ačkoli jsme se domluvili, že se nebudeme snažit jeden druhého ovlivňovat, uhodil jsem jednou ráno, když jsme se oblékali, na Ethel, jak to, že je tak bezstarostná.

„Proč mi také nepovídáš ty vtípky, které si vykládáte s Heidi?“ začal jsem.

„Jaké vtípky?“

„Já nevím, jaké vtípky. Myslel jsem, že máte nějaké prima vtipy, když se s Heidi tolik smějete.“

Ethel se na mě zkoumavě podívala. „Tobě vadí, že se smějeme?“

„Ne, to opravdu ne. Jen bych se taky rád zasmál.“

„Aha...“ Ethel zavírala dvířka prádelníku a při tom svraščila čelo. „No, povídali jsme si o Juditiných dětech.“

„O jakých dětech? Vždyť ještě ani není vdaná.“

„O jejích budoucích dětech. Snad si nemyslíš, že půjde kvůli tomu, že uvěřila v Ježíše, do kláštera?“

„To doufám, že ne.“

„Říkala jsem Heidi, že budou Juditiny děti na Velikonoce místo ‚Had, Gad Ya‘ zpívat Ježíš žije, aleluja“.

„Nemyslím si, že by to bylo tak k smíchu, Eth.“

„To mě právě na tobě mrzí, Stane. Kvůli tomu, že Judit uvěřila v Ježíše, ještě nenastal konec světa. Vím, na začátku mě to taky tak vyvedlo z míry. Ještě jsem se s tím tak docela nesmířila, ale čím více toho čtu o Ježíšovi, tím více se mi zamlouvá.“

„O to ale nejde,“ řekl jsem nazlobeně. „Není těžké mít rád někoho, kdo pomáhá lidem a je hodný na děti. Problém je v tom, co Ježíš o sobě říká.“

„Co například?“

„Například: Já a Otec jsme jedno.“

„Ježíš říká, že je Bůh.“

„No právě.“

Ethel rychle sklízela věci ze svého toaletního stolku.  
„Ježíš nedělal nic polovičaté,” zauvažovala.

„Myslím, že to mi nejvíce vadí. Je snadné ho přijmout jako dobrého člověka, skvělého učitele, dokonce i jako proroka, ale to, co o sobě řekl, se mi přičí. Musíš ho buď přijmout se vším všudy, nebo...”

„Nebo co?”

„Nebo si říct, že byl blázen.“

„To je právě ono. Buď je všechno pravda, nebo je všechno nesmysl.“

Pak Ethel změnila téma hovoru.

„Stane, jak dlouho to všechno ještě potrvá? Nemůžeš úplně zapomínat na svoji práci.“

„Slibuji ti, že nebudeme hladovět, Eth. Já to musím dělat, ať to trvá jakkoli dlouho. Judit nás přivedla ke krizi víry. Musím dokázat, že nemá pravdu.“

„A co když má? Co pak s tím?”

Ticho. Pro mě to pořád ještě byla poslední otázka a já jsem si na ni nechtěl odpovědět.

„Nemyslím si, že by to bylo tak jednoznačné, miláčku,” řekl jsem jemněji. „Vzpomeň si, před léty jsme si říkali, že dáme našim děvčatům, až vyrostou, svobodu, aby se v kritických životních situacích rozhodovaly samy.“

„To víš, že si vzpomínám. Nikdy mě ale nenapadlo, že to dojde tak daleko.“

„Mě taky ne. Abych pravdu řekl, Eth, byl bych mnohem spokojenější, kdyby nám Judit řekla, že nevěří v Boha, než že věří v Ježíše. Když nevěříš v Boha, můžeš pořád ještě být Židem.“

„Ale Stane, proč nemůže věřit v Ježíše a zůstat Židovkou?”

„Protože jedno vylučuje druhé.“

S tím jsem vstal a vrátil se do pokoje. Ale musel jsem na tu otázku pořád myslet a věděl jsem, že jsem odpověděl špatně. Prvotní křesťané byli sami Židé a proselyté. Co se stalo? Jak mohlo něco, co se původně týkalo Židů, skončit takhle? Co se stalo s prvotními křesťany ze židovství?

V této době jsem začal číst Skutky apoštolů a překvapilo mě, že se na mě odpovědi na otázky, které jsem si právě kladl, hrnuly z každé stránky. Když se Židé, kteří chodili s Ježíšem, stali křesťany, žili dál jako dříve. Dodržovali stále všechny svoje tradice. Jejich víra v Ježíše nezničila jejich židovskou identitu.

Pochopitelně však došlo k problémům, jak se tito noví křesťané ze židovství mají chovat k Nežidům. Zvláště Petrovi bylo těžko, když myslel na to, jak Židé splývají s Nežidy. V 10. kapitole Skutků jsem četl něco, co mnou otřásl v samých kořenech.

Petr byl v Joppe a modlil se na střeše domu, ve kterém bydlel. Bylo to kolem poledne. Petr měl hlad a chystal se asi k obědu, když tu náhle upadl do vytržení:

*„Vidí, jak se z otevřeného nebe cosi snáší; podobalo se to velké plachtě, kterou spouštějí za čtyři cípy k zemi. Byly v ní všechny druhy živočichů: čtvernožci, plazi i ptáci. Tu k němu zazněl hlas: ‚Vstaň, Petře, zabíjej a jez!‘ Petr odpověděl: ‚To ne, Pane!*

*Ještě nikdy jsem nejedl nic, co poskvřňuje a znečišťuje.‘ Ale hlas se ozval znovu: ‚Co Bůh prohlásil za čisté, nepokládej za nečisté.‘ To se opakovalo třikrát a zase to všechno bylo vyneseno vzhůru do nebe.” (Skutky 10, 11-16)*

Chudák Petr! Dovedl jsem si ho představit, jak tam užasle stojí na střeše. Jak mohl Bůh v Zákoně nařídit, že nemá jíst nic nečistého a pak mu ve vidění říci, aby jedl nečisté maso.

To je nemyslitelné!

Přesto to však Bůh řekl, a aby se ujistil, že Petr poselství dostal, zopakoval je třikrát. Potom se k Petrovu vnitřnímu nepokoji připojil další Boží pokyn: Měl jít do domu Kornélia, římského setníka, který žil v Cesareji. Běžně by Petr nikdy nevstoupil do domu pohana. Ale Boží hlas a pokyn byly nepochybné. Následujícího dne odcestoval Petr do Cesareje, Kornélius ho s velkou úctou přivítal a požádal ho, aby promluvil k lidem, které shromáždil ve svém domě.

Petr promluvil: „Nyní skutečně vidím, že Bůh nikomu nestrání, ale v každém národě je mu milý ten, kdo v něho věří a činí, co je spravedlivé.” Potom Petr vyprávěl pohanům o Ježíšovi – o jeho životě, smrti a vzkříšení.

*„Ještě když Petr mluvil, sestoupil Duch svatý na všechny, kteří tu řeč slyšeli. Bratři židovského původu, kteří přišli s Petrem, žasli, že i pohanům byl dán dar Ducha svatého.”*

*(Skutky 10,44-45)*

Význam této kapitoly nemohl být jasnější. Bůh chtěl, aby byl Ježíš Mesiášem nejen pro Židy, ale i pro pohany. Pokýval jsem hlavou a pokračoval jsem VII. kapitole.

Když učedníci v Jeruzalémě slyšeli, co se stalo v domě Kornélia, velmi se rozzlobili. Samozřejmě. Všiml jsem si však, že se nehněvali na Petra za to, že mluvil k pohanům o Ježíšovi. Zlobili se proto, že *vešel do domu pohanů a jedl s nimi*. Zlobili se, protože porušil Zákon, který ustanovil separaci mezi Židy a pohany. Bůh prohlásil v knize Leviticus ve 20. kapitole: „Oddělil jsem vás od každého jiného lidu, abyste byli moji.” Jak mohl Petr svévolně porušit Boží zákon a jít mezi pohany? Proto ho obviňovali.

Petr jim odpověděl jediným možným způsobem. Řekl jim o svém vidění a o tom, co Bůh udělal. Oni přemýšleli o tom zázraku, „velebili Boha”, a nakonec řekli: „Tak i pohany povolal Bůh k pokání, aby dosáhli života!”

Když mi pomalu docházel význam této věty, byl jsem poněkud zaskočen. V Bibli tu stálo, že Bůh – navzdory 1500 let trvající Bohem nařízené separaci mezi Židy a pohany nejen že nabídl Mesiáše i pohanům, ale že dokonce i řekl, že už nemají být Židé a pohané odděleni jako dříve. To byla překvapivá představa. Není divu, že měli křesťané ze židovství v roce 35 našeho letopočtu problémy, když to slyšeli. A dnes byla situace úplně opačná. Tehdy se myslelo, že Mesiáš přišel jen pro Židy. Dnes se myslí, že jen pro Nežidy.

Jak z toho ven?



## *Co se stalo s prvotními křesťany ze židovství?*

Příběh o Petrovi a Kornéliovi nejenže otřásl mou myslí, ale zanechal mi též jednu velkou nezodpovězenou otázku.

Co se stalo s prvotními věřícími, které získal pro Ježíše Pavel a apoštolové? Abych si mohl na tuto otázku odpovědět, musel jsem se vrátit ke středoškolskému dějepisu.

Za prvé, Římská říše: jak významně utvářela dějiny světových náboženství. Když Římané dobyli Izrael a Judeu, stalo se toto území jednou z oblastí, kde se jim nejhůře vládlo. Mezi roky 7 a 41 našeho letopočtu musel Řím poslat do Judeje sedm různých vládců. Mysleli si, že neexistují státnické problémy, které by se nedaly vyřešit krveprolitím.

Když Řím poslal Flavia, aby se stal osmým guvernérem, ukázalo se, že je dokonce ještě horší než ti před ním. V jednom roce si Flavius po svátku Pesach vymyslel, že by bylo velmi legrační ukázat Židům v Jeruzalémě svou autoritu a moc. Zkonfiskoval veleknězova roucha, posmíval se jejich posvátné víře a pak vyžadoval, aby mu Židé zaplatili z chrámového pokladu 17 talentů zlata. Přepočteno na dnešní peníze to bylo více než 2 milióny dolarů.

Pak se to stalo. V květnu roku 66 našeho letopočtu vypukla ve všech židovských městech a vesnicích otevřená vzpoura.

Uvažte, jaká to byla směšná situace. Pár tisíc Židů z Palestiny povstalo ve vzpouře a napadli největší vojenskou mocnost, kterou kdy svět zažil. Ostatní porobené národy

Římské říše se nevěřicně dívaly, jak se malý David připravuje na boj s římským Goliášem. Římští vůdcové věděli, že je hodně v sázce a že to celý svět pozoruje. Věděli, že – pokud Židé získají nezávislost už pak nic nezabrání ostatním národům, aby povstaly také.

Vzhledem k tomu se Řím rozhodl odvážlivce zničit. Z Říma byla poslána vojska, bojovaly se bitvy, ale židovští bojovníci byli vytrvalí a kladli slušný odpor. Po prvním roce války povolal císař Nero svého nejschopnějšího generála Vespasiána a dal mu plnou moc nad legiemi, které bude potřebovat. Vespasián postupoval pomalu, ale důkladně. Přešel druhý rok a nastal třetí. Už byl rok 68 našeho letopočtu. Do té doby dobyl Vespasián téměř celou Judeu, ale stále ještě nedobyl Jeruzalém. Znovu a znovu útočily jeho armády na městské hradby; znovu a znovu byly odraženy. V roce 69 Nero zemřel a římský senát nabídl trůn Vespasiánovi. Ten ho rád přijal a svěřil zničení Jeruzaléma svému synu Titovi. Titus obklíčil Jeruzalém více než 80000 četami. Nařídil svým vojákům, aby si oblékli bojové uniformy a pak začal kolem jeruzalémských hradeb vojenskou přehlídku, ve které ukazoval hrozivou moc Říma. Přehlídka trvala tři dny. Když skončila, začali se přihlížející Židé na valech Římanům hlasitě vysmívat.

Rozzuřený Titus zaútočil. Oblévací děla vrhala balvany na severní hradby Jeruzaléma a vybourala v opevnění obrovskou díru, kterou pronikali římsí vojáci. Po dvou týdnech krutých bojů muže proti muži Židé Římany zahnali.

Titus se pak rozhodl Židy vyhladovět, až budou příliš zesláblí na další odpor. Aby zajistil, že se do města zvenčí nedostanou žádné zásoby jídla ani vody, odřízl Jeruzalém od zbytku světa vysokou hliněnou hradbou. Každý, kdo nebyl Říman a byl chycen někde ve velkém suchém příkopu, byl ukřižován na vrcholku hliněné hradby v dohledu jeruzalémských Židů. Každý den bylo tímto způsobem popraveno na 500 lidí.

Konec byl neodvratný. Za pomoci oblévacích beranů a přenosných mostů zaútočili Římané znovu na jeruzalémské hradby. Následoval masakr. Chrám se změnil v pochodeň, kněží byli pobiti a zélóte byli shazováni z hradeb. Zajatci byli označeni za otroky a odvezeni do Říma. Některé

nechávali pro lvy v aréně, jiní byli vražděni pro potěšení Římanů.

Ten příběh mě naplnil hrdostí nad statečností mých židovských předků, ale já jsem chtěl vědět, co se stalo s židovskými věřícími.

Někteří byli určitě v armádě bránící Jeruzalém, ale bylo o tom velmi málo informací. Jedno proroctví u Lukáše mi pak napovědělo, co se stalo:

*„Když uvidíte, že Jeruzalém obkličují vojska, tu poznáte, že se přiblížila jeho zkáza. Tehdy ti, kdo jsou v Judsku, ať uprchnou do hor, kteří jsou v Jeruzalémě, ať z něho odejdou, a kteří jsou po venkově, ať do něho nevcházejí, poněvadž jsou to dny odplaty, v nichž se má naplnit vše, co je psáno. Běda těhotným a kojícím v oněch dnech! Neboť bude veliké soužení na zemi a hněv proti tomuto lidu. Padnou ostřím meče, budou jako zajatci odvedeni mezi všechny národy, po Jeruzalémě budou šlapat pohané, dokud se jejich čas neskončí.“ (Lukáš 21, 20-24)*

Dovedl jsem si představit, jaké dilema prožívali věřící, když viděli Jeruzalém obklíčený. Bylo jim řečeno, aby uprchli a zároveň měli být věrni rodině a přátelům. Mnozí zřejmě odešli, než římské armády dokončily svůj úkol – zničení Jeruzaléma.

V této době, v roce 70 našeho letopočtu, byli tito věřící stále ještě pevnou součástí židovské komunity.

Chtěl jsem však vědět více. Co se stalo potom? Kde se daly opatřit knihy o historii, které jsem potřeboval? Prohledal jsem svoje poličky a zašel jsem do knihovny. Kousek po kousku jsem sestavoval příběh těch let.

Po zničení Jeruzaléma, když byli Židé roztroušeni po celém kraji, nastala v židovském životě hlavní krize. Na povrch se draly dvě otázky: Jak má židovské náboženství fungovat mimo chrám a bez obětních obřadů? A jak má židovský národ přežít, když je nucen žít mezi pohanskými

národy? Byly to kritické otázky. Časem se našly odpovědi: synagoga nahradí chrám jakožto centrum židovského života, rabín nahradí kněze jako duchovní vůdce a biblický judaismus bude nahrazen rabínským.

Aby se daly provést změny, byly vytvořeny nové obřady a vyhlášena nová pravidla. Pro Židy, kteří věřili v Ježíše, představovala problémy. Mnozí pochopili a uvěřili, že Mesiáš svou smrtí a vzkříšením naplnil Mojžíšův Zákon a že už Židé jeho 613 pravidel nejsou vázáni. Argumentovali tím, že – vzhledem k tomu, že už neexistuje chrám – není nadále možné žít podle Zákona a že nová pravidla nejsou v Písmu ustanovena. Mnozí tvrdili, že je teď nová doba, doba odpuštění.

Mezi oběma skupinami vznikly vážné rozepře. Bylo tu napětí i kvůli tomu, že mnoho tisíc Židů, kteří věřili v Ježíše, uteklo během války v letech 66 – 70 z Jeruzaléma a že tito věřící nesouhlasili s novými formami židovských náboženských projevů. Stále však ještě obojí společně tvořili rodinu Izraele.

V následujících desetiletích však toto napětí uvnitř židovské komunity polevilo, protože se objevil vážnější problém – touha po svobodě. Začalo to daněmi. Celá léta platil každý Žid Římanům daň na podporu jeruzalémského chrámu. Když byl chrám zničen, trvali Římané na tom, že se chrámová daň musí platit i nadále. Vztahovala se na všechny Židy a dokonce i na Nežidy, kteří byli obřezáni. Takto nashromážděné prostředky se používaly na podporu Jupiterova chrámu v Římě. Celých šestadvacet let to byla pro Židy strašlivá urážka, až císař Nerva daň v roce 96 zrušil.

Židovskou komunitu i nadále sužovaly daně a další útlak ze strany Římanů. Museli se osvobodit. V roce 132 stál rabbi Akiva v čele druhé židovské revolty proti Římu. Akiva byl u lidí nesmírně oblíbený, a proto židovští muži povstali. Ti, kteří věřili v Ježíše, i ti, kteří nevěřili, bojovali bok po boku pod korouhví svobody.

Potom se rabín Akiva dopustil strašné chyby. Prohlásil, že Šimon Ben Kosiba, generál, který vzpouru vedl, je Bar Kochba, „Syn Světla”, Mesiáš. Zatímco to většinu Židů povzbudilo, na ty, kdo věřili v Ježíše jakožto Mesiáše, to mělo opačný účinek. Nemohli bojovat pod praporem někoho, kdo byl, jak věřili, falešným mesiášem. Po tisících dezertovali.

Provést vzpouru proti Římu by bylo dosti těžké i kdyby byla židovská armáda v plné síle, ale když ji opustilo mnoho tisíc mužů, byla vzpoura odsouzena k neúspěchu. Stejně jako se válka v Jeruzalémě vlekla strašné čtyři roky, trvalo toto povstání v Palestině více než tři. Ztráty na obou stranách byly velké. Nakonec byli Bar Kochba, rabín Akiva a ostatní vůdcové revolty usmrceni.

Pomsta Římanů na Židech byla rychlá a bolestná. Jeruzalém byl zničen a srovnán se zemí. Všem Židům tam byl zakázán přístup. Když židovský národ trpěl pod novou tyraní, neobrátil svůj hněv a nelibost proti rabínovi Akivovi, že byl špatným prorokem, ani proti Bar Kochbovi, že byl falešným mesiášem. Lidé obrátili svůj hněv proti těm dezertérům, kteří považovali Ježíše za svého Mesiáše.

Hněv proti věřícím rostl, až si rabíni uvědomili, že musí jednat. Prohlásili věřící za zrádce. Lidé se s nimi neměli stýkat. Byli vyhoštěni ze židovské komunity. Byli odpadlíci.

V zoufalé nouzi nešli s prosbou o pomoc za Ježíšovými následovníky. Jistě by jim nikdo nepomohl.

V měsících, které následovaly po tomto vyhlášení, čelili židovští věřící otázkám, kterých se nikdy nenadáli:

1. Mají si zachovat víru v Ježíše jakožto Mesiáše i za cenu ztráty židovské komunity?
2. Pokud ano, budou moci přežít v pohanském světě?
3. Mají odmítnout Mesiáše, aby mohli zůstat v židovské komunitě?
4. Mohli by veřejně odmítnout Mesiáše a soukromě dále věřit?

Když měsíce přešly v léta, odpověděli si různí věřící na tyto otázky různě. Někteří zjistili, že ačkoli by si moc rádi udrželi víru v Ježíše, nemohou mimo židovskou komunitu přežít. Vzdali se své víry.

Jiní se své víry vzdali, ale mlčky jí zůstali věrni. Stali se tajnými věřícími a zůstali v synagoze. Ještě jiní vstoupili do světa křesťanů a úplně se mu přizpůsobili. O situaci, ve které se ocitli židovští věřící, psal jeden z raných křesťanských teologů z druhého století, Justin. Rozděloval je do čtyř různých kategorií:

1. Židé, kteří se stali součástí křesťanské církve.
2. Ti, kdo zůstali v synagoze jakožto tajní věřící.
3. Židé, kteří se stali ebionity.
4. Židé, kteří se stali nazarény.

O druhých dvou skupinách toho vědí málo Židé i Nežidé.

Protože ještě nebyl pro novou smlouvu vytvořen žádný biblický kánon, věřící byli závislí na staré smlouvě, na ústních zprávách o událostech, které se staly, a na nedokonale chápaných listech Pavla, Petra a Jakuba.

Ebionité (někdy se jim říká ubozí), zastávali tyto články víry:

1. Trvali na zachování velké části židovského zákona.
2. Odmítali věřit v narození z panny.
3. Neuznávali Pavla za apoštola.
4. Považovali Jakuba za 12. apoštola a říkali mu „biskup biskupů”.
5. Uctívali Petra.

Ježíš, tvrdili ebionité, přišel naplnit Zákon a proroky jako nový Mojžíš. Odstranil ze Zákona všechny falešné doktríny, které tam byly přidány po Mojžíšově smrti – jako

například systém obětí – a zdůrazňoval pravý zákon: zákon o očišťování, o ctnosti chudoby, vegetariánství a asketismu.

Teolog F. F. Bruce poznamenal, že si ebionité „o sobě mysleli, že tvoří most mezi katolickým křesťanstvím a ortodoxním židovstvím a že kombinují a uchovávají všechno, co bylo v obou cenného, zatímco odmítají chyby obou náboženství.

Jestliže doufali, že se jim podaří smířit tato dvě náboženství na ebionitském základě, pak museli být zklamáni. Ortodoxní Židé je vyobcovali coby odpadlíky, ortodoxní křesťané je vyobcovali jako heretiky.”

Má se zato, že ebionité existovali až do sedmého století, ale o moc více se toho o nich neví.

Na rozdíl od ebionitů měli nazarénští zato, že:

1. Ježíš je Mesiáš
2. Že je Boží Syn
3. Jeho učení má přednost před učením Mojžíšovým a proroků
4. Křesťané ze židovství by měli dodržovat židovské zvyky jako obřizku, svěcení soboty a zákony o pokrmecch.

Zatímco nazaréní dodržovali hodně židovských zvyků, netrvali na tom, aby bylo jejich dodržování závazné i pro Nežidy.

Zatímco mezi Židy přetrvávaly rozpory, křesťanství zakořenilo ve světě pohanů a začalo se tam šířit. Uvěřily statisíce pohanů. Časem bylo mnohonásobně více věřících mezi Nežidy než věřících Židů. To vedlo k novým rozporům.

Bez znalosti židovských dějin a zvyků nedokázali Nežidé pochopit, proč chtějí židovští věřící i nadále dělat to, co dělali už před přijetím Ježíše za Mesiáše.

Spory se vedly hlavně o datum vzkříšení. Židovští věřící trvali na tom, že se musí slavit o třetím dni svátku Pesach: 17. dne měsíce nisan (který odpovídá druhé polovině března

a začátku dubna). Protože se však Pesach slavil podle židovského kalendáře a ne podle kalendáře, který používal zbytek světa, zdál se Nežidům 17. nisan nesmyslný. Chtěli určit datum podle svého kalendáře. V roce 196 po Kristu určil koncil v Césareji, že se bude Ježíšovo vzkříšení slavit vždy v neděli během svátků bohyně Ištar. Tímto rozhodnutím vznikla neděle velikonoční.

Židovští věřící nebyli na koncilu, který to rozhodl, zastoupeni. Když se dozvěděli, co se stalo, velmi se jich to dotklo. „Bůh nám dal datum pro slavení Pesachu a Ježíš vstal třetího dne Pesachu! Jak můžete toto datum změnit?“ křičeli.

Křesťané ze židovství je však neposlouchali. Poté, co přesunuli den vzkříšení, takže se už nekryl se svátkem Pesach, bylo už pro ně snadné učinit další krok: odmítnout Pesach úplně. To pak také udělali. Pesach pro ně nic neznamenal.

A tak se zvětšovala propast.

Kolem roku 325 po Kristu prohlásila církev křesťanů z pohanství, že mají *všichni* věřící slavit vzkříšení o velikonoční neděli. O několik let později se konal další koncil v Antiochii. Ten vyhlásil, že každý, kdo by se snažil slavit Pesach 17. dne měsíce nisan, má být exkomunikován.

Křesťané z pohanství se zjevně snažili ukázat všem věřícím Židům: „Nás je teď většina. Buď se podřídte, nebo se vraťte k judaismu. Žádná střední cesta neexistuje.”

Jak plynula staletí, vzdalovala se církev více a více od svých židovských kořenů. Brzy dokonce popřela, že takové kořeny má. Židovský národ jako celek byl obviněn v souvislosti s Kristovou smrtí z bohovraždy. Rozklad vedl přes křižácké války a inkvizici až k pogromům. Pak přišlo „konečné řešení židovské otázky”: šest miliónů Židů bylo povražděno v koncentračních táborech nacistického Německa, které se samo označovalo za „křesťanský” národ.

Jak by se mohl židovský národ identifikovat s těmi, kdo vraždili jeho lidi? To je přece nemožné!



Jak mohlo být poselství lásky během staletí tak překrouceno do podoby poselství nenávisti?

Moje bádání prošlo dlouhou cestu. Kousky skládačky do sebe zapadaly. Začal jsem mnohem více chápat dějiny svého národa. Ale pomohlo to k zodpovězení mojí čtvrté otázky?

Věřím, že je Ježíš Mesiáš?

Rezolutně jsem pokýval hlavou. To tedy určitě ne!

## *Kritický bod*

Svou revizi církevních dějin jsem dokončil jednou pozdě večer ve svém pokoji. Třebaže jsem si byl vědom, že jsem se jimi zabýval povrchně, na celé týdny mě zdrtil jeden závěr. Není divu, že většina Židů dnes tak nelibě nese, když se dozví o nějakém Židovi, že věří v Ježíše. Dějiny ukázaly, že Židy, kteří přijali Ježíše za Mesiáše, většina křesťanů moc nebrala. Čekalo se od nich, že „konvertují“, že přestanou být Židy. Skrze dlouhá období nenávisti, strachu a nepřátelství se propast dále prohlubovala.

V této chvíli jsem cítil, že už zhruba vím, jaká bude moje odpověď, kterou jsem chtěl dát Judit: „Varuj se křesťanů.

Oni tě ve skutečnosti nechťejí. Dovol, abych ti to dokázal z historie.”

Pak jsem se usadil na židli a přemýšlel jsem. Ježíš byl Žid. Za učedníky si vybíral Židy. Když žil na zemi, byli téměř všichni jeho přátelé a následovníci Židé. Prohlásil, že přišel ke „ztraceným ovcím z domu izraelského”. To směřování k jiným rasám a národnostem začalo z Božího podnětu až o letnicích. Ale Bůh jistě nechtěl, aby se z díla, které začal Žid mezi Židy, stalo výlučně nežidovské světové náboženství.

To zjevně zapříčinil člověk, ne Bůh.

Neklidně jsem se zavrtěl. Moje odpověď, kterou jsem chtěl Judit dát, se jaksi rozplývala. Proč nemůžu jednoduše skončit a přednést jí své důvody?

Kdesi uvnitř jsem cítil, že moje důvody nejsou dosti přesvědčivé. Byly postavené na negativním přístupu. *Nedělej to, Judit, protože ti křesťané ublíží. Cožpak vždycky neubližovali?*

Můj argument nenabízel Judit nic pozitivního. Z jejího hlediska by to byl návrat zpět do neuspokojivého zmatku a nejistoty.

Nazlobeně jsem vstal a přešel k oknu. Rozmrzele jsem se díval na domy na protější straně ulice, které se pomalu ztrácely ve tmě. Co se to se mnou dělo? Před třemi měsíci bych neváhal použít jako zbraně argumenty, které jsem nashromáždil během svého pátrání. Energicky bych je Judit předhodil. Proč ne teď?

Něco se ve mně během těchto tří měsíců změnilo. Co to bylo? Nenašel jsem žádný vědecký důkaz, který by mě přesvědčil o tom, abych uznal Ježíše za Mesiáše. Zdravý rozum mi říkal, abych nechal toho pátrání a otázek dříve, než přijdu o všechno, co jsem dvacet let pracně získával.

Co se to tedy se mnou dělo?

V tomto období hledání jsem pocítil potřebu vrátit se ke své práci. (Nebo jsem se snad vzpíral pokročit v sebezkoumání?) Dostal jsem pozvání, abych promluvil na každoročním setkání „Kulatého stolu milionářů“ v San Franciscu v polovině června 1975. Byla to velká čest, kterou bych rozhodně neodmítl.

Když jsem se chystal na cestu, ujistil jsem se, že jsem si přibalil Bibli a některé další studijní materiály, které by se mi mohly hodit. Ethel se mnou nejela, protože manželky členů „Kulatého stolu“ na setkání nebývají pozvány.

Let z hlavního města Washingtonu do San Francisca může být nudný, ale pro mě nudný nebyl. V letadle jsem dočetl knihu Zjevení, právě když jsme letěli nad Deneverem. Vzpomínám si na kradmé pohledy ostatních cestujících, když jsem tak seděl nad otevřenou Bibli, nenuceně pokuřoval, popíjel whisky a přitom si četl.

Možná jsem si to jen namlouval, ale byl jsem si jist, že někteří z nich poznali, že jsem Žid. *Co je to za Žida, že čte Nový zákon?*, vrhalo na mě několik lidí tázavé pohledy. Snažil jsem se tyto myšlenky ignorovat, ale nemohl jsem se jich zbavit.

Když jsme v San Franciscu začali přistávat, vrátily se moje myšlenky k Anně. Právě před pár týdny složila

maturitu na střední škole Walt Whitmana a byla přijata v marylandském institutu na filozofickou fakultu.

Jako dárek k maturitě si Anna přála, abychom jí dovolili navštívit Neala, jednoho z jejích nejlepších židovských přátel, umělce, který žil v Los Angeles. V posledních čtyřech letech byli prakticky pořád spolu. Třebaže jsem měl Neala velmi rád, nechtěl jsem Anně dovolit, aby za ním jela sama.

Potom volal Neal. Zcela chápal moje pocity a moji nechuť Annu pustit. Zdůraznil však, že si Anny i nás nesmírně váží a že v žádném případě nedovolí, aby se Anně u něho něco stalo. Navíc slíbil, že zařídí Anně ubytování u jedné své známé. Dlouho jsme o tom s Ethel mluvili. Anně bylo téměř 18 let a ukončila střední školu. Za pár měsíců půjde z domu a nebudeme ji mít na očích. Důvěřujeme jí, nebo ne? Museli jsme ji pustit.

Tak Anna včera odjela do Los Angeles. Pak se moje myšlenky obrátily k Ethel. Jak daleko je asi v duchovním hledání? V poslední době jsme o tom nemluvili, vyhýbali jsme se tomu, abychom jeden druhého neovlivňovali v jeho vnitřním boji. Ethel byla pevně spjatá s judaismem. Na tom se nemůže nic změnit. Pojede navštívit Judit do Bostonu, zatímco budu pryč, a já jsem jí tam chtěl zavolat.

Moje opojení San Franciscem trvalo několik dní. Byl jsem rád, že vidím staré známé z celých Spojených států, kteří také přijeli na setkání. Naše skupina pilně pracovala a tisíce přítomných členů Kulatého stolu hodnotily její práci velmi pozitivně. Moje poznámky měly příznivý ohlas. Bylo to opojné.

Snažil jsem se chodit i na všechny večírky, ale vůbec mě to k mému úžasu – nebavilo. Vypil jsem vždycky jen jednu či dvě skleničky. Nemohl jsem přijít na chuť všemu tomu klábosení a přistihl jsem se, že se vyhýbám četným neslušným historkám. Co se to se mnou dělo? Už to nebylo jako dříve. Měl jsem v hlavě cosi jiného.

Bydlel jsem s jedním svým dávným přítelem a obchodním partnerem z New Yorku, který nebyl Žid. Z nějakého popudu jsem se mu rozpovídal o Judit a o tom, o co se právě snažím. Údivem otevřel ústa a já jsem měl dojem, že mu během mého vyprávění vypadnou oči z důlků. Nedokázal to pochopit. Nedovedl se do toho vžít. Kéž bych byl držel jazyk na uzdě!

Když jsem volal Ethel ze San Francisca, její hlas zněl strašně. Řekla mi, že je jí špatně, a předala telefon Judit.

„Asi dostala chřipku,” vysvětlovala Judit. „Ale neboj se. Starám se o ni. Kdyby se jí udělalo hůř, zavolám doktora.”

Když setkání skončilo, letěl jsem do Los Angeles navštívit svou neteř Emílii, učitelku tance ve Studio City. Protože Anna a Neal byli také v Los Angeles, setkali jsme se všichni krátce před mým odletem do Washingtonu. Anna překvapivě zářila; chtěl jsem si s ní promluvit, ale neměl jsem možnost s ní být o samotě a před Emílií a Nealem se o vážných věcech mluvit nedalo.

Když jsem přistál na Národním letišti ve Washingtonu, čekala na mě Ethel. Vrátila se předešlého večera z Bostonu a říkala, že už je jí dobře.

Když jsme jeli domů, byl jsem plný dojmů ze shromáždění Kulatého stolu a všechno jsem jí podrobně vyličil, jen jsem vynechal svůj rozhovor se spolubydlícím. „A jak ses ty měla u Judit?” zeptal jsem se nakonec.

„Byla to moc prima návštěva.”

Když jsem vypadal zaraženě, dodala rychle: „Nehádala jsem se s ní, miláčku. Jen jsme si tak povídaly. Pořád ještě je přesvědčená o tom, že Ježíš je Mesiáš.”

Na několik okamžiků zavládlo ticho. „Stane, jak jsi daleko se svým hledáním? Chci tím říct, už jsi to vzdal? Vrátíš se do práce?”

„Ne, nevzdal jsem to. Musím sice v kanceláři udělat nějakou práci, ale pak se zase vrátím ke čtení.”

Nebyl jsem si jistý, ale zdálo se mi, že jsem zahlédl na tváři své ženy stín úlevy. Chtěl jsem se o tom přesvědčit.

„Myslíš, že bych se už měl vrátit do práce?“

Neodpověděla hned. „Myslím, že bys měl dělat to, co cítíš, že musíš dělat.“

Tehdy v pátek večer jsme zase jeli s Ethel na bohoslužby do Beth Messiah, kde jsme měli řadu přátel. Když jsem se o dva týdny později dozvěděl, že má být Národní shromáždění mesiánských Židů na místě zvaném Mesiášská kolej v Granthamu v Pennsylvánii, zaskočilo mě to. Zpráva, že je tolik mesiánských Židů, že pořádají národní setkání, mě málem připravila o rozum. Kolik mesiánských Židů tam jen může být?

I když jsem neměl v úmyslu na setkání jet, přistihl jsem se najednou, že si čtu program a ptám se na ty, kdo tam budou mluvit, a na to, jak se do Granthamu v Pennsylvánii jede.

Když jsme přijeli domů, zeptal jsem se Ethel, zda by se jí nechtělo jet na to shromáždění. Na chvíli se zamyslela a pak řekla, že nepojede. „Ale myslím si, Stane, že ty bys tam jet měl,“ řekla vážně.

V několika následujících dnech jsem o tom pořád přemýšlel, a pak jsem se rozhodl, že bych měl jet. Potřeboval jsem si ještě něco zjistit. O pár dnů později jsem si dal do kufru svého BMW tašku a aktovku a vydal se do Mesiášské koleje. Bylo to 1. července 1975.

Měl jsem přesné pokyny, kudy mám jet, a tak jsem bez obtíží našel Grantham. Když jsem vjel do brány koleje, uviděl jsem velký transparent s Davidovou hvězdou a nápisem:

„Vítáme vás na Mesiáši 75“.

Zaparkoval jsem BMW a vydal jsem se ke stánku, kde se prováděla registrace. Když jsem tak šel, všiml jsem si, že většina ostatních lidí, kteří směřovali ke vchodu, byli Židé.

Ve skupině však byli i Nežidé. Všichni se navzájem vítali a také mě vítali s širokým úsměvem. Srdečná atmosféra byla v ostrém kontrastu s tou chladně profesionální, kterou jsem zažil nedávno v San Franciscu.

Po registraci jsem odešel do velké tělocvičny, kde se konala setkání. Když jsem byl uvnitř, zarazilo mě, že se tam hraje židovská hudba a že tam je 700 až 800 lidí.

Mám se shromážděními bohaté zkušenosti, vždyť jsem v posledních 20 letech navštívil 40 shromáždění. Během té doby jsem se naučil, jak se „dělá“ shromáždění. První úkol je: vytěžit z každého setkání a z každého rozhovoru co nejvíce. Pozorně si prostuduješ program, rozmyslíš si, které řečníky potřebuješ slyšet a pak hledáš na každém setkání lidi, o kterých se domníváš, že by ti mohli být užiteční. Pak už je to jen práce, práce a zase práce. Setkával jsem se s každým, o kom jsem si myslel, že by mi mohl být užitečný, pokaždé jsem sháněl nové informace. Na tomto shromáždění to nebude jinak. Po skončení dopoledního programu, jsem šel do bytovny. Když jsem vycházel z budovy, uviděl jsem ženu, která zjevně byla postižená. Nesení kufru jí působilo velké potíže, tak jsem jí nabídl pomoc. Byla to Židovka z Philadelphie. Jmenovala se Lillian. Bylo jí asi 60 let a podle vrásek na obličeji měla za sebou velmi těžký život. Na jejím chování se to však neprojevovalo. Byla příjemná, srdečná a nadšená.

Cestou se mě zeptala: „Pověz mi, Stane, jak dlouho věříš?“

„Já nejsem věřící,” odpověděl jsem rychle. „Snad hledající, ale rozhodně ne věřící.”

„Aha.”

Když jsme došli k betonové lavičce, Lillian se zastavila.

„Sedněme si na chvíli. Odpočineme si,” řekla. Hned jak jsme si sedli, obrátila se na mě: „Buď tak hodný. Otevři mi kufřík a vytáhni z něj Bibli.”

Udělal jsem to.

„Otevři prosím tě Bibli na 20. kapitole Druhé knihy Mojžíšovy a přečti mi prvních pár veršů,” požádala mě.

Četl jsem: „Jsem Hospodin, tvůj Bůh, který tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví. Nebudeš mít jiného boha mimo mě.”

„Stačí, Stane. Zavři, prosím, tu Bibli. Řekni mi, kdo je tvůj bůh?“

Podíval jsem se na Lillian, jako by mi dala políček. To je ale otázka!

„Nerozčiluj se,“ řekla, „já tě nechci naštvat. Jen se nad tím zamysli. Kdo je tvůj bůh? Koho uctíváš? Co uctíváš?“

Uctíváš peníze? Svoji rodinu? Svůj domov? Svoje zaměstnání? Co uctíváš? Uctíváš Boha Abraháмова, Izákova a Jákobova, který vyvedl naše předky z egyptské země?“

Mlčení mezi námi se stávalo nesnesitelným, ale Lillian tam klidně seděla a vůbec nepospíchala pryč. Bylo horko.

Potil jsem se – částečně kvůli chůzi, částečně kvůli té otázce.

Proč se mě to tak dotklo?

Proč jsem jí nemohl dát jednoduchou odpověď? *Věřím v Boha Abraháмова, Izákova a Jákobova. Ale víš, jak to je, Lillian. Jako většina lidí, i já se příliš často klaním nepravým bohům.*

Jednoduchá odpověď mi zůstala vězet v krku. Vězela tam, protože se mi vnucovala s náhlou jasností jiná myšlenka. Myšlenka tak veliká a úchvatná, že mi dočasně ochromila jazyk.



## *Rozhodnutí*

Toho rána se Lillian dotkla něčeho, co bylo skryto v hloubce mé bytosti. Moje myšlenky explodovaly. Po celý zbytek dne jsem se nemohl soustředit na řečníky, protože jsem měl v sobě jakési nutkání. Musel jsem přemýšlet.

Následujícího dne – 2. července 1975 – to bylo podobné.

Přemýšlel jsem tak usilovně, že mi hlava málem vřela. Bylo strašné horko.

Bydlel jsem na kolejích, kde jsem sdílel pokoj s jedním mužem, který přijel na konferenci z Beth Messiah. V pokoji nebyla klimatizace. Venku bylo asi pětatřicet stupňů a uvnitř snad ke čtyřiceti.

Nemohl jsem usnout. Vrtěl jsem se a otáčel. Prožíval jsem muka.

Vzpomínám si, že jsem krátce před půlnocí uslyšel zašeptání. „Stane, ty jsi vzhůru?” Art také nemohl spát. Chvilí jsme si povídali a pak jsem ho poprosil: „Arte, byl bys tak hodný a pomodlil se za mě?” Pokud si pamatuji, bylo to tehdy poprvé, že jsem někoho požádal, aby se za mě pomodlil. Art přednesl velmi jednoduchou modlitbu, aby mi Bůh popřál pokoj a vyřešil můj hluboký vnitřní konflikt. Poděkoval jsem Artovi a pak si jen pamatuji, že už bylo 7 hodin a že jsem byl vzhůru. Tiše jsem vyklouzl z pokoje, abych neprobudil Artu, a šel jsem do jídelny na snídani. Tam jsem si přisedl ke stejným lidem, se kterými jsem většinou seděl u stolu. Většinou se jeden z nich modlil nad jídlem, zatímco já jsem stál zticha se skloněnou hlavou. Tehdy ráno to ale bylo jinak.

„Stane, mohl bys vést modlitbu?”

Podíval jsem se překvapeně. Jídelna se začínala plnit lidmi a přibývalo hluku. Nebyl jsem mužem modlitby, ale otevřel jsem ústa. „Buď pochválen, Bože, náš Otče, Králi vesmíru. Děkuji ti za společenství a přátelství u tohoto stolu. Děkuji ti za to, co jsme se na tomto shromáždění naučili.

Nyní tě prosím, abys požehnal toto jídlo, a činím to ve jménu Ježíše, Mesiáše.”

Chvilí jsem tam užasle stál. Modlil jsem se ve jménu Ježíše, Mesiáše! Já jsem si to nenaplánoval, ale ta slova vytryskla z mého srdce. Ostatní u stolu si toho nemuseli všimnout, ale oni si toho všimli. Všichni věděli o mém vnitřním boji. Tváře se jim náhle rozzářily.

„Stane, jsi věřící! Chvála Bohu!” Okamžitě vstali a objímali mě. Někteří plakali radostí.

A pak jsem se rozplakal i já.

To rozhodnutí ve mně uzrálo, když jsem tehdy seděl na kamenné lavičce a zápasil s odpovědí na Lillianiny otázky.

Zdálo se mi, že se mi v několika málo okamžicích před očima promítá můj život. Kdo je můj bůh? Všechno ostatní pro mě bylo důležitější, než Bůh.

Když jsem tak zápolil s Lillianinými otázkami, řekl jsem si: *„Bezpochyby věřím v Boha svých otců, Boha Abraháмова, Izákova a Jákobova. Věřím, že Bible je Bohem inspirované Slovo. A věřím, že Ježíš je Mesiáš.”*

*„Ty věříš, Stane?”*

Tu otázku jsem si položil sám v klidu tam na kamenné lavičce. Část mé bytosti se v hrůze stáhla zpět. Část mé bytosti mě povzbuzovala a opakovala: *„Já věřím, že Ježíš je Mesiáš.”*

Když jsi mi, Lillian, onoho horkého dne v roce 1975 položila ty otázky, zuřila ve mně válka. Od té doby se vždycky divím, jak je možné, že jsi vybrala právě to místo, ten čas a ty otázky. Ty jsi je ale samozřejmě nevybrala.

Poté, co ustalo nad stolem se snídání objímání, úsměvy a moje vlastní slzy, jsem si uvědomil, že ať byly uplynulé týdny jakkoli náročné, pravda je větší než všechny ty oběti.

Síla pravdy byla větší než síla strachu. Ze srdce mi spadl obrovský kámen. Moje nitro zpívalo radostí, kterou jsem nikdy dříve nepoznal, a já se jí oddal.

Teprve pozdě dopoledne jsem si znovu vzpomněl na Ethel. Musím jí přece říct o svém rozhodnutí. Náhle mě zaplavil pocit viny. Spěchal jsem k telefonu.

Pak jsem se znepokojeně zastavil a začal jsem si v hlavě připravovat scénář, jak jí přesně řeknu, co se stalo. Čím více jsem na to myslel, tím hůř jsem se cítil. Jak to Ethel přijme?

Nebude si myslet, že jsem ji zradil, jako já jsem si to myslel o Judit? A co Anna? Bude se na mě teď zlobit? Nerozdělí to naši rodinu na dva tábory? Přepadla mě hrůza.

Když se Ethel ozvala do telefonu, úplně jsem zapomněl na svůj scénář. Jenom jsem vyhrkl: „Eth! To jsem já! Už jsem hotov! Rozhodl jsem se! Ježíš je Mesiáš!”

Chvilí bylo ticho a já jsem zatajil dech. Potom mi Ethel jemně odpověděla: „Bohu díky! Tak jsme zase jednotní!

Čekali jsme na tebe.”

## *Rodina sjednocena*

Když jsem po rozhovoru s Ethel zavěsil telefon, naplnil mě úžas. Ethel i Anna také uvěřily. Když jsem odjížděl do San Francisca, ještě věřící nebyly. Jak je to možné? Zmatený, ale šťastný jsem se rozloučil se svými novými přáteli, které jsem poznal v Messiah College, a vyjel jsem svým BMW k domovu. Když mě Ethel vítala, pozorovala s úsměvem můj úžas.

„Byl jsi, Stane, příliš zaneprázdněný, než aby sis na mně všiml té změny.“ Pak Ethel popisovala řadu událostí, které přesvědčily ji. Zpočátku se zlobila a kladla nepřekonatelný odpor. Během března, dubna a května často diskutovala s Heidi. Heidi, vždycky rezervovaná, chápající, milující a trpělivá, byla účinným apoštolem. Nikdy se nenechala tvářit v tvář našemu zklamání, nedůvěře a odporu vyvést z míry. Změna, zprvu nepostřehnutelná, nastala, když Ethel začala číst Bibli. Podobně jako já i ona hledala zbraň, kterou by přemohla to, v co uvěřila Judit, a pokračovala v hledání. Ethel nedokázala vystopovat přesný okamžik rozhodnutí. „Stalo se to několik dní před tím, než jsem jela do Bostonu

– když ses chystal na cestu do San Francisca. Večer před odjezdem jsem šla spát a stále ještě jsem byla přesvědčená, že ačkoli byl Ježíš dobrý člověk, rozhodně nebyl tím, za koho se vydával. Když jsem se ráno vzbudila, věděla jsem už, že to je pravda. *Ježíš je Mesiáš*. Chápeš, jak se to tak mohlo stát, Stane?”

Přikývl jsem a vyprávěl jsem jí, jak se i moje srdce náhle změnilo, když jsem seděl na kamenné lavičce v prostorách Mesiášské koleje. Během asi 90 dní jsem vynaložil téměř nadlidské úsilí na studium různých Biblí a dalších knih.

Mluvil jsem se spoustou zasvěcených lidí. Všechna ta slova a názory, které jsem si nahustil do hlavy, ve mně způsobila dokonalý zmatek. Potom se mě v tichu dotkl Bůh

a náhle to všechno do sebe zapadalo a dávalo naprostý smysl.

Když Ethel poslouchala moje vyprávění, vzrušeně pokyvovala hlavou. „Nikdo z nás neučinil vědomé rozhodnutí.

To vzniklo v našich srdcích.”

„Zavolalas Judit a řeklas jí to?” zeptal jsem se. Ethel potřásla hlavou. „Ten den, kdy jsem měla odjet do Bostonu, jsem měla zimnici, horečku a bylo mi špatně od žaludku. Byla jsem zmatená z toho, co jsem prožívala v duchovní oblasti, takže jsem nevěděla, jestli si mám jít lehnout nebo jet do Bostonu. Něco uvnitř mi ale říkalo, abych jela do Bostonu.”

„I v telefonu bylo poznat, když jsem ti volal ze San Francisca, že ti není dobře.”

„Když jsem přijela do Juditina bytu,” pokračovala Ethel, „bylo mi tak zle, že jsem si šla hned lehnout. Judit chtěla zavolat doktora. Řekla jsem jí, aby ho nevolala, že se z toho přes noc vyspím.”

„A to jsi ještě neřekla Judit, žeš uvěřila?”

„Ne. Opravdu jsem si nebyla jistá, co se mi stalo, proč mám tu zimnici a horečku. Druhý den ráno mi bylo zle, ale předstírala jsem, že se cítím lépe, aby o mě Judit neměla starosti. Ona mě ale prokoukla.”

„Proč myslíš?”

„Zeptala se mě, jestli by mohl přijít její kamarád Charles a pomodlit se za mě. Neměla jsem na nikoho náladu, ale Judit o to tak stála, že jsem ji nemohla odmítnout.”

„Ten Charles byl bratr toho mladíka, co se pokoušel spáchat sebevraždu?”

„Ano. To byl ten, co uvěřil ve vězení a který Judit poprvé vzal do kostela na bohoslužby. Tehdy večer přišel do Juditina bytu. Nejdříve seděl a povídal mi svůj příběh. Strávil dvanáct let ve vězení. Představ si to! Dívala jsem se na něho a nemohla jsem uvěřit, že mohl někdy udělat něco špatného.

Byl tak laskavý a milý, bylo v něm tolik lásky.” Při té vzpomínce se Ethel zalily oči slzami. „Pak se mě zeptal, jestli by se mohl modlit za moje celkové uzdravení. Byla jsem v rozpacích, ale cítila jsem se tak špatně, že jsem souhlasila. Když se modlil a prosil Boha, aby mě uzdravil, přistihla jsem se, že sama prosím Boha, aby mě kvůli Charlesovi uzdravil. Byl takový upřímný a milý. Když se Charles domodlil, byl si jistý, že jsem byla uzdravena. Požádal mě, abych mu zavolala, až mi bude lépe, že je jedno, kdy to bude.”

Ethel vyprávěla dále a já jsem ji držel za ruku. „Jakmile Charles odešel, udělalo se mi velmi špatně od žaludku, tak jsem šla do koupelny. Za chvíličku zaklepala na dveře Judit a přišla za mnou. Seděla jsem v koupelně na podlaze a držela si hlavu. Asi pět minut jsme si povídaly, když jsem si najednou uvědomila, že se cítím lépe. Nevěděla jsem, kdy k té změně došlo, ale bylo mi mnohem lépe. Nadšeně jsem vstala a řekla jsem Judit: Už jsem skoro tři dny nic nejedla a mám děsný hlad. Co tady máš k jídlu?

Obě jsme se zasmály a šly jsme do kuchyně. Kromě obilnin měla Judit v ledničce už jenom čerstvou játrovku, žitný chléb a hořčici. To nebyl moc dobrý výběr pro člověka, který měl potíže se žaludkem a horečku. Řekla jsem si: „Dobrá, jestliže mě Bůh opravdu uzdravil, pak můžu sníst cokoli a neublíží mi to, ne?” Znovu jsme se zasmály a já jsem si dala opravdu ohromný chleba. Chutnalo to báječně a nedostavily se po tom žádné potíže. Byla jsem zdravá.”

Tehdy Ethel vyprávěla Judit, jak se před třemi dny probudila s náhlým vědomím, že věří v Ježíše. Judit byla velmi dojatá a obě plakaly. Poukázala na to, jak byl výlet do Bostonu důležitý, aby se Ethel utvrdila v nové víře. „Bůh pracuje v srdcích nás všech,” řekla Judit, aniž by tušila, jaký je prorok.

Annin příběh byl stejně úžasný. Nejprve byla k Juditinu rozhodnutí velmi nepřátelská a postupně zmírnila svůj hněvivý postoj k sestře, k čemuž jí bezpochyby pomohlo to, jak ses tím vyrovnala Ethel. Velmi ji zranilo, že ji Judit opustila.

Během měsíců se bolest zmírnila, ale byla tu pořád.

Potom přišla maturita a výlet do Los Angeles k Nealovi.

Okamžitě si uvědomila, že se její dávný přítel jaksi změnil.

Netrvalo dlouho a Neal Anně vysvětlil, co se stalo. Uvěřil.

Také přijal Ježíše za Mesiáše.

Nebudu se ani pokoušet vyprávět Annin příběh. Ona to udělá jednou sama, ale tady je pro srovnání telefonický rozhovor, který měla Anna o pár dní později se svou sestrou:

„Ahoj, Judi! Tady Anna. Hádej, co se stalo?“

„Jé, Anči. Strašně jsem si přála, abys zavolala. Co je nového?“

„Nebudeš tomu věřit, Judi. Já tomu taky sotva můžu uvěřit.“

„Čemu?“

„Byla jsem teď pár dní u Neala. Neal uvěřil jako ty!“

„Ani, to je prima. Mám z toho takovou radost!“

„To ale není všechno, Judi.“

„Tak pokračuj.“

„Mně se to stalo taky. Včera v noci.“

„Nedělej si ze mně šašky, Ančo.“

„Je to pravda, Judit. Přijala jsem Ježíše za svého Mesiáše a Pána. Už se nemůžu dočkat, až tě uvidím a všechno ti povím.“

„Aničko, já brečím radostí. Řeklas to už mamce a tátovi?“

„Ne, mám z toho skoro strach. Mohlo by to opravdu rozbít naši rodinu.“

„Ne, nerozbije ji to, Anči. Máme se všichni rádi. Řekni jim pravdu a Bůh pomůže, abychom si byli blíží než kdykoli jindy.”

„A pomůžeš mi, když to nezvládnou?”

„To víš, že jo. Aničko, vždyť je to jako za starých časů. Mám takovou radost.”

„Já taky, Judi. Mám tě moc ráda.”



## *Poslední otázka*

V mém seznamu pěti otázek byla na konci stále ještě jedna nezodpovězená. Jestliže věřím, že je Ježíš Mesiáš, co to pro mě znamená?

Přijetí Ježíše za Mesiáše a Pána bylo rozhodnutí, které mnou otřásl v samých základech. Ale poté, co jsem je učinil, byl jsem pln radosti a chtěl jsem se o Něm dozvědět všechno, co bylo v mých silách. Chtěl jsem být s jinými věřícími a mluvit o Pánu a o Bibli. Chtěl jsem také pociťovat to rozechvění, se kterým mluvili o „vanutí Ducha“. Chtěl jsem se dozvědět více o tom, co to je znovustvoření a jak to ovlivní zbytek mého života. Cítil jsem, že mám za všechny ty ztracené roky co dohánět.

Nejprve jsem chodil na devět setkání týdně a k tomu ještě pracoval. To trvalo několik měsíců a já jsem to všechno měl moc rád. Bylo to ale náročné. Museli jsme se s Ethel naučit pečlivěji vybírat. Člověk nemůže zvládnout všechno. Když jsme si trochu zvykli na nový způsob života, omezili jsme svoji aktivitu na čtyři setkání týdně.

Brzy poté, co jsem uvěřil, mi řekl jeden můj přítel na základě své vlastní zkušenosti, že bych měl počkat pár měsíců, možná i let, než řeknu okolnímu světu, co se se mnou stalo. Říkal jsem si, že je to dobrá rada. Ne že bych chtěl něco zapírat, kdyby se mě někdo přímo zeptal, ale cítil jsem, že bych měl opravdu vědět, o čem mluvím, než se k něčemu přiznám. Ethel však tuto radu nepřijala. Když ji jedna známá pozvala jako hosta do svého rozhlasového vysílání, aby se podělila o to, co Bůh učinil v jejím životě, Ethel rychle souhlasila. Mluvili jsme o tom s Ethel a já jsem z toho měl trochu obavy, ale protože se to mělo vysílat v sobotu dopoledne na nějaké regionální křesťanské rozhlasové stanici, cítil jsem, že to tak bude v pořádku. Z

našich starých přátel jistě nikdo nebude poslouchat takovou stanici.

Zmýlil jsem se. Sekretářka z kanceláře mé sestry slyšela to vysílání, velmi ji ten příběh nadchnul a poznala Ethelino jméno. Řekla tu novinku mojí sestře Dorris, kterou to vůbec nepotěšilo. Reagovala na to, co jí bylo řečeno, tím, že se s námi přestala stýkat.

Jednou, o několik týdnů později, Dorris řekla: „Koukni, Stane, jsi můj bratr a na tom se nedá nic změnit. Ale buď tak hodný – nechci slyšet ani slovo o tom, co si myslíš, nebo čemu věříš. Rozumíš?”

Rozuměl jsem jí dobře. Zpráva o naší rodině se rychle rozletěla po celé židovské obci. Náhle jsme si všimli, že se od nás lidé odvracejí, když vstoupíme do samoobsluhy nebo když potkáváme sousedy. Přestali nás zvát. Ve společnosti jsme naráželi na chladné pohledy a sevřené rty. Nikomu jsme nic neřekli, ale lidé už nás obviňovali, zkoušeli a odsuzovali. Rozsudek? Izolace.

Neplatilo to však o všech našich přátelích. Někteří zvedli telefon, zavolali a zeptali se: „Co se to s vámi stalo?” Jiní přišli a chtěli vědět pravdu. Naši opravdoví přátelé se chovali báječně. Protože jsme se s nimi nikdy před tím nebavili o Bohu, nikdy jsme nemluvili o tom, nakolik věříme či nevěříme Písmu nebo biblickým proroctvím nebo čemukoli, co souviselo s těmito věcmi, řekli si, že na nich náš vztah nestojí, a chovali se k nám jako dříve.

Každý člen naší rodiny však procházel zkouškami. Pár měsíců poté, co se rozkřiklo, že se z nás stali „mesiánští Židé” (což většina Židů chápala a interpretovala jako „křesťané”), jsem navštívil celodenní seminář sponzorovaný naší místní obchodní asociací. Mezi přednáškami jsem se setkal s mužem, kterého už jsem znal přes dvacet let.

Studovali jsme spolu, pracovali jsme v rámci asociace v mnoha výborech, oba jsme se zajímali o Spojený židovský odvolací soud. Když jsem se s ním zastavil na kus řeči,

odpověděl na můj pozdrav s kamennou tváří a ledovým pohledem.

Prekvapeně jsem se ho zeptal: „Franku, co se stalo? Čím jsem si zasloužil, že mě takto vítáš?”

Nejprve odmítl odpovědět. Když jsem naléhal, upřel na mě pronikavý pohled: „Podívej se, Stane, už si s tebou nemám o čem povídat. Byl bych rád, kdybych tě nikdy neznal.

Pokud jde o mě, pro mě jsi prachobyčejnej mizernej zrádce! Zahazuješ se s tím zparchantělým Ježíšem. Musím svůj národ chránit před lidma, jako seš ty.”

S tím se ode mě odvrátil, ale já jsem se cítil tak dotčen, že jsem mu odsekl: „Co to prosím tě plácáš? Co ty víš o mně a o tom, v co věřím? Jak se odvažuješ říct, že musíš „svůj národ bránit před lidmi jako jsem já“!”

Frank odsekl: „Koukni ty HAJZLE, jestli’s to ještě nepochopil, tak seš ještě blbější, než sem si myslel.”

A s tím se otočil na patě a odešel. Byl jsem zdrcený a zlobil jsem se, ale vzal jsem to. Děkuji Bohu za milost, kterou na mě v té chvíli vylil.

O pár dní později přišla Anna večer domů s pláčem. Byla na večírku s několika bývalými spolužáky ze střední školy.

Někteří nebyli Židé, ale většinou ano. Během večera se jí jeden z nežidovských chlapců zeptal. „Poslyš, Anno, je to pravda, že se celá vaše rodina zbláznila do Ježíše?”

Annu ta otázka zaskočila, zvláště proto, že ji položil před všemi jejími ostatními přáteli. Nevěděla, co by na to řekla, než pravdu. Když to řekla, ten „kamarád” se na ni obrátil:

„Nepovídej mi o Ježíšovi. Copak ty o Něm vlastně víš?”

A s tím si ji začal dobírat a přivádět ji do rozpaků, až ji dohnal k pláči. Zlomilo ji to. Také Ethel si užila svoje. Krátce poté, co jsme uvěřili, nakupovala v jednom ze zdejších obchodů se zlevněným zbožím. Přišla za ní jedna naše bývalá sousedka a zeptala se jí hrubým a hněvivým hlasem: „Je pravda to, co se o vás proslýchá?”

Ethel ta přímá otázka poněkud zaskočila. „Nevím. Co jste o mně slyšela?”

„Že jste se vy i celá vaše rodina stali Židy pro Ježíše?”

„No,” řekla Ethel, „to je organizace na západním pobřeží. Nepatříme k ní, ale jsme Židé, kteří věří, že Ježíš je Mesiáš. Jestli chcete vědět proč, ráda vám to někdy povím.”

„Děkuji, nechci,” odpověděla ta žena. Potom plivla Ethel do obličeje.

Když Ethel ten incident popisovala, řekla: „Šokovalo mě to. Už to, že mi plivla do tváře, je děsné, ale když jsem tak přemýšlela nad ní a nad možnými důvody toho, proč to udělala, na nic jsem nepřišla. Ani ona, ani nikdo z její rodiny nechodí do synagogy, ani se, pokud vím, nehlásí k žádnému náboženství. Když bylo jejímu synovi 13 a měl oslavit bar micva, tak mu místo toho uspořádala velký večírek, kde koncertoval na violoncello. Jak je možné, že ignoruje Boha, Bibli a všechny židovské praktiky, jako by neexistovaly a pak mě napadne kvůli mému víře?”

Zase jednou rozdmýchaly světské dějiny uplynulých 2000 let emoce natolik, že podstata zůstala skrytá. Pak se znovu objevilo známé schéma: strach, distancování, hněv a odmítnutí.

Netrvalo dlouho a účinek se projevil i v mém zaměstnání. Jeden úředník, kterého jsem léta znal a který doporučoval lidem moje služby, protože si vážil jejich solidnosti, mi náhle zavolal a řekl, že už se mnou nebude spolupracovat. Vysvětlil mi, že je mu to trapné, ale že jeho ženu natolik popudilo, že jsem uvěřil v Ježíše, že trvala za každou cenu na tom, aby se mnou přerušil spolupráci. Jeho ženu jsem nikdy neviděl.

Třebaže mi nikdo z mých klientů nezavolal, že u mě ruší svoje pojištění kvůli mému nové víře, věděl jsem, že se lidé leckde stahují. Větší odstup. Více pokusů o izolaci.

Každý se však takto nechoval. Mabel, žena, se kterou jsme se znali už přes 30 let, byla jedna z Etheliniých nejbližších přítelkyň. Ta se postavila jako skála proti všem,

kdo na nás útočili. Odmítala připustit, že jsme já nebo Ethel přestali být Židé. Zlobila se a cítila se kvůli nám dotčená. Často s láskou přišla k Ethel a řekla: „Já to prostě nechápu. Ty se Stanem máte jedno z nejhezčích manželství ze všech našich přátel. Máte perfektní vztah ke svým dětem. Stan vydělává spoustu peněz. Máte nádherný dům. Máte všechno, za co by jiní dali nevím co. Proč jste se museli zaplést s tím Ježíšem?”

Když jsme se s Mabel podělili o vnitřní radost z našeho zážitku, cítili jsme, jak nás Mabel lituje, a měli jsme ji za to moc rádi. Měl jsem ale odpověď na svou otázku, co znamená víra v Ježíše pro židovskou rodinu. Zkouší nás a naši novou víru. Náhle jsme poznali nový druh perzekuce.

Po celé toto období nás Bůh zahrnoval svou milostí a láskou. Zatímco jsme si zvykali na bouřlivé změny ve svém životě, nenechali jsme se ničím připravit o naši radost nebo naše vítězství.

## *Jak mám teď žít?*

Po dobu devíti měsíců po mém zážitku v koleji Mesiáš jsem prožíval nekonečné vzrušení. Nic podobného jsem dosud nepocítil. Byla to zurčící radost, světlo, svoboda, jakési vědomí Boží přítomnosti, které se těžko dalo vysvětlit někomu, kdo je sám nepocítil.

Jsem si jist, že většina těch, kdo uvěřili, prožívá podobnou euforii. Vyslyšení modliteb se zdá téměř automatické. Snadněji se zvládají nepříjemné osobní problémy. Například moje neustálé kouření. Během více než 30 let, kdy jsem kouřil, jsem se nesčetněkrát snažil přestat: za pomoci hypnózy, silné vůle, psychologie. Nic nezabíralo.

Vyvrcholilo to krátce po mém velkém rozhodnutí, když jsem začal navštěvovat modlitební snídaně pro pány, které se konaly vždy v úterý ráno. Byl jsem tam jediný kuřák. Byl jsem z toho v rozpacích. Nakonec jsem to svěřil Pánu, protože jsem musel připustit, že nejsem schopen přestat sám od sebe. Poprosil jsem ho, aby ode mne odňal moji touhu po tabáku. A on mě vyslyšel! Od té doby jsem nikdy nekouřil. Tak mě zcela náhle opustila chuť kouřit. Celé týdny jsem nosil v kapse krabičku cigaret a pak jsem ji vyhodil.

Téměř devět měsíců probíhalo všechno v našem životě po všech stránkách snadno a hladce. Pak ten „život na výsluní“ náhle skončil. Nemohl jsem to pochopit. Co jsem udělal špatného? Rozebíral jsem to s některými svými přáteli, kteří byli v Pánu starší, než já. Smáli se mi a říkali, že je to Boží způsob, jak mi sděluje, že musím růst. Bylo na čase, abych se zbavil emocionálních výkyvů a začal objevovat, co je to víra. Přišel pro mě čas, abych zjišťoval, co ode mě Bůh žádá.

Tato poslední myšlenka byla pro mě příliš velkým soustem. Žasl jsem při představě, že má Bůh pro *mě* něco

specifického, co ode mě žádá. Copak já můžu udělat pro Boha?

Jako věřící Žid jsem věděl, že jsem se stal jakýmsi exotem. Zatímco jsem se stále cítil jako pravý Žid, většina Židů mě už za něj nechtěla považovat. U mnohých z nich vypluly na povrch staré křivdy a staré představy a židovská obec jako celek se dívala na naši rodinu s nedůvěrou.

Židovská obec je schopná chápat a přijmout skutečnost, že jsou ortodoxní Židé, konzervativní Židé, rekonstrukcionističtí Židé, humanističtí Židé, agnostičtí Židé, ateističtí Židé – ba i homosexuální Židé. Zůstávají Židy navzdory tomu, jaký mají vztah k Bohu. Ale mesiánští Židé, ti Židé, kteří věří v Boha a také věří tomu, že Ježíš je Mesiáš, jsou jiní. Na ty se dívají přes prsty.

Nežidé však mohou také představovat problém. Někteří věřící i nevěřící Nežidé si osvojili tu velkou lež, že Žid nemůže věřit v Ježíše a zůstat Židem. Proto se na nás dívali jako na podivíny.

S některými nežidovskými věřícími je to také těžké, když si nás příliš všimají. Jsou uchvázeni tím, že vidí, jak se před jejich očima vyplňují biblická proroctví, že vidí zase Izrael coby národ, že Židé přijímají Ježíše za svého Mesiáše v množství, které za 2000 let nemá obdoby, takže nám hrozí, že se staneme „mazlíčky” nebo „talismany”. Často je pro naše nové bratry a sestry zajímavější skutečnost, že jsme „židovští” věřící, než že jsme prostě noví „věřící”.

V následujících měsících jsem prožíval ještě jedno dilema. To prožívali téměř všichni mesiánští Židé, které jsem poznal. Většina z nich vyrůstala v běžných židovských rodinách, kde v jejich životě chybělo vědomí Boha a Bible.

Když pak uvěřili, objevili v sobě nesmírný hlad po kořenech. Chtěli toho jako Židé vědět stále více o své identitě a o židovských otázkách. Když se setkali s tlakem nebo s odmítnutím, cítili se ohroženi a instinktivně od sebe navzájem očekávali přátelství a podporu.

To prožívali téměř všichni a vedlo to k otázce: „Jak máme teď, když věříme, žít?”

Spory se šířily jako rakovinné bujení. Slyšel jsem, že už to trvá léta. Jakoby se čas vrátil o 1800 let nazpět, když znovu vstaly staré otázky: „Jak máme my, Židé, působit ve světě, který je převážně nežidovský? Máme se i nadále stranit nežidovských věřících, nebo se máme modlit s nimi?”

Jestliže se máme modlit s nimi, máme chodit do kostelů? Nepovede to k asimilaci? Nemíjí třeba jí za každou cenu zabránit? Máme se snažit vytvořit vlastní synagogu, kde se budeme modlit? Pokud ano, jakou? Ortodoxní, konzervativní nebo reformní? Jestliže vytvoříme synagogy, co bude s našimi nežidovskými bratry a sestrami, kteří se chtějí s námi modlit? Nezpůsobí to, že se budou cítit jako občané druhé kategorie? Jestliže k tomu dojde, nezpronevěříme se Bibli, která říká, že máme být “jedním tělem”? Je to, že se soustředíme na zachování svého židovství, způsobeno strachem z lidí nebo jde o jakýsi druh modlářství? Jak máme uvést do souladu Boží slovo s kulturními rozdíly a obavami, které ještě existují? Jak máme jako Židé zachovat svou identitu?

Diskutovalo se o tom stále dokola. Zápasil jsem spolu s jinými židovskými věřícími s těmito otázkami. Mnohde docházelo k velmi složitým sporům plným emocí. Nešlo pouze o místní problém. Byl národní. Je zvláštní, že tento problém neexistoval pouze v Izraeli. Tam židovským věřícím nehrozila ztráta identity jakožto Židů. Věděli, že jsou Židé a že jim to nikdo nemůže vzít.

Některé skupiny už se rozhodly, že by se měly *více* než dříve přiklonit k tomu, co je židovské. To byla extrémní pravice. Jiní, kteří odložili téměř všechny židovské zvyky, se přiřadili k extrémní levici. Ke sporům docházelo na shromážděních, u kávy, na konferencích, v dlouhých meziměstských hovorech, které trvaly dlouho do noci. Mluvili jsme, mluvili a mluvili.



Po celou tu dobu jsem hledal v Písmu. Tam jsem našel to, co se mi jevilo jako Boží pokyn. Ježíš řekl:

*„Blaze vám, když vás budou tupit a pronásledovat a živě mluvit proti vám všechno zlé kvůli mně.” (Matouš 5,11)*

*„Budou vás všichni nenávidět pro mé jméno; ale kdo vytrvá až do konce, bude spasen.” (Matouš 10,22)*

*..., „Není nikoho, kdo opustil dům nebo ženu nebo bratry nebo rodiče nebo děti pro Boží království, aby v tomto čase nedostal mnohokrát víc a v přicházejícím věku život věčný.” (Lukáš 18,29-30)*

Z toho je jasné, že my, věřící, musíme počítat s tím, že nás ve světě budou pronásledovat. A dokonce i naši příbuzní. Ale vůle vytrvat v těžkostech nám časem přinese mnohonásobné požehnání.

Petr má podobné rady. Když psal svůj první dopis židovským věřícím, obávali se o holý život. Tehdy je utiskoval Řím. Nero prohlásil, že jsou tito věřící zodpovědní za obrovský požár, který zničil většinu města. Byli nemilosrdně pronásledováni. Kdo byl chycen, toho potřeli smůlou a zapálili, aby svítil v Nerónových zahradách, nebo byl vhozen do arény jako potrava lvů nebo jako zábava pro gladiátory.

Když psal Petr svým židovským přátelům, neohlížel se na to, co prožívali, ani se nedíval zpět. Hleděl kupředu. Mluvil k nim o jejich dědictví, o jejich odměně. Sám Bůh jim ji zaručil a byla nepomíjející a věčná. Petr věděl, jakému tlaku věřící čelí, ale nezaměřoval svou pozornost na ty těžkosti.

Upozorňoval na Slovo Boží. Říkal jim, aby se sytili Božím Slovem, aby volali po pravém duchovním mléku.

Pak jim řekl, o co vlastně jde. Řekl jim, aby šli k živému kameni, kterým lidé pohrdají, ale který si vyvolil Bůh a velmi si ho cení. Mají zodpovědnost i tváří v tvář útlaku, kterému čelí. Mají být živými kameny, z nichž se staví duchovní dům, jsou svatým kněžstvím, které může přinášet duchovní oběti, které jsou milé Bohu pro Ježíše Krista.

Petrova rada byla velmi zvláštní:

*„...Žijte proto rozumně a střizlivě, abyste byli pohotovi k modlitbám. Především mějte vytrvalou lásku jedni k druhým, vždyť láska přikryje množství hříchů.“ (1 Petr 4,7-8)*

*„Jak vám musí záležet na tom, abyste žili svatě a zbožně... Soustřeďte se na to, abyste svým chováním dosvědčovali, že vás Bůh povolal a vyvolil. Jestliže půjdete cestou, kterou jsem vám ukázal... Budete-li to činit, nikdy neklopýtnete.“ (2 Petr 3,11 a 1,10)*

Jan mi zase dal klíč ke zvládnutí všech mých vztahů:

*„...jestliže se milujeme navzájem, Bůh v nás zůstává a jeho láska v nás dosáhla svého cíle. Že zůstáváme v něm a on v nás, poznáváme podle toho, že nám dal svého Ducha.*

*Bůh je láska, a kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm... Láska nezná strach; dokonalá láska strach zahání.*

*(1 Jan 4,12-13.16.18)*

Jak se máme my, věřící, k sobě navzájem chovat? Pavel to shrnul v listě Efesanům: Mesiáš přišel k pohanům stejně jako k Židům, aby je obojí smířil s Bohem Otcem. Obojí byli úplně stejným způsobem vybráni a adoptováni do Boží rodiny. Každý z nich má podíl s Ježíšem a tím jsou také spoludědici.

Po měsících studia, modliteb a zkušeností jsem došel k tomuto závěru:

Jsem Žid. Jako Žid jsem se narodil a jako Žid zemřu.

I kdyby bylo možné, abych odmítl svou židovskou identitu a dědictví, nikdy bych to neudělal. Narodil jsem se Židem a jsem jím rád.

Vlastně se cítím ve své židovské identitě tak dobře a bezpečně, že nejsem ohrožen strachem a obavami těch, kdo ji zpochybňují. Moje židovství mi nebylo propůjčeno veřejným míněním ani usnesením vlády. Nedali mi je lidé, a proto mi je lidé nemůžou vzít.

Jako Žid jsem dokonce citlivější k učení Ježíše, který se narodil jako Žid, žil jako Žid, vyvolil si jiné Židy za Svě učedníky a měl rád židovský národ. Jako jeho učedník dnes vím, že mu záleží více na postojích našeho srdce než na tom, co děláme navenek. Toto vědomí mi dovoluje, abych v klidu položil všechny tyto problémy k Jeho nohám, abych Mu mohl odevzdat svoje starosti, nechal se vést Božím Duchem a následoval ho v pokoji, lásce a radosti.

Ve svých vztazích k jiným věřícím, Židům nebo nežidům, mám usilovat o pokoj, který přináší porozumění, jako hledám moudrost, která přichází shora. Mám se vyhýbat hněvu a zlosti a sám se snažit, aby se ve mně projevila Boží láska.

Ve vztahu k členům své rodiny a k přátelům mám zůstat pevný, nikdy se nemám obracet zády ke svému dědictví, ke svým předkům, k Izraeli nebo k nim.

Ale to vše má jeden háček. Nesmím dovolit, aby se pro mě něco stalo kamenem úrazu. Jestliže se ve mně probudí touha, abych se zavděčil druhým – zvláště pokud bych tím kompromitoval Boží slovo – jsem ve vážném nebezpečí. Slovo nám říká, že mnozí klopýtnou o kámen úrazu. Ježíš je tím kamenem úrazu. Nám, kteří věříme, říká, abychom neotáleli, ale abychom šli usilovně dál a následovali Ho. Když to budeme dělat, mír, který provází porozumění, potvrdí Slovo Boží.

Dějiny uplynulých 2000 let ukazují krutost člověka k člověku. V jejich průběhu se stal nejdůležitějším pud

sebezáchovy. Bylo kritické, že se my, Židé, bráníme těm, kdo ničí židovský národ. Je to tak pořád. Ale Bůh, který nás stvořil, vyvolil, držel nad námi svou ruku a učinil s námi smlouvu, nás nechtěl zničit. A ti, kdo opravdu věřili, nebyli zodpovědní za krutosti, které se děly.

Jak vysvětlit uplynulých 2000 let? Já to nedokážu. Ale vím toto: ve skutečnosti nejde o světskou historii tohoto období. Ani nejde o „židovství“ těch, kdo věří. Jde o Ježíše.

Je, nebo není Boží Pomazaný? Je ten, za koho se vydává? Je nebo není Mesiáš? Děkuji Bohu, že je Jeho Slovo pravdivé a že mě osvobodil. Chválím Boha, že můžu číst starou smlouvu a novou smlouvu a rozeznat jediného Autora. Raduji se, že jsem pochopil varování z Páté knihy Mojžíšovy a že jsem mohl změnit svůj život. Pozvedám svou duši, když se snažím objevit známky Jeho velkého volání ve svém životě.

Bůh je! Bůh Abrahámův, Izákův a Jákobův je. Mesiáš je. Ježíš je tím Mesiášem. Probouzí se ve mně svoboda. Nemusím tančit podle bubínků „zvyků“ nebo „tradice“ nebo „staré nenávisti“ nebo „strachu“. *Můj Bůh kraluje. A v Něm žiji, pohybuji se a jsem.*

Jak obsáhnu sílu a pravdivost těchto skutečností? Proudí každou žilkou mé bytosti. To je ta dobrá zpráva, která očekává všechny, kteří se snaží najít a poznat Boha!

## *Od té doby*

V mém životě došlo k explozi. Moje oči viděly. Moje uši slyšely. Rozšířil se mi obzor. Stal jsem se vnímavějším. Moje radost dosáhla nových výšin. A objevil jsem v sobě nenasytný hlad po Božím slově.

Když se lidé ve Washingtonu a širokém okolí dozvěděli, co se nám s Ethel přihodilo, byli jsme oba zváni, abychom se podělili o svoje nadšení. V té době jsme byli pozváni, abychom začali vyučovat. Ačkoli jsem zpočátku rozhodně nebyl kompetentní, poznal jsem, že když se budu muset připravovat na vyučování druhých, budu mít sám obrovskou příležitost se něco naučit. Bude mě to nutit studovat Slovo.

Byl to velký úkol a já jsem ho přijal. Naše první místo bylo v jednom washingtonském shromáždění. Byli jsme s Ethel požádáni, abychom zde učili mladé lidi, kteří právě začínali svoji profesionální kariéru.

Naše třída měla zpočátku asi 24 mladých lidí, ale brzy se rozrostla na více než 75 lidí všech věkových kategorií. Když jsem u svých studentů zjišťoval, ve kterých oblastech potřebují pomoc, dostal jsem přes 80 důvěrných odpovědí. Jejich problémy se týkaly strašného pocitu bezcennosti, osamělosti, neodpuštění sobě a druhým, měli problémy ve vztazích k rodičům a vrstevníkům, v sebevědomí, se strachem ze známostí, v lásce, sexu, manželství a výběru povolání.

Naším úkolem bylo hledat v Písmu a předkládat asi pětasedmdesáti lidem biblické rady, podle kterých by mohli žít svůj život ve svobodě a plnosti.

Potom přišly na řadu biblické hodiny u nás doma. Původně jsem pozval na studium Bible 24 věřících: 12 Židů a 12 Nežidů. Chtěl jsem vidět, jak bude v této smíšené skupině působit síla Božího Slova. Ačkoli jsme nakonec měli více nežidovských věřících než Židů, vznikla tu nová

přátelství a během těchto středečních večerů u nás doma se změnil náš život. Byla to fantastická zkušenost.

Pak přišla ještě větší duchovní zodpovědnost: být opravdovým pastýřem těchto lidí. Věděl jsem, že mám lidi rád, že jsem dobrým otcem a dobrým učitelem. Když jsem však byl požádán, abych vstoupil do duchovní služby, prožíval jsem náhle vnitřní boj. Ve svém srdci jsem po tom toužil, ale nechtěl jsem se vyvyšovat. Chtěl jsem se o své situaci poradit, a proto jsem navštívil šest zkušených farářů, které jsem znal ve Washingtonu a v Baltimore a okolí, a zeptal jsem se jich, jestli pociťují v mém životě Boží volání.

K mé radosti to povolání každý z nich potvrdil. Jeden mi dokonce řekl, že o něm ví už přes rok a jen si říkal, kdy už je objevím.

Jednoho dne mi telefonoval přítel ze San Francisca. Když jsme si vyměnili zdvořilosti, přešel k věci: „Stane, rád bych se tě na něco zeptal. Co hodláš po zbytek života dělat?”

Příliš závažná otázka na to, abych se ji pokusil zodpovědět do telefonu někomu na opačném pobřeží Ameriky.

V hodinu a půl trvajícím rozhovoru mi můj přítel doporučil následující: vezmi si v práci dovolenou; přihlas se do dobré biblické školy na rok nebo tak; nesnaž se chodit do semináře, nepotřebuješ to; v biblické škole se uč o Bohu a vrať se zpět připraven pomáhat lidem, které ti Bůh pošle, v jejich potřebách.

Tyto návrhy mě duchovně povznesly. Věděl jsem, že potřebuji více studovat Bibli, než budu opravdu moci pomáhat lidem v jejich duchovních potřebách.

Ale co mám dělat se svou prací? Po 25 letech byla moje praxe ve skvělé formě a měl jsem stovky důležitých styků se svými klienty. Cožpak můžu na rok práci opustit? Zůstane Jenny a bude se starat o moje klienty?

Bylo úžasné, jak rychle se všechno vyřídlilo. Nejprve jsem získal souhlas od Ethel. Potom Jenny svolila, že se

bude rok o moje klienty starat. 30. července 1979 jsme prodali svůj dům a o tři týdny později jsme odešli na biblickou školu.

Nejtěžší bylo opustit Annu, která právě ukončila studium na akademii. „Už jsem o všem slyšela,” řekla nám s úsměvem. „Obvykle opouštějí děti svoje rodiče, když jdou na univerzitu, ale nikdy jsem ještě neslyšela o rodičích, kteří by opustili svoje děti a odešli na biblickou školu!”

Poté, co jsme prožili většinu svého manželství ve velkých domech, jsme si s Ethel najednou měli zvyknout na malý dvoupokojový byt s levným pronajatým nábytkem. Ta změna by byla směšná, kdybychom nebyli tak šťastni. V mnoha ohledech byla pro mě tato příležitost začít s Ethel zase úplně od začátku jedním z největších životních zážitků. Bylo to nejen období nových začátků na vinici Páně, ale také období nových objevů jednoho o druhém.

O devět měsíců později, 28. května 1980, jsme se vrátili do Washingtonu. Vrátil jsem se do své pojišťovatelské kanceláře. O šestnáct dní později jsem se také stal duchovním vůdcem Společenství Živého Slova v Bethesdě ve státě Maryland. Je to otevřené společenství, jehož členy jsou židovští i nežidovští věřící různých denominací.

Těžiště naší práce však spočívá v pomoci nově příchozím, které Bůh přivádí do našeho společenství, aby poznali, že v Kristu došli dokonalosti, a umožnit jim pochopit, co se to v jejich životě vlastně přihodilo. Jsou osvobožováni z lidských pout a filozofií. Nemají hledat světské věci. Mají hledat Boha a žít jeho Slovo. V jejich životě je provází Boží láska a Jeho přízeň. Už se nikdy nemohou vrátit a být takoví, jací byli dříve. Mění se přímo před našima očima. A navzdory zkouškám a nesnázím se jejich srdce plní nevýslovnou radostí.

Jeden ze zajímavých aspektů naší pomoci je způsob, jakým s Ethel vnášíme do Písma židovský pohled. Většina lidí, ať už jsou to Židé nebo Nežidé, nedoceňuje židovskost

prvních 15 kapitol Skutků. Ani neslyšeli z židovského pohledu vysvětlovat list Efesanům. Většina Nežidů se nikdy nezúčastnila sédaru o svátku Pesach, a když každý rok pořádám zkrácený sédar (slavnostní večeři), jsou ohromeni, když ji prožijí. Radost svátku Roš ha-šana (Nový rok) a vážnost svátku Jom kipur (Den smíření) prožívá celé shromáždění, když u nich poukážeme na mesiánské aspekty.

O svátku Purim (Svátek losů) probírá Ethel knihu Ester a dělá pro lidi stovky „Hamanových taštiček“, (což jsou plněné trojhranné koláčky, které Židé o těchto svátcích dělají).

O svátku Chanuka, slavnosti světel, rozdává Ethel stovky bramborových placek, které se v tyto dny jedí s kyselou smetanou a jablečnou šťávou. Třebaže jsme nikdy nepocítili potřebu používat v našich bohoslužbách tradiční židovské formy, plyne od nás bohatství našeho dědictví, když se zaměřujeme na Boha našich otců a uctíváme ho v Duchu a v Pravdě.

Nikdy nepocítovala naše rodina takovou plnost života jako od chvíle, kdy jsme poznali pravdu o Ježíši a začali podle té pravdy žít. Z Anny se stala úspěšná grafička. Judit se 17. dubna 1979 provdala za Michaela Taillona a narodila se nám první vnučka, krásná, roztomilá, šikovná, milá Jennifer. Stále se snažím zlepšit svoje vztahy se členy mé rodiny, kteří ještě žijí. Jeden bratr je mojí práci velmi nakloněn.

Zato můj druhý bratr a sestry toho o našem novém životě vědí velmi málo. Cítili jsme, že se jim nemůžeme se vším svěřit, tak se raději soustředíme na to, co nás spojuje, než na to, co nás rozděluje. Naprosto je chápu a budu trpělivý, protože je mám opravdu rád.

S jasností, jakou jsem si nikdy nedokázal ani představit, teď vím, kdo jsem a co mám dělat. Uchvacuje mě úkol a zodpovědnost za vedení a sycení Božího lidu.

Protože jsme se v hloubi srdce rozhodli, říkáme s Ethel jak Židům, tak i Nežidům – *Shalom*: Přejeme vám svobodu



od každého strachu a mravních bojů, svobodu od svárů a stresů, dobré zdraví a úspěch ve všech vašich osobních i duchovních potřebách, k jejichž naplnění dojde, až budete prodlévat v Božím pokoji.

## *Pohled na proroctví v Písmu*

Poslední výzkumy biblistů ukazují, že se k Mesiáši vztahuje 456 proroctví. Jaká je pravděpodobnost vyplnění těchto proroctví? Peter Stoner o tom napsal článek v časopise *Science Speaks (Věda hovoří, Moody Press 1963)*, ve kterém se zabývá následujícími osmi proroctvími:

1. Místem Mesiášova narození
2. Že před ním půjde posel
3. Jak vstoupí do Jeruzaléma
4. Že bude zrazen svým přítelem
5. Že bude zrazen za 30 stříbrných
6. Že budou peníze vhozeny do Božího domu
7. Že bude mlčet před svými žalobci
8. Že bude ukřižován

Stoner sdělil, že při využití moderní teorie pravděpodobnosti ve vztahu k těmto osmi proroctvím, „zjistíme, že pravděpodobnost, aby někdo z lidí, kteří dosud žili, splnil všech osm proroctví, je 1:10 na sedmnáctou.

To by bylo 1: 100.000.000.000.000.000. Abychom si to mohli lépe představit, vezmeme si 10 na sedmnáctou stříbrných dolarů a položíme je na území Texasu. Přikryly by tento stát do výšky asi 60 centimetrů. Teď si označte jeden z těchto stříbrných dolarů a všechny je po území celého státu důkladně promíchejte. Zavažte někomu oči a požádejte ho, ať jde kamkoli chce, ale že musí zvednout jeden stříbrný dolar a říct, že je to ten správný. Jakou by měl šanci, že ten správný najde? Úplně stejnou, jakou by měli proroci, kdyby napsali těchto osm proroctví, která by se vyplnila v jediném člověku od doby, kdy žili až dosud, za předpokladu, že by je psali sami ze sebe.”

Jaká je potom pravděpodobnost, že se v jednom člověku naplní bez výjimky všech 41 proroctví, která jsou tu dále uvedena? Astronomická! A jaká je možnost, že se vyplní těch 456 proroctví, která obsahuje Starý zákon? To už je nepředstavitelné.

Ještě jednou se pro shrnutí vrátím k proroctví, které je v knize Daniel 9,26. Zde se praví, že město a svatyně budou zničeny vévodou, který přijde, až „*bude pomazaný zahlazen*.“ To se stalo v roce 70, kdy byl zničen chrám Titem a jeho legiemi. Uvědomme si, jak důležitá byla v Izraeli a v životě Židů genealogie. Vzpomeňme si, že se rodokmeny uchovávaly v chrámě. Když byl zničen chrám, byly zničeny i rodokmeny. Po jejich zničení by už nikdy nebylo možné dokázat, že je někdo, kdo se prohlašuje za Mesiáše, z rodu Davidova. A to bylo důležitým důkazem potřebným k potvrzení toho, že je Mesiáš. Mesiáš musel být potomkem Abraháma, synem Izákovým, synem Jákobovým, z kmene Judova, z rodiny Jesse, z domu Davidova.

Pokud by nikdo nemohl dokázat svůj původ, nemohl by se nikdy prokázat žádný Mesiáš. Tato logika staví všechny

Židy do velmi nepříjemné pozice: buď jsou proroctví vztahující se k Mesiáši nesprávná, a tudíž špatná, a už samotné pojetí Mesiáše v židovských dějinách je pouhým mýtem a Bible je pouhou knihou příběhů o židovském národě, nebo přišel Mesiáš před zničením chrámu.

Následujících 41 proroctví je vybráno z knihy *Evidence, která vyžaduje verdikt* od Joshe McDowella.

## PROROCTVÍ

### VYPLNĚNÍ

#### **Syn Boží**

„Přednesu Hospodinovo rozhodnutí. On mi řekl:

„Ty jsi můj syn, já jsem tě dnes zplodil.““

*Žalm 2,7 viz také*

*1 Paralipomenon 17,11-14*

*2. Samuelova 7,12-16*

„A z nebe promluvil hlas:

„Toto je můj milovaný Syn, jehož jsem si vyvolil.““

*Matouš 3,17*

#### **Potomek Abraháma**

„A ve tvém potomstvu dojdou požehnání všechny  
pronárody země, protože jsi uposlechl mého hlasu.“

*Genesis 22,18*

„Listina Ježíše Krista, syna Davidova, syna  
Abrahamova.“

*Matouš 1,1*

#### **Syn Izákův**

„Bůh však Abrahámovi řekl: povoláno z Izáka.“

*Genesis 21,12*

„Ježíš...syn Izákův...“

*Lukáš 3, 23-24*

#### **Syn Jákobův**

„Vidím jej, ne však přítomného, hledím na něj,  
ne však zblízka.

Vyjde hvězda z Jákoba, povstane žezlo z Izraele.

Protkne spánky Moába, téměř všech Sétovců.” *Numeri 24,17*

„Ježíš...syn Jákobův...”*Lukáš 3,23-24*

### ***Z kmene Judova***

„Juda nikdy nebude zbaven žezla ani palcátu, jenž u nohou mu leží, dokud nepřijde ten, který z něho vzejde, toho budou poslouchat lidská *pokolení*“

*Genesis 49,10*

„Ježíš,... syn Judův...”

*Lukáš 3,23-38*

### ***Potomek Jesse***

„I vzejde proutek z pařezu Jišajova a výhonek z jeho kořenů vydá ovoce.”

*Izaiáš 11,1*

„Ježíš, syn Jesse...”

*Lukáš 3,23-38*

### ***Z rodu Davidova***

„Hle, přicházejí dny, je výrok Hospodinův, kdy Davidovi vzbudím výhonek spravedlivý.

Kralovat bude jako král, a bude prozíravý a bude v zemi uplatňovat právo a spravedlnost.

*Jeremiáš 23,5*

„Ježíš, syn Davidův... ,

*Lukáš 3,23-38*

### ***Jeho preexistence***

„A ty, Betléme efratský, ač jsi nejmenší mezi judskými rody, z tebe mi vzejde ten, jenž bude vládcem v Izraeli.

Jeho původ je odpradávná, ode dnů věčných.  
*Micheáš 5,1*

„Kristus je dříve než všechno ostatní a všechno trvá v něm.  
*Kolosanům 1,17*

### ***Budou mu říkat Pán***

„Výrok Hospodinův mému pánu:  
Zasedni po mé pravici, já ti položím tvé nepřátele za podnoží k nohám.”  
*Žalm 110,1*

„Dnes se vám narodil  
Spasitel, Kristus Pán, v městě Davidově.”  
*Lukáš 2,11*

### ***Bude prorokem***

„Povolám jim proroka z jejich bratří, jako jsi ty. Do jeho úst vložím svá slova a on jim bude mluvit vše, co mu přikáže  
*Deuteronomium 18,18*

Zástupy odpovídaly:  
„To je ten prorok, Ježíš z Nazareta v Galileji.”  
*Matouš 21:11*

### ***Bude knězem***

„Hospodin přísahal a nebude žet: Ty jsi kněz navěky podle Malkisedekova řádu.”  
*Žalm 110,4*

„Proto, bratři, vy, kteří jste svatí a máte účast na nebeském povolání, hleďte apoštola a velekněze našeho vyznání – Ježíše.”  
*Židům 3,1*

### ***Bude soudcem***

„Hospodin je náš soudce,  
Hospodin je náš zákonodárce,  
Hospodin je náš král, on nás spasí.”

*Izaiáš 33,22*

„Já sám ze sebe nemohu dělat nic. Soudím podle toho,  
co slyším, a můj soud je spravedlivý, protože nehledám  
svou vůli, ale vůli toho, který mě poslal.”

*Jan 5:30*

### ***Bude Králem***

„Já jsem ustanovil svého krále na Sijónu, na své svaté  
hoře.”

*Žalm 2,6*

„Nad hlavu mu dali nápis o jeho provinění:  
To je Ježíš, král Židů.”

*Matouš 27,37*

### ***Bude pomazán Duchem svatým***

„Na něm spočine duch Hospodinův;  
duch moudrosti a rozumnosti, duch rady a bohatýrské  
síly, duch poznání a bázně Hospodinovy.

*Izaiáš 11,2*

Když byl Ježíš pokřtěn, hned vystoupil z vody, a hle,  
otevřela se nebesa a spatřil Ducha Božího, jak sestupuje  
jako holubice a přichází na něho.

A z nebe promluvil hlas:

„Toto je můj milovaný Syn, jehož jsem si vyvolil.”

*Matouš 3,16-17*

### ***Bude dělat zázraky***

„Tehdy se otevrou oči slepých a otevrou se uši hluchých.

Tehdy kulhavý poskočí jako jelen a jazyk němého bude plesat.”

*Izaiáš 35,5,6a*

„Ježíš obcházel všechna města i vesnice, učil v jejich synagogách, kázal evangelium království a uzdravoval každou nemoc a každou chorobu.”

*Matouš 9,35*

### ***Bude učit v podobenstvích***

„Otevřu svá ústa ku přísloví, předložím hádanky dávnověké.”

*Žalm 78,2*

„Toto vše mluvil Ježíš k zástupům v podobenstvích, bez podobenství k nim vůbec nemluvil.”

*Matouš 13,34*

### ***Zradí ho jeho přítel***

„I ten, s nímž jsem žil v pokoji a jemuž jsem důvěřoval, ten, jenž můj chléb jedl, vypíná se nade mne a zvedá patu.”

*Žalm 41,10*

„... Iškariotský Jidáš, který ho pak zradil.”

*Matouš 10,4*

### ***Bude prodán za 30 stříbrných***

„Řekl jsem tedy: ‚Pokládáte-li to za dobré, vyplat'te mi mzdu; ne-li, nechte být.‘ Tu mi odvážili jako mzdu třicet šekelů stříbra...”

*Zachariáš 11,12*

„Co mi dáte? Já vám ho zradím.‘ Oni mu určili třicet stříbrných.”

*Matouš 26,145*



***Peníze budou vhozeny do Božího domu***

„I vzal jsem těch třicet šekelů stříbra a hodil jsem je v Hospodinově domě tavičovi.”

*Zachariáš 11,13b*

„A on odhodil ty peníze v chrámě a utekl; šel a oběsil se.”

*Matouš 27:5*

***Jeho učedníci ho opustí***

„Bij pastýře a ovce se rozprchnou!”

*Zachariáš 13,7b*

„Všichni ho opustili a utekli.”

*Marek 14,50*

***Bude obviňován falešnými svědky***

„Zlovolní svědkové povstávají, ptají se mne na to, o čem nevím.” *Žalm 35,11*

„Veleknězi a celá velerada hledali křivé svědectví, proti Ježíšovi, aby ho mohli odsoudit k smrti.

Ale nenašli, ačkoliv předstupovalo mnoho křivých svědků.”

*Matouš 26:59,60*

***Nebude odpovídat svým žalobcům***

„Byl trápen a pokořil se, ústa neotevřel.”

*Izaiáš 53,7a*

„Na žaloby veleknězi a starších nic neodpovídal.”

*Matouš 27,12*

### ***Bude proklán a zmučen***

„Jenže on byl proklán pro naši nevěrnost, zmučen pro naši nepravost.”

*Izaiáš 53,5*

„Tu jim propustil Barabáše,  
Ježíše dal zbičovat a vydal ho, aby byl ukřižován.”

*Matouš 27,26*

### ***Budou ho bít a plivat na něho***

„Nastavuji záda těm, kteří mě bijí, a své líce těm, kdo rvou mé vousy, neukrývám svou tvář před potupami a poplíváním.”

*Izaiáš 50,6*

„Plivali na něj, brali tu hůl a bili ho po hlavě.,,

*Matouš 27,30*

### ***Budou se mu vysmívat***

„Všem, kdo mě vidí, jsem jenom pro smích, šklebí se na mě, potřásají hlavou: „Svěř to Hospodinu!

Ať mu dá vyváznout, ať ho vysvobodí, když si ho oblíbil.“

*Žalm 22,8-9*

„Když se mu dost naposmívali, svlékli mu plášť a oblékli ho zase do jeho šatů.

A odvedli ho k ukřižování.”

*Matouš 27,31*

### ***Bude mít probodené ruce a nohy***

„...sápo se jako lev na mé ruce i nohy...”

*Žalm 22,17b*

„Když přišli na místo, které se nazývá Lebka, ukřižovali jej...” *Lukáš 23,33*

***Přimlouval se za ty, kdo ho zabíjeli***

„On nesl hříchy mnohých, Bůh jej postihl místo nevěrných.” *Izaiáš 53, 12b*

„Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí.” *Lukáš 23,34*

***Jeho vlastní lidé ho budou nenávidět***

„Byl v opovržení, kdekdo se ho zřekl, muž plný bolestí, zkroušený nemocemi, jako ten, před nímž si člověk zakryje tvář, tak opovržený, že jsme si ho nevážili.”

*Izaiáš 53,3*

„Ani jeho bratři v něj totiž nevěřili. Uvěřil v něj někdo z předních mužů či farizeů?” *Jan 7,5.48*

***Budou ho bezdůvodně nenávidět***

„Víc než vlasů na mé hlavě je těch, kdo mě bez důvodů nenávidí.” *Žalm 69,5a*

„To proto, aby se naplnilo slovo napsané v jejich zákoně: ‚Nenáviděli mě bez příčiny‘.”

*Jan 15,25*

***Jeho přátelé budou stát opodál***

„Kdo mě milovali, moji druzi, odtáhli se pro mou ránu, moji nejbližší opodál stojí.”

*Žalm 38,12*

„Všichni jeho přátelé stáli opodál, i ženy, které Ježíše doprovázely z Galileje, a všechno to viděly.”

*Lukáš 23,49*

***Lidé nad ním budou kroutit hlavou***

„Jsem jim jenom pro potupu, jak mě vidí, potrášají hlavou.” *Žalm 109,25*

„Kolemjdoucí ho uráželi; potřásali hlavou...”

*Matouš 27,39*

***Rozdělí si jeho šaty a budou o ně losovat***

„Dělí se o mé roucho, losují o můj oděv.”

*Žalm 22,19*

„Když vojáci Ježíše ukřižovali, vzali jeho šaty a rozdělili je na čtyři díly, každému vojákovi díl; zbýval ještě spodní šat. Ten šat byl beze švů, odzhora vcelku utkaný. Řekli si mezi sebou: „Netrhejme jej, ale losujme o něj, čím bude!”“

*Jan 19,23,24*

***Bude trpět žízní***

„...když jsem žíznil, dali mi pít ocet.”

*Žalm 69,22*

„Ježíš ... řekl: „Žízním.”,

*Jan 19,28*

***Dají mu pít žluč a ocet***

„Do jídla mi dali žluč, když jsem žíznil, dali mi pít ocet.” *Žalm 69,22*

“...dali mu napít vína smíchaného se žlučí; ale když je okusil, nechtěl pít.”

*Matouš 27,34*

***Vykřikne***

„Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?”

*Žalm 22,2*

„Kolem třetí hodiny zvolal

Ježíš mocným hlasem:

„Eli, Eli, lema sabachthani?”

tj. „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?““  
*Matouš 27,46*

***Odevzdá svou duši***

„Svého ducha kladu do tvých rukou.“  
*Žalm 31,6a*

„A Ježíš zvolal mocným hlasem: „Otče, do tvých rukou odevzdávám svého ducha.““

*Lukáš 23,46*

***Nebudou mu zlámány kosti***

Ochraňuje všechny jeho kosti, nebude mu zlomena ani jedna.”

*Žalm 34,21*

„Když přišli k Ježíšovi a viděli, že je již mrtev, kosti mu nelámali.

*Jan 19,33*

***Jeho srdce bude probodeno***

„...jako vosk je mé srdce, rozplynulo se v mém nitru.”

*Žalm 22,15b*

„...ale jeden z vojáků mu probodl kopím bok;  
a ihned vyšla krev a voda. *Jan 19,34*

***Probodnou mu bok***

„Budou vzhlížet ke mě, kterého probodli.”

*Zachariáš 12,10b*

„...ale jeden z vojáků mu probodl kopím bok...”

*Jan 19,34*

***A temnota zachvátí zemi***

„V onen den způsobím, je výrok Panovníka Hospodina, že slunce zapadne v poledne, tmou zahalím zemi za jasného dne.”

*Ámos 8,9*

„V poledne nastala tma po celé zemi až do tří hodin.”

*Matouš 27,45*

***Bude pohřben v hrobce boháče***

„Byl mu dán hrob se svévolníky, s boháčem smrt našel...”

*Izaiáš 53,9a*

„...zámožný člověk z Arimatie, jménem Josef...

a požádal o Ježíšovo tělo...

Josef tělo přijal, zavinul je do čistého plátna a položil je do svého nového hrobu...”

*Matouš 27,57-60*

## BIBLIOGRAFIE

1. Bruce, F. F. **THE SPREADING FLAME**, Grand Rapids, MI. Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1973
2. Dimont, Max I. **JEWS, GOD AND HISTORY**, New York, Simon & Schuster, 1961
3. Eban, Abba **MY PEOPLE**, New York, Behrain House, Inc. 1968
4. Edersheim, Alfred **THE LIFE AND TIMES OF JESUS THE MESSIAH**, Grand Rapids, MI. Eedermans Publishing Co.
5. Ellison, J. L. **THE MYSTERY OF ISRAEL**, Grand Rapids, MI. Eerdman's Publishing Co., 1966
6. Fruchtenbaum, Arnold G. **HEBREW CHRISTIANITY: IT'S THEOLOGY, HISTORY AND PHILOSOPHY**, Washington, D. C, Canon Press, 1974
7. Harkavy, Alexander **THE HOLY SCRIPTURES**, New York, Hebrew Publishing Company, 1963
8. Klausner, Joseph **THE MESSIANIC IDEA IN ISRAEL**, New York, MacMillan, 1955

**9. Latourette, Kenneth Scott. A HISTORY OF CHRISTIANITY, New York, Harper and Brothers, 1953**

**10. Latourette, Kenneth Scott. A HISTORY OF THE EXPANSION OF CHRIS –**

**TIANITY, Vol. 1, „The First Five Centuries”, Grand Rapids, MI. Zondervan Publishing Company, 1970**

**11. McDowell, Josh EVIDENCE THAT DEMANDS A VERDICT, Arrowhead**

**Springs, CA., Campus Crusade for Christ International, 1972**

**12. Phillips, J. B. THE NEW TESTAMENT IN MODERN ENGLISH, New York, MacMillan Publishing Col Inc., 1958**

**13. Sachar, Abram Leon A HISTORY OF THE JEWS, New York, Alfred A. Knopf, 1965**

**14. Scholem, Gerschon THE MESSIANIC IDEA IN JUDAISM, New York, Shoken Books, 1971**

**15. THE NEW TESTAMENT WITH OLD TESTAMENT REFERENCES, Philadelphia, PA, Million Testaments Campaign.**



# OBSAH

Předmluva	5
Úvod	6
1. Telefonát	7
2. Co se stalo s Judit?	12
3. Dědictví otců	20
4. Začíná hledání	28
5. Heidi	37
6. Čemu věřím?	42
7. Hledání pokračuje	50
8. Smlouva	57
9. Napětí roste	65
10. Co se stalo s prvotními křesťany ze židovství?	69
11. Kritický bod	77
12. Rozhodnutí	84
13. Rodina sjednocena	87
14. Poslední otázka	91
15. Jak mám dál žít?	96
16. Od té doby	102
Pohled na proroctví v Písmu	106
Bibliografie	107

# STAN TELCHIN

## ZRADA

**Z anglického originálu *Betrayed!*  
přeložila Eva Lajkepová  
Vydalo Karmelitánské nakladatelství  
v Kostelním Vydří  
v roce 1996 jako svoji 264. publikaci  
Vydání v KN první  
Typografie a sazba Jakub a Anna Kubů  
Výroba ing. Rudolf Mates  
Tisk: Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.  
Náklad: 5 000 výtisků  
Cena: 58,– Kč**